

# MO



Hogeschool van Amsterdam

Mediatheek ISCB  
Wlbautstraat 80-86  
1091 GP Amsterdam  
020- 548 81 00  
mediatheekwib@hva.nl  
www.bib.hva.nl

# Samenlevingsopbouw

## Vakconferentie 2006

- *In twee Groningse wijken, aangewezen als proeftuin voor de Wmo, werken gemeente en opbouwwerk nauw samen*
- *Voor de eerste keer kwamen moedercentra uit twintig landen bij elkaar 'Een creatieve conferentie met veel empowerment en positieve energie'*
- *Tussen markt en staat ligt de straat*  
Verslag van de Vakconferentie 2006



LW O A A	003955	MO SAMENLEVINGSOPBOUW
00606252197100	2006 VOLUME 25 ISSUE 211	
SWE T S	SISAC	
	0929-2187(2006)25:211;1-U	
	CMV	09819994

## 4. De Groningse Lente, *Catrinus Egas*

De Groningse wijk Paddepoel is aangewezen als landelijke proeftuin voor de Wmo. In de proeftuin werken gemeente en opbouwwerk nauw samen.



## 13. Trajekt laat kanszoekende jongeren weer dromen

Tweede prijs Maatschappelijk Ondernemer van het jaar voor het project Racing for Maastricht.

## 14. Cartoon, Thuislozen in Utrecht krijgen eigen tandarts, *Marnix Rueb*

## 16. Pendrecht Universiteit: Bewoners geven college aan professionals, *Rieks Westrik*

Aan de Pendrecht Universiteit worden de rollen omgedraaid. Wijkbewoners informeren er professionals over hoe zij vinden dat het samenleven in de wijk zou moeten.

## 19. Kern met pit 2007- 2009

Een uitdaging aan bewoners hun leefomgeving te verbeteren.

## 20. Via taalontmoeting naar participatie, *Jolanda Elferink en Mira Papovic*

Taallessen zijn een goede manier voor integratie en inburgering van allochtone vrouwen. Zeker als de les een vervolg krijgt in andere activiteiten.



## 23. Buurtloket in Maastricht

## 24. Hoe willen we onze kinderen opvoeden? Eerste Internationale Moedercentra-conferentie, *Marieke van Geldermalsen en Coby van Geffen*

Zes jaar na de oprichting van het internationaal netwerk moedercentra was het eindelijk zover: 175 vrouwen uit 20 landen kwamen bij elkaar om ervaringen uit te wisselen, gemeenschappelijke campagnes en acties te bedenken en zo de droom van een internationaal netwerk werkelijkheid te maken.

## 28. Zekerheden en onzekerheden in de grote stad, *Vincent Smit*

In zijn intrede De onzekere stad ging dr. Vincent Smit, lector Grootstedelijke Ontwikkeling aan De Haagse Hogeschool, in op de ontwikkeling in de grote steden en het stedelijk beleid. Tevens formuleerde hij een aantal voorwaarden voor de aanpak van stedelijke problemen.

## 32. Burgers aan zet in het publieke domein, *Catrinus Egas*

In deze rubriek aandacht voor de bevindingen van cliënten- en patiëntenorganisaties over de herbeoordelingsoperatie van de WAO'ers, de Tielse methode om burgerparticipatie vorm te geven en de Wmo-soap GSHS, *Gedeelde Smart is Halve Smart* van de gemeente Lingewaard.

## 35. Vakconferentie 2006

## 36. Ogen op straat, *Talja Blokland*

In haar lezing vraagt Talja Blokland zich af of de these dat 'ogen op straat' zou leiden tot meer sociale controle en dus meer veiligheid valide is. Uit haar onderzoek blijkt dat het niet lijkt te gaan om de ogen op straat als zodanig, maar om de specifieke wijze waarop mensen die 'ogen' belevan.

## 41. Het nieuwe landelijk Kennisinstituut Maatschappelijke Inzet, *Marijke Steenbergen*

Dr. Marijke Steenbergen, Raad van Bestuur van het nieuwe instituut (resultaat van een fusie tussen zes landelijke organisaties) gaat in haar inleiding in op de achtergrond van de fusie, en schetst missie, prioriteiten en de betekenis hiervan voor het opbouwwerk.

## 44. Quick scan: met inspirerende voorbeelden uit de praktijk, *Frans Kusters*

De traditionele quick scan stak dit jaar in een ander jasje. Geen trends en ontwikkelingen, maar de presentatie van zes inzendingen van 'kleine grote initiatieven waar opbouwwerkers trots op zijn'.

## 46. Column, Tussen markt en staat ligt de straat ..., *Reint Meijer*

## 49. Workshop: Opbouwwerk en sociale veiligheid, *Fenny Gerrits*

In de workshop wordt het fenomeen 'koppel' en de benodigde randvoorwaarden om koppels succesvol te laten opereren met vertegenwoordigers uit het veld besproken.

## 52. Workshop: Oefenen met product- en dienstencatalogus, *Kees Stuurop*

In de workshop komt de vraag aan de orde of het werken met omschreven dienstverlening en producten in de praktijk aansluit bij 'de Essenties van Opbouwwerk'.

## 54. Pleinpraktijken, Van Maastricht tot Drenthe en van Arnhem tot Rotterdam, *Coby van Geffen*

In experimentele, simultane pleinworkshops presenteren vijf opbouwwerkinstellingen hun projecten. Zij geven een mooi beeld van de gevarieerde lokale opbouwwerkpraktijk.

LCO  
WOTDIE  
MOVISIE

*Inmiddels heeft u de laatste editie van MO/Samenlevingsopbouw in handen, die wordt uitgegeven door het Landelijk Centrum Opbouwwerk. In het nieuwe jaar zal het LCO zijn opgeheven en gefuseerd met vijf andere landelijke instellingen. De naam van de nieuwe instelling zal MOVISIE, kennis en advies voor maatschappelijke ontwikkeling zijn.*

*In februari zal het kantoor in Den Haag worden opgeheven en de inventaris (inclusief personeel) wordt overgebracht naar Utrecht. Daar, aan de Winthontlaan zullen de activiteiten van het dan voormalige LCO worden voortgezet in MOVISIE-verband. De nieuwe instelling zal worden geleid door dr Marijke Steenbergen, die ook acte de présence gaf op de Vakconferentie. In haar betoog legde zij aan haar gehoor uit hoe het opbouwwerk binnen MOVISIE zal worden ingebed.*

*In deze editie treft u, als vanouds, het verslag van de Vakconferentie Opbouwwerk 2006 aan. Het was een boeiende conferentie, ook zoals vanouds, maar met één bijzonderheid die hier niet onvermeld mag blijven. Onze directeur, Wil van de Leur, de stuwende kracht, niet alleen achter de Vakconferentie Opbouwwerk, maar ook achter alle overige LCO-activiteiten in samenwerking met het veld, was afwezig. Vlak voor de Vakconferentie werd hij geveld door een ernstige ziekte die hem belette invulling te geven aan de laatste weken van zijn status als zelfstandig directeur van een onafhankelijke organisatie. Ook vanaf deze plek wenst de redactie hem veel sterkte toe in het omgaan met dit gegeven. Wij hopen hem volgend jaar als eregast te kunnen verwelkomen op de volgende Vakconferentie Opbouwwerk. Naast de vele boeiende bijdragen van de plenaire sprekers was er veel aandacht voor diverse opbouwwerkpraktijken. In het algemene deel van deze editie treft u weer een keur aan van vaste rubrieken en interessante bijdragen uit het veld, maar ook vanuit 'aanpalende' sectoren en werkvelden. De redactie went u veel leesplezier toe.*

Samenstelling en redactie:

Fenny Gerrits, (hoofdredactie),  
Coby van Geffen (eindredactie),  
Wil van de Leur en Kees Stuuroop,  
Administratieve ondersteuning:  
Siepie Latuheru en John Struiken.  
Cartoon pag.14/15 Marnix Rueb.  
Foto/illustratie omslag foto: xxxx.  
Vormgeving/DTP: John Struiken.  
Druk: Stimio Meteren.

Abonnementen:

De jaarabonnementsprijs bedraagt €44,- voor het eerste en €39,- voor het tweede en verdere abonnementen. Losse nummers kosten €12,50 (Prijzen exclusief portokosten.)

Opzegging van abonnementen dient schriftelijk vóór 1 december te geschieden.

ISSN:0929-2187.

Redactie en administratie:

Prinsegracht 51,  
2512 EX Den Haag,  
Telefoon: 070-380 4431,  
faxnummer: 070-380 9973.

E-mail Internet:

info@opbouwwerk.nl

Advertentie tarieven zijn op aanvraag verkrijgbaar.

Kopijsluitingsdatum volgende nr.: 20-2-'07

# De Groningse

De wijk Paddepoel in Groningen is, samen met de wijk Lewenborg, aangewezen als (landelijke) proeftuin van de Wmo. Er wordt gewerkt aan prestatieveld 1: 'het bevorderen van de leefbaarheid en sociale cohesie in wijken en buurten'.

Werken aan sociale cohesie en leefbaarheid heeft natuurlijk heel veel raakvlakken met het opbouwwerk. Daarom is er voor gekozen om het projectleiderschap (van de proeftuin) niet toe te kennen aan een ambtenaar (zoals in veel gemeenten) maar aan een opbouwwerker van Stichting Stiel: Carina van de Witte.

In de proeftuin werken opbouwwerk en gemeente nauw samen. De gemeente heeft voor de proeftuin een speciale ambtenaar als 'ambassadeur' aangesteld, die ook verantwoordelijk is voor de landelijke rapportage bij VWS. "Als projectleider trek ik veel op met deze ambtenaar", vertelt Carina van de Witte. "Door de gemeente word ik als projectleider goed geaccepteerd, niet alleen door deze speciale ambtenaar maar ook door zijn collega's, en kan ik mijn gang gaan. Dat wil natuurlijk nog niet zeggen dat je ook in het veld als projectleider wordt geaccepteerd. Maar omdat ik al een jaar als opbouwwerker actief ben in de wijk en daar enige reputatie heb opgebouwd, onder andere als trekker van het buurtteam, is ook dat geen probleem. Dat wil overigens niet zeggen dat deze formule ook altijd en overal zal werken. De rol van uitvoerend opbouwwerker kan ook conflicteren met de rol van projectleider. Het kan soms beter



zijn om iemand van buiten aan te stellen, die wat meer afstand kan nemen en geen uitvoerende positie heeft in het werkveld. Dat zul je, naar mijn mening, van situatie tot situatie moeten bekijken."

## Samenhang

Wie het plan van aanpak leest krijgt al snel het idee dat het om een zeer massieve aanpak gaat. Er wordt een breed scala aan activiteiten geschetst, zowel lopende als voorgenomen activiteiten. Maar dat is volgens Carina van de Witte toch niet een goede indruk. "Wat we vooral beogen is het aanbrengen en bevorderen van samenhang in een hele reeks van activiteiten. Daarom zijn die ook zo uitvoerig genoemd in het plan van aanpak. Wat je wel ziet is dat de Wmo bij veel actoren een gevoel van urgentie teweegbrengt en een focus op samenhang binnen een maatschappelijk kader. Als gevolg daarvan ontstaan er bredere samenwerkingverbanden, ook van organisaties en mensen die voorheen niets met elkaar te maken hadden. Het feit dat er een projectleider is aangesteld speelt ook een rol. Ik kan vanuit die rol mensen en organisaties

aanspreken en heb de positie en de capaciteit om initiatieven te trekken." Een tweede reden om ook veel lopende activiteiten in het plan van aanpak te benoemen, is het bewust gekozen uitgangspunt om zoveel mogelijk aan te sluiten bij lopende activiteiten en initiatieven. "Als je, met de Wmo in de hand, de boel van buiten en bovenaf wel even zult regisseren, dan organiseer je alleen maar weerstand. Bovendien gaat het bij de Wmo, en zeker bij het prestatieveld 1, juist om het mobiliseren en ondersteunen van bewonersinitiatieven en burgerbetrokkenheid. Daarom wordt vooral ingestoken op kleinschaligheid en maatwerk." Opbouwwerkers zoeken vaak een aanleiding om met mensen in gesprek te gaan. Een gewild onderwerp is speelgelegenheid voor de kinderen, meent Carina van de Witte. "Als je mensen daarop bij elkaar brengt kun je dat meestal ook wel perspectief geven. In de regel is er bij de gemeente wel een potje voor het (her)inrichten van een pleintje of een perk. Tegelijkertijd kom je met die mensen dan wel in gesprek over heel andere zaken in de wijk. Een andere

# Lente



Pleinactiviteit in de Schorpioenstraat in Groningen

methode is om sleutelfiguren bij elkaar te halen. Dat doen we bijvoorbeeld met ouderen. Er zijn er altijd wel een aantal actief. Wij moeten niet bedenken wat goed of leuk is voor ouderen, dat moeten ze zelf bedenken. In Paddepoel wordt dat momenteel begeleid door het ouderenwerk omdat zij veel contacten hebben met ouderen."

## Burgerbetrokkenheid

Er is voor gekozen om in de wijk Paddepoel in te steken op de 'horizontale variant' van de burgerbetrokkenheid; de vorm waarbij onderlinge betrokkenheid, zoals burenhulp en vrijwilligerswerk, centraal staat. Binnen de proeftuin burgerbetrokkenheid Paddepoel wordt geëxperimenteerd met verschillende projecten. Deze richten zich in principe op alle bewoners van de wijk Paddepoel, met daarbij specifieke aandacht voor:

- \* ouderen en andere mensen die hulp of zorg behoeven;
- \* bijstandsgerechtigden; en
- \* niet-actieve (zogenaamde afzijdige) bewoners.

Deelprojecten zijn:

- '*Paddepoel vergrijs*'; gericht op activering van ouderen en onderlinge hulp- en dienstverlening;
- '*Paddepoel aan de slag*'; het ontwikkelen en organiseren van maatschappelijke dienstverlening met vrijwilligers, zoals bijstandsgerechtigden zonder sollicitatieplicht. Daarbij wordt samengewerkt met de sociale dienst en er wordt scholing en begeleiding geboden. En (ook belangrijk) een kleine financiële tegemoetkoming boven op de uitkering;
- '*Sociale herovering*'; het vertrouwen weer terugbrengen in de buurt door middel van



allerlei sociale activiteiten voor en door bewoners.

Binnen de proeftuin ligt het accent op het deelgebied Paddepoel-Zuid. Dit is één van de aandachtsgebieden binnen het gemeentelijk beleid voor werken, wonen, zorg en welzijn. Het aan de proeftuin gekoppelde onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) zal ook primair in dit deelgebied plaatsvinden. "De RUG heeft een meetinstrument ontwikkeld waarmee 'sociaal resultaat' kan worden gemeten en in wezen worden we daar op afgerekend", legt Carina van de Witte uit.

## Integrale werkwijze

Voor de proeftuin is er bij Stiel, organisatie voor samenlevingsopbouw, een projectleider aangesteld. Daarnaast is een aantal reguliere medewerkers gericht (en wijkgericht) aan de slag binnen de proeftuin. Stiel wil het project uitvoeren met een integrale werkwijze. Stiel wil daarbij verbindingen leggen tussen activiteiten en projecten van enkele afdelingen zoals het opbouwwerk, de maatschappelijke en sociale activering en de ondersteuning van vrijwilligerswerk. Ze worden in onderlinge samenhang ingezet voor de activering, begeleiding en integratie van deelnemers aan de proeftuin. Lopende structurele welzijnsopdrachten, lopende tijdelijke projecten en de daarin opgebouwde kennis en netwerken worden daarbij uitdrukkelijk benut voor het slagen van de proeftuin en het structureel kunnen voortzetten van de gestarte activiteiten. Vanuit deze benadering wordt actief ingezet op drie samenhangende deelprojecten:

1. *Paddepoel vergrijs*;
2. *Paddepoel aan de slag*;
3. *Sociale herovering*.

Met deze inzet en werkwijze verwacht Stiel een belangrijke bijdrage te leveren aan het structureel bevorderen van de sociale samenhang in Paddepoel.

## Paddepoel vergrijsst

De wijk is aanzienlijk meer vergrijsd dan het gemiddelde in de gemeente en het beroep op de WVG, thuiszorg en intramurale voorzieningen is er het hoogste binnen de gemeente Groningen.

"Binnen de proeftuin Wmo biedt deze vergrijzing allerlei kansen om te werken aan de burgerbetrokkenheid", aldus Carina van de Witte. "We richten ons daarbij op Actieve Senioren (de vergrijzing verzilveren) en Handen uit je mouwen voor je buurt(gerucht). Bij het onderdeel Actieve Senioren is het de bedoeling ouderen zelf te activeren, aansluitend bij eigen behoeften en wensen.

Het onderdeel 'Handen uit je mouwen' is gericht op het activeren van ouderen en anderen ten behoeve van hulp; het zogenaamde noaberschap. Het eerste is meer vraaggericht; het tweede richt zich tevens op de aanbodkant."

### 'De Steunwinkel' van droom tot werkelijkheid

In januari 2006 werd een droom geschetst: de 'Steunwinkel'. Een winkelpandje in Winkelcentrum Paddepoel; midden in de wijk. De ideale plek, waar talloze ouderen toch al hun dagelijkse uitje naar toe hebben. Deze winkel met een loketfunctie is door de week en op zaterdag geopend van 10.00 - 16.00 uur. De inloop is laagdrempelig. Bezoekers komen bij de balie waar vrijwilligers hen te woord staan en de vragen beantwoorden. Deze vrijwilligers hebben goede kennis van de sociale kaart en kun-

nen goed doorverwijzen. De 'achtervang' met professionals is goed geregeld. De balie medewerkers maken met zorgvragers een afspraak voor een zogenaamde 'intake'. Naast zelf langs komen, kan er ook gebeld of gemaïld worden met een (zorg)vraag.

De vrijwilligers zijn experts in het matchen van vraag en aanbod. Zij kunnen putten uit een grote kaartenbak van vrijwilligers die zich aangemeld hebben. 's Ochtends kunnen mensen mailen, bellen of langskomen met hun vraag. 's Middags wordt gezocht naar een passende oplossing, variërend van klusjes in huis, voorlezen bij een eenzame oudere thuis, medicijnen halen, helpen bij het invullen van formulieren en de gebruiksaanwijzing van nieuwe apparaten of het doen van boodschappen voor zieken. De aangeboden hulp is vergelijkbaar met de steun die mensen normaal gesproken krijgen vanuit hun eigen omgeving (mantelzorg).

In principe is alle hulp gratis; wel worden onkosten vergoed, zoals benzine voor een ritje naar het ziekenhuis. Ook de nog op te zetten (onkruid)teams met bijstandsgerechtigden kunnen ingeschakeld worden. Tegen een kleine vergoeding wordt bijvoorbeeld de tuin onderhouden. Voor bezoekers van de winkel zijn informatiefolders beschikbaar in de rekken.

## 'Steunwinkel' zou van droom werkelijkheid moeten worden...

Elke middag is er gedurende een afgesproken periode een professionele hulpverlener aanwezig, bijvoorbeeld een juridische dienstverlener of de (buurt)maatschappelijk werkers die er dan spreekuur hebben. Het doorverwijzen door de balie medewerkers naar professionele hulp wordt hiermee vergemakkelijkt. Zij hebben elkaar dan immers nader leren kennen.

Ook zijn er 's middags vrijwilligers (onder andere studenten) die anderen kunnen helpen bij het invullen van formulieren. Zij hebben daar een training voor gehad.

In principe wordt er geen koffie geschenken of verkocht om niet in het vaarwater te komen van de ondernemers in het winkelcentrum.

Tot zover de droom ...

"We hebben zeer bewust gekozen voor het beschrijven van een 'droom' vanuit de opvatting dat dit niet bedreigend is voor gevestigde posities", legt Carina van de Witte uit. "Je wilt immers nog niets van ze. Tenminste niet meer dan dat ze met je 'meedromen', een bijdrage leveren aan een ideaalbeeld van de wijk of in dit geval een voorziening met een samenhangend pakket aan activiteiten."

### Vier sporen

De droom werd gekoppeld aan vier bestaande initiatieven:

#### 1. Steun- en informatiepunt (Stip)

In de gemeentelijke nota 'Zorgen voor Morgen' krijgt Paddepoel een hoge prioriteit om er een Servicesteunpunt te realiseren. De inzet zal erop gericht zijn allerlei voorzieningen in de wijk samen te brengen in één servicesteunpunt. Hier kan men met vragen terecht en kan informatie verkregen worden over alle voorzieningen in de buurt. De medewerkers van het steunpunt zoeken vervolgens passende hulp. Vanuit dit servicepunt is een netwerk van hulpverleners actief. Zij stemmen hun diensten op elkaar af en gaan nauw samenwerken met vrijwilligers en mantelzorgers. Een hoofdrol bij de realisatie van het Stip krijgt de Ketenondersteuner (voor de



Buurtvoelbaltoernooi georganiseerd door de behoefters van De Steenbokstraat in Groningen



Opbouwwerker Carina van de Witte

samenhang in het aanbod op wijkniveau die vanaf augustus aan de slag is bij de stichting voor maatschappelijk juridische dienstverlening in Groningen (MJD).

## 2. Steunpunt Paddepoel

Thuiszorg Groningen heeft geprobeerd een soort Thuiszorgwinkel te realiseren in winkelcentrum Paddepoel. Vanwege de hoge huur is dit niet gelukt. Wel is er samen met verpleeghuis Bernlef het Steunpunt Paddepoel opgezet, gesitueerd in Bernlef. Elke middag van 14.00 – 16.00 uur is hier koffie en thee. Elke vierde dinsdag van de maand is er een koffieochtend. Ook is er een (gratis) ouderenspreekuur.

De opkomst valt tegen. Ongeveer twintig personen per jaar; dat is niet hoog gezien het potentieel van de beoogde doelgroep. De medische check-up voor de ouderen loopt wel erg goed. Dit is een kleine controle die wordt uitgevoerd door een verpleegkundige.

De drie Capomo-flats (ongeveer vijfhonderd woningen voor ouderen) hebben een eigen spreekpunt. De woningcorporatie heeft voor de bewoners een zorg-informatie-post geregeld. Gedurende één uur per dag bemenst iemand van Thuiszorg Groningen deze post.

## 3. Hulpdienst Vrijwillige Thuishulp

Ondanks alle goede bedoelingen functioneert de Hulpdienst van de Vrijwillige Thuishulp niet naar wens in stadsdeel Noordwest. Naast Paddepoel vallen ook Selwerd, Tuinwijk en Vinkhuizen onder de Hulpdienst Noordwest.

Door de afname van bestuurlijk kader, actieve vrijwilligers en klanten, is besloten deze vrijwilligersvoorziening (tijdelijk) onder te brengen bij het stedelijke Humanitas. Het is de bedoeling dat een Hulpdienst Nieuwe Stijl snel weer terugkeert naar Paddepoel. Voor de Wmo-proeftuin biedt een dergelijke voorziening in een wijk een enorme kans om vrijwilligers te mobiliseren.

## 4. Ontwikkeling locatie De Trefkoel

De Trefkoel was van oudsher een trepunt nabij het winkelcentrum. Met het verdwijnen van de Trefkoel is destijds de 'huiskamer' van de wijk verdwenen. De ontwikkeling van de lokatie Trefkoel, door woningcorporatie Nijestee en de commerciële ontwikkelaar Amstelland, gaat een nieuwe fase in. Er zijn ideeën om een getrapte woonvoorziening (wat betreft zorg) te realiseren met daarnaast ruimte voor maatschappelijke voorzieningen en diensten. Ongeveer 1000 m<sup>2</sup> aan de zijde van de Zonnelaan is bestemd voor 'niet-wonen'.

Voor de invulling wordt er gedacht aan een zinvolle mix, gegroepeerd rondom de functie 'huiskamer voor de hele wijk'. Hierbij wordt tevens gedacht aan een 24-uurs 'winkel'.

Het is nadrukkelijk niet de bedoeling dat de nieuwe voorziening een activiteitencentrum wordt. Dat zit al in de Vensterschool. *'Van een droom en vier sporen naar één voorziening ...'*

"Om te komen tot één voorziening op termijn was het nodig alle betrokken partijen om tafel te krijgen", vertelt Carina van de Witte. "Daarnaast was het nodig om met de ambtenaren die bij de nota Zorgen voor Morgen waren betrokken, één lijn uit te stippen."

Gekozen is voor een aanpak voor de korte en een voor de lange termijn.

### Korte termijn

Het bestaande Steunpunt Paddepoel in Bernlef 'optuigen' tot een Stip (steun- en informatiepunt) waarin de Steunwinkel een plek krijgt. Als eerste stap was het nodig om een soort begeleidingsgroep (met onder andere Thuiszorg, Bernlef, MJD, Stiel en Humanitas) op te richten. Gezamenlijk werd een nieuw concept neergezet waarbij ook de Vrijwillige Hulpdienst Nieuwe Stijl ondergebracht wordt in Bernlef.

Dat was allemaal nog niet zo simpel. "Bernlef heeft voor wijkbewoners, en zeker voor ouderen, een hoge drempel", aldus Carina van de Witte. "Het wordt namelijk geassocieerd met de plek waar je als laatste naar toe gaat voor de dood. Om die reden hebben we ervoor gekozen een nieuwe afzonderlijke ingang te maken voor deze voorziening, waarmee het min of meer los komt van Bernlef. Deze ingang komt bovendien dicht bij het winkelcentrum en levert dus een gemakkelijker inloop op. Maar ja, zo'n verbouwing kost geld. Daarom moest er flink geïnvesteerd worden in gesprekken met het bestuur van Bernlef en de eigenaar van het gebouw. Uiteindelijk hebben we toch alle partijen op een lijn gekregen en kan het eind maart van start. Ik heb daarbij als projectleider niet eens zo'n zware rol gehad. Andere actoren, zoals de woningcorporaties, gingen ervoor en wilden ook wel investeren."

Nagedacht wordt over een koppeling van het seniorenspreekuur en de medische check-up met bestaande en nog te ontwikkelen welzijnsactiviteiten. Het zou mooi zijn wanneer ouderen na de medische check-up een scala aan laagdrempelige activiteiten



Buurtactiviteit van de Voermanstraat, Steenbokstraat en omgeving.

krijgen aangeboden, bijvoorbeeld op het gebied van meer bewegen en gezonder eten. Fictief:

- Elke dinsdag fietsen met andere senioren (in bijvoorbeeld Drenthe);
- Cursus nordic walking plus wekelijks een wandeling in georganiseerd verband;
- Gezond eten koppelen aan koken met plezier; met ruimte voor voorlichting en intercultureel koken in Sonde 2000.

Een flinke pr campagne gaat een ieder de weg wijzen naar het Stip en de (tijdelijke) Steunwinkel.

"Er zijn inmiddels constructieve gesprekken gaande met zorgverzekeraar Menzis, met heel veel klanten in Groningen, over samenwerking"; aldus Carina van de Witte.

#### Lange termijn

"Voor de duur van de Wmo-proeftuin is het van belang dat er geïnvesteerd wordt in een intensieve samenwerking van de belanghebbende partijen. Dat gebeurt nu. Maar onduidelijk is nog waar deze tijdelijke voorziening een definitieve plek kan krijgen. Daarbij spelen allerlei afwegingen, zoals de vraag waar het 'hart' van de wijk moet komen te liggen, want daar hoort ook zo'n voorziening thuis. Daarbij gaat het niet alleen om de fysieke inrichting, maar ook om de positie en de rol van allerlei voorzieningen in de zorg, de brede school, sportvoorzieningen zoals het zwembad, en het activiteitencentrum. Om de voorziening perspectief te bieden is het belangrijk dat de randvoorwaarden hieromtrent snel duidelijk worden. Daarbij zullen we ook weer

met heel andere partijen om de tafel moeten."

#### Handen uit je mouwen voor je buurt(geenoot)

"De voorziening valt of staat met een zo breed mogelijk draagvlak maar ook met de inzet van (veel) vrijwilligers. Die zijn niet zomaar voorhanden. Daarom zijn we ons - ook in samenhang met deze voorziening - gaan richten op activering van bewoners. Uit gesprekken met veel bewoners van Paddepoel hadden we de indruk dat veel mensen wel wat willen betekenen voor anderen, maar dat slechts weinigen de weg weten te vinden naar het meer gestructureerde vrijwilligerswerk. De weg naar zorginstellingen (als Bernlef en Blauwbörgje) en naar sociaal-culturele instellingen (als Vensterschool en buurt- en speeltuinvereniging Paddepoel) is veelal wel gevonden, maar waar moet je als bewoner naar toe als je je alleen maar af en toe wilt inzetten voor een ander?"

Om dit potentieel boven tafel te krijgen en om deze mensen te activeren heeft de Vrijwilligerszaak van Stiel de in Friesland ontwikkelde methode De Bijspringer ingezet. Na een periode van oriëntatie en kennisgeving in de wijk is actief ingezet op het werven van (vrijwillige) enquêteurs. Hiertoe waren er gesprekken met sleutelfiguren, bezoeken aan wijkbijeenkomsten, stukken in de wijkkrant en de mond-tot-mond reclame.

De methode De Bijspringer bleek echter niet aan te slaan in Paddepoel. Het principe 'bewoners bevragen bewoners' blijkt wel goed te werken op het platteland van Friesland. In dorpen zijn de structuren wat hechter. Mensen kennen elkaar vaak wel van het verenigingsleven of van de kerk of weten via via wel iets van elkaar. In een stad als Groningen is dat anders, zeker in een 'onsamenhangende' wijk als Paddepoel. Het blijkt dan ook lastig om mensen te vinden om bij onbekenden aan te bellen en hen te vragen om een handje uit de mouwen te steken voor een ander.

"We hebben vervolgens een andere insteek gekozen; met inschakeling van de teams bijstandsgerechtigden"; zegt Carina van de Witte. "Met een clubje mensen huis-aan-huis de deuren langs in de eigen buurt. Daarnaast zijn we druk bezig met een grote campagne in de huis-aan-huis bladen." Het werven van vrijwilligers voor de voorziening in Bernlef is goed gelukt, en dat geldt ook voor andere activiteiten. Na een informatiebijeenkomst wordt de gegadigden een korte training aangeboden. "We hebben daar veel werk van gemaakt. Voor ons is het belangrijkste dat mensen in beweging komen. Het gaat daarbij niet alleen om voorzieningen en langdurige activiteiten maar ook om korte wijkacties en sociale activiteiten. Dat moet niet alleen het gevoel maar ook daadwerkelijk de onderlinge betrokkenheid weer terugbrengen in de wijk."



## Paddepoel aan de slag

Paddepoel kent een relatief hoog percentage uitkeringsgerechtigden. Ongeveer 45 procent hiervan is ouder dan 57 jaar. Om dit enorme vrijwilligerspotentieel te activeren wordt er in het kader van de proeftuin Wmo Paddepoel gewerkt langs twee sporen:

- a. Buurtprojecten op maat, met werk dat vaak blijft liggen; niet concurrerend met ander werk.
- b. Extra Werk aan de Stad (EWAS).

Voor de doelgroep bijstandsgerechtigden zonder arbeidsverplichting loopt er in Beijum-Oost het experiment Samen Actief. Bij Samen Actief wordt er een diepte-investering gedaan in de individuele activering en begeleiding van deze doelgroep.

Uitgangspunt zijn de wensen en kwaliteiten van de deelnemers. Daar worden passende werkplekken bij gezocht of worden projecten op maat voor opgezet. De gehanteerde werkwijze wordt vastgelegd om het ook overdraagbaar te kunnen maken naar andere wijken en buurten.

Voor dezelfde doelgroep in Paddepoel werd gekozen voor een andere invalshoek. Uitgangspunt hierbij is juist dat er aansluiting wordt gezocht bij wat al ontwikkeld is en nog gaat worden in het kader van de Wmo-proeftuin. De doelgroep bijstandsgerechtigden zonder arbeidsverplichting wordt uitgenodigd om actief te worden in de eigen buurt, waarbij het accent ligt op een meer groepsmatige aanpak.

### De plannen

Het is de bedoeling om in Paddepoel een aantal (kleinschalige) buurtprojecten op te zetten, waarbij de constructie vergelijkbaar is met die van de onkruidteams in de Tuinwijk. Daar zijn goede ervaringen opgedaan met het inschakelen van bijstandsgerechtigden voor werkzaamheden in de eigen buurt. Variërend van onkruid verwijderen tot zwerfvuil ruimen. De deelnemers ontvangen hiervoor van SoZaWe een vrijwilligersvergoeding.

De effecten voor de deelnemers blijken enorm te zijn. Een aantal had vooraf ernstige twijfels of ze fysiek wel in staat waren om mee te doen. Een jaar verder zijn deze mensen inmiddels enorm opgebloeid, met een ziekteverzuim van nul. Ze horen er weer bij



en krijgen alom waardering vanuit de buurt die er sindsdien veel schoner en netter bij ligt. Een aantal deelnemers is inmiddels doorgestroomd naar kansrijke(re) werkgelegenheidsprojecten.

De (groeps)projecten die van start zullen gaan in de wijk Paddepoel vallen binnen de kaders van de Wmo -proeftuin. Gedurende het project zullen gefaseerd projecten ontwikkeld worden en 'opgetuigd'.

Deze projecten richten zich op:

- \* Het netjes houden van de eigen leefomgeving: onkruid trekken en zwerfvuil opruimen;
- \* De vraag naar praktische klussen: helpen grofvuil buiten zetten, een kastje in elkaar timmeren, hinderlijke takken snoeien en licht tuinonderhoud;
- \* De vraag naar 'sociale' klussen: met iemand wandelen, verhaal voorlezen (gekoppeld aan de Steunwinkel);
- \* De organisatie van buurtgerichte sociaal-culturele activiteiten.

Er zal gestart worden met de oprichting twee (buurt)klusenteams gericht op het verwijderen van zwerfvuil en onkruid. Deze teams zullen ook inzetbaar zijn voor hulp aan bijvoorbeeld ouderen bij het buitenzetten van grofvuil.

De beide teams worden ondergebracht in bestaande structuren. Dat houdt in dat ze aangehaakt zullen worden bij de buurtcon-

ciërges van Werkprojecten en de sociaal Buurtbeheerder.

De nog op te zetten andere projecten kunnen aangehaakt worden bij het toekomstige Steun- en Informatiepunt Paddepoel en mogelijk andere organisaties. Hierbij wordt gedacht aan verzorgingshuizen, Vensterschool, buurt- en speeltuinvereniging Paddepoel De Waterman, de woningcorporaties en de wijkpost.

Bij de formatie van de teams wordt allereerst gekeken naar de capaciteiten van de deelnemers. De werving geschiedt zoveel mogelijk op maat. "Voor het activeren van bijstandsgerechtigden zijn we in twee delen van de wijk de deuren langs gegaan," vertelt Carina van de Witte. "Hoe belangrijk het is om aan maatwerk te doen bleek wel toen we in het eerste deel wel veel enthousiasme aantreffen om iets te doen, maar beslist geen onkruidtrekken of zwerfvuil verzamelen. Deze mensen wilden wel mee de deuren langs om te kijken wat andere bewoners willen doen. In het tweede deel van de wijk was dat heel anders. Daar waren de mensen juist enthousiast om heel praktisch aan de slag te gaan."

### De aanpak

#### 1. Werving

SoZaWe is bereid de namen, adressen en telefoonnummers aan te leveren van de bijstandsgerechtigden zonder arbeidsverplichting.

Alle potentiële deelnemers worden per buurtcluster (deelgebied) aangeschreven en uitgenodigd voor een groepsgewijze informatiebijeenkomst (maximaal 25 personen per keer). Na het verzenden vindt er een telefonische check plaats of mensen de uitnodiging in goede orde hebben ontvangen. Waar nodig gaan medewerkers van Stiel op huisbezoek om mensen te activeren om te komen.

## 2. Selectie

Na afloop van de voorlichting kunnen de mensen die mee willen doen in de twee teams zich aanmelden. De overigen kunnen aangeven waar hun wensen/voorkeuren liggen. Dit wordt schriftelijk vastgelegd en hiervan zal gebruik worden gemaakt bij de nog op te zetten (kleinschalige) buurtprojecten. Hierover zullen met de betrokkenen duidelijke afspraken worden gemaakt, zodat er geen onnodige verwachtingen worden gekweekt. Ook zullen mensen op deze informatieve bijeenkomst geïnformeerd worden over eventuele andere mogelijkheden elders. Dit in het geval dat mensen wel graag actief willen worden, maar dat bij nader inzien niet in eigen wijk willen doen of bij de aangeboden dan wel nog op te zetten projecten.

Voor de gegadigden voor de twee teams wordt een aftrapbijeenkomst georganiseerd voor de praktische zaken. Daar worden de teams ingedeeld. De potentiële teams bestaan bij voorkeur uit straat- dan wel buurtgenoten. Dus: mensen woonachtig in Paddepoel Zuidwest het liefst in het team bij de buurtbeheerder van de woningcorporatie, gesitueerd in Zuidwest.

Na de aftrapbijeenkomst wordt de vrijwilligersovereenkomst opgesteld en getekend. De deelnemers ontvangen tevens een overzicht met praktische deelnameafspraken. Zoals een omschrijving van het werkgebied, de taken en wat te doen bij ziekte, regen, bezoek artsen, onderling geruzie en duur van pauzes.

## 3. Begeleiding

Bij dit project krijgen de deelnemers geen intensieve individuele (traject)begeleiding, in de zin van regelmatige individuele voortgangsgesprekken. De ondersteuning van de deelnemers richt zich op de voortgang van het project en het onderlinge (groeps)proces. De begeleider van Stiel gaat frequent langs bij de teams en regelt eens per vier weken een groepsgesprek. Individuele gesprekken vinden wel plaats op maat. De

begeleider van Stiel is het aanspreekpunt voor deelnemers bij problemen en/of calamiteiten. Ook is het de taak van de begeleider van Stiel om de deelnemers voortdurend te blijven activeren en motiveren om deel te blijven nemen. Met als doel om hen duurzaam actief te houden, ook als de Wmo-proeftuin is afgelopen.

De begeleider van Stiel is verantwoordelijk voor de (presentie)registratie van de deelnemers en de terugkoppeling van deze gegevens naar SoZaWe.

De begeleider van Stiel is ook verantwoordelijk voor het signaleren van nog onvermoeide talenten en ontplooiingsmogelijkheden van de deelnemers. Op het moment dat een deelnemer meer kan en wil, zal de begeleider van Stiel zorgen voor een overdracht naar de consultant werk in de vorm van een driegesprek.

## 4. Scholing

Dit project kent een meer groepsmatige aanpak, waarbij het accent zal liggen op samenwerking met elkaar, taakverdeling, elkaar aanspreken op gedrag en aan afspraken houden. Hierdoor wordt er een beroep gedaan op de sociale vaardigheden van de deelnemers. Het doel van deze teams is vooral ook om ze zo zelfstandig mogelijk te laten functioneren. Om te zorgen dat de teamleden goed gaan samenwerken en dat de deelnemers er plezier in hebben en houden, gaat Stiel de teams op maat korte gerichte workshops aanbieden, in eerste instantie gericht op het versterken van de sociale vaardigheden.

Dit worden korte workshops van een dagdeel die aansluiten bij de vraag van de deelnemers en het groepsproces. Hierbij komen onderwerpen aan bod als:

- \* Communicatie; oefenen van verbale en non-verbale vaardigheden;
- \* Kritiek geven en ontvangen;
- \* Ontvangen van instructies;
- \* Herkaderen van de betekenis van gedrag;
- \* Waarden en normen;
- \* Omgaan met cultuurverschillen.

Naast het aanbieden van de workshops van een dagdeel op het gebied van sociale vaardigheden, worden er ook korte workshopachtige trainingen gegeven die nodig blijken te zijn om het werk goed te kunnen uitvoeren. Bij deelname aan bijvoorbeeld het Steunpunt, waar gebruik gemaakt wordt van internet, computers en waar mensen te woord worden gestaan, zal gekeken worden naar wat iemand (of het team) nodig heeft

om goed te kunnen functioneren. Op maat zal dan een scholingsaanbod worden gerealiseerd. Ook bij de teams, die de leefomgeving netjes houden, kunnen vragen naar scholing naar boven komen. Daar zal op worden ingespeeld door een passende cursus of training groepsgericht aan te bieden.

## Duur van het project

Het project vindt alleen plaats onder additionele financiering (voor werving, begeleiding en scholing) door SoZaWe. Het is de bedoeling dat de deelnemers duurzaam actief blijven in hun buurt. De looptijd van de Wmo-proeftuin burgerbetrokkenheid Paddepoel is tot 1 oktober 2007. Daarom is het mogelijk om tot 1 maart 2007 in te stromen. Een jaar na aanvang van de daadwerkelijke start van het project (met de eerste instrumers) zal er een evaluatie plaats vinden met de betrokkenen.

De (groeps)begeleiding van de deelnemers door Stiel zal in eerste instantie gelden voor de periode tot 1 oktober 2007. Voor het vervolg dienen met SoZaWe nieuwe afspraken gemaakt te worden.

## Doelen project

- \* Er zijn veertig bijstandsgerechtigden zonder arbeidsplicht actief voor minimaal vijf uur per week, gedurende minimaal zeven maanden, maximaal twaalf maanden.
- \* Zij krijgen voor de inzet een vrijwilligersvergoeding van SoZaWe.
- \* Er zijn vier nieuwe buurtprojecten opgezet. Minimaal twee gericht op de eigen leefomgeving.
- \* Er is groepsgerichte scholing op maat (minimaal vier keer een dagdeel) aangeboden met als doel het versterken van de sociale vaardigheden en voor het zelfstandig en goed kunnen uitvoeren van de taken.

## Beoogde effecten:

- De deelnemers hebben het gevoel weer bij de maatschappij te horen;
- De deelnemers gaan op een plezierige manier met elkaar om;
- Het gevoel van eigenwaarde bij de deelnemers is vergroot;
- De buurt wordt schoner (en daarmee prettiger om te wonen);
- Er ontstaat een vorm van (buurt)saamhorigheid.

### Deelproject 3

## Sociale Herovering

Het proeftuinonderdeel Sociale Herovering wil een bijdrage leveren aan: het vertrouwen weer terug in de buurt! Door te bouwen op de buurt kunnen alledaagse leefbaarheidsvraagstukken beter worden opgelost en vormt die buurt een fundament voor sociaal vertrouwen, aldus de WRR.

Eens per twee jaar wordt onder een grote groep bewoners in de stad Groningen de enquête Leefbaarheid en Veiligheid afgenomen. Uit de cijfers van 2004 (de meest recente) komt de sociale samenhang naar voren als één van de zwakkere punten van Paddepoel.

Ervaringen van mensen in het werkveld geven aan dat dit vooral geldt voor de buurten van Paddepoel Zuid, waar momenteel een grootschalige fysieke wijkvernieuwing plaats vindt. In dit gebied is sprake van een cumulatie aan (sociale) problemen.

Sinds september 2004 is, onder aanvoering van het opbouwwerk, gestart met het werken aan de sociale cohesie in verschillende (deel)buurten. Daadwerkelijk de wijk in met huisbezoeken, pleingesprekken, buurtvergaderingen, et cetera. Sinds maart 2005 is er het integraal buurtteam Paddepoel-Zuid actief met medewerkers kinderwerk, jongerenwerk, opbouwwerk en (buurt)maatschappelijk werk. Aangevuld met een contactpersoon allochtonen en een medewerker Opvoedingsondersteuning en Ontwikkelingsstimulering (O & O).

Naast de reguliere inzet van opbouwwerk en buurtteam is de wijkgerichte inzet van de Vrijwilligerszaak van Stiel een noviteit. In Paddepoel wordt gewerkt met elementen uit de in Friesland ontwikkelde methode De Bijspringer. Bewoners worden thuis benaderd en uitgenodigd deel te nemen aan activiteiten en zich in te zetten als vrijwilliger. Er wordt ingespeeld op bestaande initiatieven en er worden zoveel mogelijk bewoners (op maat) gestimuleerd. Enkele voorbeelden.

#### *Pleinactiviteiten rondom planvorming en toezicht speeltoestellen*

Het betrekken van bewoners bij de inrichting van hun eigen woonomgeving is bij uitstek een middel om bewoners in beweging te krijgen. Het blijkt vaak een mooie aanleiding te zijn om te komen tot gezamenlijke activiteit(en) in de buurt. De gehanteerde werkwijze (mensen huis-aan-



huis benaderen) is vrij arbeidsintensief, maar erg effectief.

Inmiddels zijn er al fraaie resultaten geboekt. Variërend van het maken van pleinafspraken tot gezamenlijke activiteiten (pleinfeest, voetbaltoernooi, paaseieren zoeken met de kinderen, plein(kinder)rommelmarkt; alles op maat).

#### *Lentekriebels*

Ook deze gemeentelijke schoonmaakactie in het kader van School Heel en Veilig, is een mooi activeringsmiddel. Bewoners van de Steenbokstraat/Voermanstraat (Zuidwest) en Lierstraat (Zuidoost) worden gestimuleerd en ondersteund om gezamenlijk mee te doen aan deze actie.

#### *Losse buurtinitiatieven*

Op initiatief van drie buurtbewoners gaan bijna dertig buurtbewoners uit de Watermanstraat en omgeving vier zondagen vissen met buurtgenoten. Aan deze wedstrijden doen naast senioren ook hele gezinnen mee. De prijsuitreiking met een gezellig samenzijn vindt plaats in het gebouw van BSV Paddepoel, de Waterman. Een ander initiatief van bewoners en Novo is een gezamenlijk buurtfeest in de Lierstraat. Het verdiende geld van Lentekriebels zal hiertoe aangewend worden. Waar wenselijk en mogelijk worden dergelijke initiatieven ondersteund.

#### *Activiteiten in de vakanties*

Veel bewoners van Paddepoel gaan niet op vakantie. Bewonersinitiatieven in de vakan-

ties, vooral in de lange zomervakantie, zullen gestimuleerd worden. Gedacht kan worden aan volleybal- of voetbalwedstrijden en een buurtbarbecue. Daarnaast wordt met het Buurtteam (vooral door het kinder- en jongerenwerk) gezorgd voor een goede vakantieprogrammering, met o.a. een spelweek voor kinderen.

#### *Activiteiten rond Kerst en Oud & Nieuw*

Gezamenlijk de straat verlichten in kerstsfeer, met chocolademelk en kerstkransjes en met Oud & Nieuw zijn er olieballen. In 2005 zijn deze initiatieven reeds ondersteund in de Weegschaal-, Grote Beer en Lierstraat. Verder krijgen buurtbewoners (wederom) de gelegenheid om samen Kerstverenigingen of kerststukjes te maken in het gebouw De Waterman, de Vensterschool of het Wijkpand van Nijestee. Overigens zijn er inmiddels in Paddepoel al een groot aantal initiatieven ontplooid waarbij bewoners samen iets ondernemen, zonder of met minimale ondersteuning. Stiel wil dergelijke initiatieven stimuleren door meer ruchtbaarheid te geven aan het budget van Kop d'r veur. Dit geldpotje is speciaal in het leven geroepen voor leuke, gezamenlijke bewonersinitiatieven. De Wijkraad Paddepoel onderneemt overigens ook goede initiatieven op dit vlak. Dat geldt ook voor de woningcorporaties die daarbij samenwerking zoeken met het Buurtteam en bestaande bewongegroepen.



Rommelmarkt tijdens het Buurtfestival  
Paddepoel Palaver.



#### 'Een bloemetje voor je buren ...'

In Paddepoel Zuidoost heeft in juni de aftrap van dit onderdeel plaatsgevonden. De opbouwwerker heeft aansluiting gezocht bij het bestaande bewonerskader met het verzoek het project 'Een bloemetje voor je buren' te adopteren. Het idee is om Buurtgroep Paddepoel Zuidoost te ondersteunen in het voeren van een korte campagne, met de volgende elementen:

- \* Alle nieuwe huurders van woningcorporatie Nijestee in dit gebied krijgen een welkomstbloemetje (en een informatieboekje met handige adressen op het gebied van hulp, activiteiten en wonen).
- \* Elk kwartaal is er een gezellige kennismakingsavond voor alle nieuwe bewoners van de voorafgaande drie maanden.
- \* Er wordt een oproep gedaan om te komen tot een contactpersoon per straat, flat of bewonersblok (via persoonlijke benadering en huis-aan-huis informatie).

- \* Alle bewoners krijgen het verzoek om gevallen van geboorte, overlijden of langdurige ziekte bij de contactpersoon van hun gebied te melden (eventueel via een kaartje in de brievenbus).
- \* De contactpersoon zorgt voor een teken van medeleven. Een kaartje, cadeautje, fruitmandje of een bloemetje. Hiervoor zal een 'buurtbudget' geregeld worden.

De aftrap is dus in Paddepoel Zuidoost. De initiatiefnemers hopen dat dit project navolging zal vinden in andere deelgebieden, zeker na publiciteit in wijkkrant Nummer Een.

#### Buurtwebsite

Het is de moeite waard om te onderzoeken of internetmogelijkheden een bijdrage kunnen leveren bij organisatie en pr van buurtactiviteiten. Hierbij wordt gedacht aan een buurtwebsite, zoals de reeds bestaande website van een van de woningcorporaties. ([www.paddepoel-zuid.nl](http://www.paddepoel-zuid.nl))

Wellicht is het mogelijk om hierbij 'computerervaren' bijstandsgerechtigden in te schakelen in het kader van EWAS (Extra Werk Aan Stad). SoZaWe is bezig met het in kaart brengen van allerlei (te ontwikkelen) maatschappelijke stages van twintig uur per week voor een half jaar. De proeftuin loopt nog door tot oktober 2007. "En we zijn natuurlijk erg benieuwd wat er dan van alle plannen terecht terecht is gekomen.

<

# Tweede prijs Maatschappelijk Ondernemer van het jaar Trajekt laat kanszoekende jongeren weer dromen

**Trajekt was met het project Racing for Maastricht voor de tweede keer genomineerd voor de prijs Maatschappelijk Ondernemer van het jaar. De eerste prijs zat er dit jaar niet in, die ging naar de Stichting Exodus Nederland uit Leiden. Maar ook de tweede prijs voor het Racing Team is voor alle betrokkenen bij het project een onderscheiding voor de innovatieve manier van jongeren opleiden.**

De prijs Maatschappelijk Ondernemer van het jaar is een initiatief van de Maatschappelijk Ondernemers Groep, de brancheorganisatie voor Welzijn, Maatschappelijke Dienstverlening, Jeugdzorg en Kinderopvang. De genomineerde organisaties, Trajekt uit Maastricht, Lindenhout uit Arnhem en Stichting Exodus Nederland uit Leiden, leveren allen een product of dienst met betrekking op maatschappelijke vraagstukken en politieke wensen. Het is de vijfde keer dat de MOGroep deze prijs uitreikt. In 2003 ontving Trajekt samen met Xonar de prijs voor het project NFTE, Jongeren leren ondernemen.

## *Het project*

Racing for Maastricht is inmiddels in Maastricht en omgeving welbekend. Het is een samenwerkingsproject van de vereniging Racing for Maastricht, Trajekt, ROC Leeuwenborgh Opleidingen, Yonder, Woonpunt (woningbouwcorporatie) en twee vertegenwoordigers van het bedrijfsleven. In het project is een garage gehuurd waarin de vrijwilligers van Racing for

Maastricht sleutelen aan race-auto's waarmee in diverse klassen wordt geraced op circuits. De vrijwilligers begeleiden op hun beurt de jongeren van het Junior Team die twee eigen racewagens onderhouden. Deze jongeren zijn tussen de 16- en 23 jaar oud en waren tot voor kort werkloos, dropouts zonder startkwalificatie. Nu zijn ze allemaal ingeschreven bij het ROC en worden opgeleid op Web-niveau 1. Zes jongeren hebben intussen een groei baan gekregen, voor tien jongeren zijn aanvullende stages en leerwerkplaatsen geregeld bij sponsorende bedrijven. Docenten van de ROC de Leeuwenborgh geven onderwijs en begeleiding in de leerwerkplaats die daarvoor onlangs is geaccrediteerd. Medewerkers van Trajekt en Yonder geven sociale begeleiding en leiden tot naar werk. Werkloze volwassenen worden ingezet voor de dagelijkse begeleiding van de gang van zaken. Ze vormen een operationeel team, dicht bij de jongeren, op de werkvloer. Woonpunt investeert door de leerwerkplaats mee af te huren en een bijdrage te leveren aan het beheer daarvan. Het bedrijfsleven sponsort met middelen en het vergeven van stageplekken. De Provincie Limburg, gemeente Maastricht en Start Foundation ondersteunen financieel.

## *Droomjongeren*

Trajekt was genomineerd omdat zij haar leidinggevende rol in dit project op een innoverende en ondernemende wijze uitvoert. Zij stelt burgerinitiatief voorop, laat vrijwilligers leiden en organiseert professionele instellingen en het bedrijfsleven als ondersteuners. Ze durft daarbij risico's te nemen en verantwoordelijkheid te dragen en levert daarmee een oplossing voor een hardnekkig maatschappelijk probleem. Ze laat kanszoekende jongeren weer dromen, ook als dat over autoracen is. Daardoor heeft het project een erg aansprekend karakter voor de jongeren. De successen tot nu toe bewijzen dat deze aanpak werkt,

ook al zijn er in de praktijk nog heel veel problemen op te lossen. Trajekt breidt deze werkwijze komend jaar ook uit naar andere groepen jongeren en thema's, opnieuw op basis van initiatieven van burgers en jongeren zelf, in het Programma Droomjongeren Maastricht.

## *Eerste prijs*

Winnaar Stichting Exodus was volgens de jury 'een innovatieve organisatie, maatschappelijk verantwoorde organisatie met goede aantoonbare resultaten'. De stichting biedt opvang en begeleiding aan ex-gedetineerden in de laatste fase van hun detentie. De nadruk van het integraal begeleidingsprogramma ligt op het bieden van structuur en duidelijkheid. Het programma leidt deelnemers naar een zelfstandige plek in de samenleving en voorkomt terugval in crimineel gedrag. Daarnaast biedt een landelijk netwerk van vrijwilligers ondersteuning en begeleiding aan (ex-)gedetineerden en hun familieleden.

De maatschappelijke winst is duidelijk volgens de jury: 'reductie van overlast en criminaliteit, minderen uitkeringen en lagere kosten van politie en justitie'.

De gedeelde tweede plaats was voor Lindenhout uit Arnhem met spoedeisende zorg. (Lindenhout is een organisatie voor jeugdzorg in Noord- en Midden-Gelderland en Overijssel) en voor Trajekt met Racing for Maastricht.

Alle betrokkenen bij het project vinden de nominatie en de tweede prijs een eerbetoon aan een van de aanjagers ervan, die onlangs overleden directeur van Trajekt, Roger Hageman.

<

## Cartoon

# Thuislozen in Utrecht



# ht krijgen eigen tandarts

**De gemeente Utrecht start begin 2007 onder het motto 'Geef daklozen hun glimlach terug' de tandartspraktijk Mondzorg, waar dak- en thuislozen aan hun gebitten worden geholpen.**

Uit de daklozenopvang en een bestaande, tijdelijke tandartspraktijk voor daklozen en verslaafden blijkt dat er een grote behoefte is aan tandheelkundige zorg. "De staat van de gebitten is vaak zeer ernstig," zegt Annet van den Akker van de GG&GD Utrecht. "Er zullen veel kiezen worden getrokken en kunstgebitten worden aangebracht. Op jacht naar drugs vallen bij veel daklozen de tanden uit. Door zorg, begeleiding en wonen in hostels hebben echter veel van hen oog gekregen voor hun gezondheid en willen ze ook iets doen aan hun gebit."

Het project Mondzorg begint met twintig daklozen. Daarna wordt de praktijk uitgebreid. "Het zal gaan om duizenden mensen. Behalve op dak- en thuislozen richten we ons bijvoorbeeld op mensen die hun premies niet kunnen betalen en daardoor hun aanvullende verzekering zijn kwijtgeraakt," zegt Van den Akker. De bedoeling is om deze mensen weer verzekerd te krijgen. Het project duurt naar verwachting enkele jaren. Daarna wordt Mondzorg een gewone praktijk. De praktijk zal bestaan uit een tandarts, een tandtechnicus en twee praktijkassistenten.

*De Volkskrant 30 november*

## *Zwerfver met kiespijn kan straks naar Mondzorg*

(...) Deze week kondigde de GG&GD Utrecht onderzoek aan naar de werkwijze van illegale tandartsen uit Syrië en Irak. Die zouden allochtonen en illegalen behandelen in achterkamertjes van koffiehuizen. Signalen over deze praktijken kreeg RTV Utrecht (lokale tv, red.) tijdens een rondgang langs Turkse en Marokkaanse koffiehuizen. "Puur een armoedeprobleem en als het waar is, vormt dat een gevaar voor de volksgezondheid," zegt Van den Akker.

*Door Maaike Kooistra, AD Utrechts Nieuwsblad, Utrecht Dichtbij, 30 november*

## *Neptandarts helpt patiënten met slijptol en boor*

De broer van Hassan Al Filali liep al een tijdje rond met pijn in zijn mond. "In een koffiehuis of cafeetje kwam hij die neptandarts tegen. Hij dacht: 'lekker goedkoop. Die man heeft twee kiezen helemaal afgebroken en er twee plastic hulsjes overheen gezet.' Terwijl hij vertelt, grijpt Al Filali naar zijn kaak. Hoe het verder ging laat zich raden. "Mijn broer kreeg er al snel last van. En uiteindelijk moest hij alles opnieuw laten doen bij de gewone tandarts." De ervaring dateert al van een paar jaar geleden, maar klinkt in de wijk Lombok nog bij menigeen bekend in de oren. "Zo af en toe komt er weer een," zegt de eigenaar van een telefoonwinkel in de Kanaalstraat.

"Ze trekken door heel Europa. Ik heb het ook wel eens meegemaakt in Amsterdam, dat zo'n man in een koffiehuis kwam. Maar ze komen overal." De Haagse politie hield vorige zomer nog een 47-jarige en een 36-jarige neptandarts uit Syrië aan.

De werkwijze die daar werd aangetroffen komt overeen met de verhalen in Utrecht. Een pasje of visitekaartje waarop in het Arabisch staat dat iemand tandarts is, moet vertrouwen wekken.

Wie ooit een neptandarts heeft ontmoet, herinnert zich bovendien het typerende zwarte koffertje met daarin een slijptol, een boor en materialen voor het aanbrengen van kronen en het vullen van gaatjes. De instrumenten gaan van mond tot mond en is de klus geklaard, dan kan de patiënt na contante betaling weer vertrekken. Detail: van verdooving is geen sprake.

Nur Yildiz, bezoeker van een internetwinkel heeft wel eens gezien dat iemand zich inliet met 'een man met een koffertje. "Mij niet gezien, levensgevaarlijk. Mensen die het te duur vinden om naar een gewone tandarts te gaan. Of illegalen," denkt hij. "Die durven er toch niets van te zeggen als het misgaat."

*Door Maaike Kooistra, AD Utrechts Nieuwsblad, Utrecht Dichtbij, 30 november*

# Pendrecht Univer

## Bewoners geven college aan

**Bewoners weten het best hoe het samenleven in de wijk er uit zou moeten zien. Zij zijn de deskundigen. Professionals, politici en ambtenaren past daarbij de rol van student. Aan de Pendrecht Universiteit zijn de rollen dan ook omgedraaid: bewoners geven er college aan professionals.**

Het begon bijna twee jaar geleden met een T-shirt met als opschrift Pendrecht University. Studenten bestuurskunde van de Universiteit van Tilburg hadden in een atelier over Pendrecht het draagvlak van Vitaal Pendrecht onderzocht. Bij de presentatie van hun bevindingen hadden ze niet alleen voor henzelf, maar ook voor vertegenwoordigers uit de Rotterdamse wijk een T-shirt laten maken met een nogal uitdagend opschrift. Vitaal Pendrecht, in het leven geroepen door een groepje bewoners, was in die tijd iets meer dan een jaar actief. De bewoners waren geïnspireerd geraakt door het verhaal van Pieter Tops, professor aan de Universiteit van Tilburg en gespecialiseerd in vitale coalities. Portefeuillehouder Dominic Schrijver van de deelgemeente Charlois had op een conferentie de professor aangehoord en tegen hem gezegd: "Doe mij maar zo'n vitale coalitie in Pendrecht". Schrijver haalde professor Tops naar Pendrecht om professionals en bewoners iets over zijn vitale coalities te vertellen. Opbouwwerker Riëks Westrik benaderde hij om voor een aantal bewoners te zorgen, en vooral ook iemand uit het Turks Huis in Pendrecht.

### Grootste boom

De inleiding van professor Pieter Tops draaide uit op de vraag welke vitale energie er na alle tegenslagen in de wijk nog schuilging onder de bewoners van Pendrecht. Energie genoeg, zo bleek. 'Opzoomer dames' Bien Hoffman en Baby Jamanika wilden een kerstboom uit Oslo laten komen en die op

Plein 1953 plaatsen. De boom moest de hoogste van Rotterdam worden en er moest een interkerkelijk en multicultureel feest komen om de lichtjes van de boom feestelijk te ontsteken. Wijkwethouder Schrijver werd enthousiast en beloofde voor de financiën te zorgen. Na een hectische periode stond er dankzij het tomeloze enthousiasme van het bewonersgroepje en de niet minder enthousiaste medewerking van ambtenaren, politici en professionals een ontzettend grote boom op Plein 1953. Compleet met lichtjes en een veel te zware piek. Om de boom was een kerstmarkt opgebouwd, er was een draaimolen, het Leger des Heils was er met erwtensoep, Zorginstelling De Stroom met koffie en kerstkrans, en Dominic Schrijver was een uitbundige kerstman. Een met recht 'vitale coalitie': de meisjes Brass Band speelde de sterren van de hemel, er waren een

Antilliaanse, een Turkse en Hindoestaanse dansgroep en Thuiszorg Rotterdam vertolkte een kerstspel. Pieter Tops, Willem Giezeman en Eefke Cornelissen declameerden een kerstverhaal gebaseerd op hun kijk op Vitaal Pendrecht. Geestelijken deden een kerstwens en om zes uur waren burgemeester





# siteit: professionals



Opstelten en zijn collega Christiansen uit Oslo present om de lichtjes te ontsteken. Opstelten installeerde een dag- en een nachtburgemeester voor Pendrecht. Mario Bosch, de chroniqueur van de wijk en Roger Huys, kenner van het nachtlevens, kregen daarvoor een penning omgehangen. De burgemeester overtuigde de verzamelde bewoners ervan dat hun boom een ietsje hoger was dan die op de Coolsingel. Dat er voor het Sofiakinderziekenhuis een heel erg hoge boom stond, bleef even buiten beschouwing. Daar ging het allemaal niet om, vitale coalities hoeven niet waar te zijn, maar moeten wel inspireren.

## *Pendrecht Universiteit*

Op het kerstfeest van 2004 stond er opnieuw een grote boom. Het programma

was echter geheel anders. Wethouder Marco Pastors, directeur van woningcorporatie de Nieuwe Unie Jaap Bogaard en portefeuillehouder Dominic Schrijer zetten hun handtekening onder de gebiedsafspraken voor de vernieuwing van Pendrecht. Bovendien werd het programma Pendrecht Zet Door gepresenteerd.

Onder de noemer Vitaal Pendrecht waren er door het jaar heen verschillende activiteiten geweest. Om te weten te komen of deze activiteiten hun effect hadden gehad en of bewoners bekend waren met Vitaal Pendrecht, enquêteerden studenten bestuurskunde van de Universiteit Tilburg de bezoekers van het feest. Uit deze enquête bleek dat de bewoners van Pendrecht inderdaad positiever over hun wijk denken dan verwacht werd. Omdat diezelfde studenten die dag eigenlijk een examen moesten afleggen, kregen zij bij hoge uitzondering toestemming hun proef af te leggen in de Beatrixschool. Dit bracht één van de studenten op het idee om Pendrecht tot universiteit te bombarderen.

## *College door bewoners*

Pendrecht werd nog een keer door een groep studenten bestuurskunde op de snij-

tafel gelegd. Hun werkwijze wordt 'atelier' genoemd. In het 'volg-atelier' werd in het voorjaar van 2005 drie bewonersdiners georganiseerd. Bewoners kookten en op tafel kwamen Marokkaanse, Antilliaanse en Turkse gerechten. Voor deze gelegenheid werd gesproken van Restaurant Marrakech, Restaurant Anganieta en Restaurant Adana. Eén van de bewoners verzette zich heftig tegen de term Pendrecht University. "We zijn hier in Nederland hoor!" Waarna de opbouwwerker de term Pendrecht Universiteit introduceerde. Zijn verhaal was: Wie weten er het beste hoe het samenleven in de wijk zou moeten? Wie zijn daar het meest deskundig in? Professionals, politici en ambtenaren past daarbij de rol van student.

## *Europees Parlement*

Op het Internationaal Kinderfeest in 2005 was een kinderdeelgemeenteraadsvergadering gehouden, waarin kinderen hun kijk op de wijk op tafel legden. Ze wilden graag met alle kinderen uit groep acht van de basisscholen in Pendrecht naar het Europese Parlement in Brussel. 'Opzoomerdame' Bien Hofman regelde bij burgemeester Opstelten een T-shirt met Pendrecht Universiteit erop voor al die kinderen. 2 juni 2005 togen 120 kinderen met begeleiders naar Brussel. In een commissiezaal werd gesproken over de functie van het Europese Parlement. De kinderen bleken nog negatiever over de Europese Grondwet dan de stemgerechtigde Nederlanders de dag ervoor. Eén van de leden van de kinderraad, Selina Liu vroeg zich hardop af waarom alleen landen in Europa samen moesten werken? "De hele wereld moet toch samenwerken!"

## *Drie maal is scheepsrecht*

Op het derde kerstfeest richtte Vitaal Pendrecht de Pendrecht Universiteit officieel op. Er was inmiddels een Raad van Advies gevormd, certificaten waren er ook en de website van Vitaal Pendrecht had een nieuw jasje gekregen. Op een aparte Pendrecht Universiteit's pagina verscheen bewonersnieuws en er werden colleges van bewoners aan professionals in het vooruitzicht gesteld.





Ook kookte een groep bewoners voor de bezoekers van het feest.

Op 9 februari 2006 vond het eerste college plaats. Professor Talja Blokland opende het college en bewoners konden hun kennis inbrengen via formulieren en presentaties. Bovendien werd er opnieuw genoten van eten uit de verschillende keukens. "Eten en koken is het bindmiddel van de wijk", aldus Bien Hofman. Er was live muziek van een Turkse Pendrechtenaar op saz, en er trad een Antilliaans dansgroepje uit de wijk op.

#### Faculteiten en titels

Op een tweede college werden de Pendrecht Monologen, waarin wijkbewoners hun verhaal over Pendrecht vertellen, onder de loep genomen. De Pendrecht Monologen zijn door het Bureau d'Arts sans Frontières (BAF) van Cees Bavius en Pieta Bot gemaakt. Bewoners reageerden op het spel van medebewoners. Met de komst van het toneelproject van BAF in 2005 werden in de Pendrecht Universiteit faculteiten geïntroduceerd. BAF regisseert de faculteit Kunst en Cultuur. Daarnaast tekenden zich een sportfaculteit, een theologische -, een medische - en een faculteit van de Vernieuwing van Pendrecht af.

De Raad van Advies buigt zich over een systeem om studenten te onderscheiden. Een universiteit moet immers ook rituelen hebben. De titel die studenten kunnen verwerven gaat vast MP worden. Nee, geen Minister President, geen Master of Pendrecht, maar Meester van Pendrecht natuurlijk! Dat wordt zeker een door professionals fel begeerde titel. De uitreiking van titels en versierselen zullen worden voorbehouden aan de dagen de nachtburgemeester van Pendrecht.

#### Parels van Pendrecht

De band met studenten van de Universiteit van Tilburg bleef ook bestaan. Een derde atelier leverde een scala van Parels van Pendrecht op. Verschillende bewoners werden door studenten in beeld gebracht. Een vierde atelier ging over jongeren en onlangs vond het vijfde atelier plaats. Acht bewoners werden door groepjes studenten voorbereid op een college over veiligheid, een onderwerp waar professionals moeilijk de vinger achter krijgen. Pendrecht Zet Door kent vele maatregelen op het gebied van veiligheid. Veel targets worden gehaald, de aanpak lijkt dus op het professionele vlak succesvol. Bewoners wordt via monitoren gevraagd hoe zij de veiligheid ervaren in de wijk en het vreemde is dat de veiligheidsbeleving achteruit gaat.

#### Professoren-bewoners

December vorig jaar vond in de sociëteitsruimte van een nieuw wooncomplex een bijzonder college plaats. Hans Hoogvorst leidde dat college en liet zeven professoren-bewoners hun verhaal vertellen. Het verhaal van een achtste bewoner werd door één van de studenten voorgelezen. De professor kon vanwege andere bezigheden die avond niet komen. Bijna veertig studenten volgden ademloos de referaten en er werd een basis gelegd voor verdergaande gesprekken. Stadsmarinier Gerard Spierings en veiligheidscoördinator Klaas Notenboom waren op zoek naar een focusgroep van bewoners. Zij hebben er na het vijfde atelier al acht..

#### Informatie

Wie meer wil weten over Pendrecht kan terecht op de website van dagburgemeester Mario Bosch op: [www.mariobosch.nl](http://www.mariobosch.nl) Mario Bosch is ook één van de vele redacteurs van het nieuws op de site

[www.vitaalpendrecht.nl](http://www.vitaalpendrecht.nl), waarop naast een nieuwspagina van de Pendrecht Universiteit ook nieuws van andere partijen, die werken aan de vernieuwing van Pendrecht, te raadplegen zijn. De site bevat ook filmmateriaal over de wijk en haar bewoners.

Sport en Pendrecht is te volgen op de site van de ex-nachtburgemeester Roger Huys op [www.rogerhuys.nl](http://www.rogerhuys.nl). De Pendrecht Universiteit heeft ook een grote Europese broer. In steden als Birmingham, Antwerpen, Copenhagen, Vilnius, Sofia, Dortmund en Londen spannen bewoners zich ook in voor een duurzame samenleving. Op: [www.r4r-europe.com](http://www.r4r-europe.com) is meer informatie te vinden over de Resident University Europe ook wel R4R genoemd, Residents 4 Regeneration. Via R4R is een film van Nick Booth te bestellen met 3 resident experts: Bien Hofman uit Pendrecht, Nico Volckeryck uit Sint Andries, Antwerpen en Masood Yasin uit Washwood Heath, Birmingham.

Via [www.sev.nl](http://www.sev.nl) is "Een kwestie van doen?" vitale coalities rond leefbaarheid in steden van de hand van Ted van de Wijdeven, Eefke Cornelissen, Pieter Tops en Frank Hendriks van de Universiteit Tilburg te downloaden. Vitaal Pendrecht wordt naast drie andere voorbeelden beschreven als een verschijningsvorm van vitale coalities.

<

1. Willem Glezeman was ooit bouwwerker, nu is hij directeur van R4R Europe. Daarnaast heeft hij onder de naam Urban Support een eigen bureau in Den Haag.
2. eefke Cornelissen is wetenschappelijk medewerker aan de Universiteit Tilburg. Zij maakte het verslag van de bijeenkomst tussen professor Pieter Tops en bewoners en professionals op 13 oktober 2003.

# Kern met Pit 2007-2009

## Uitdaging aan bewoners leefomgeving te verbeteren

**Iedere stads- of dorpsbewoner die de komende anderhalf jaar samen met buurt- of dorpsgenoten de eigen woonkern verbetert, kan daarmee een prijs winnen. KNHM (Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij) biedt bewoners voor de elfde keer die kans met de leefbaarheidswedstrijd 'Kern met Pit'.**

Elke woonomgeving heeft zijn eigen kwaliteiten en ook zijn eigen wensen. Is het er veilig voor spelende kinderen? Is er ruimte voor de jeugd? Krijgt de natuur er een kans? Zijn er gevaarlijke verkeerssituaties? Is het dorps- of buurthuis aan een facelift toe? Er leven genoeg ideeën onder dorps- of buurtgenoten om de woonkern (nog) beter te maken. Soms is een klein zetje nodig om zo'n idee tot uitvoering te brengen. Met Kern met Pit wil KNHM buurt- en dorpsbewoners dat extra duwtje geven.

### *Deelname*

Iedere bewonersgroep die tussen 1 september 2007 en 31 augustus 2008 een concreet plan wil uitvoeren om de leefbaarheid van de stadswijk of het dorp te verbeteren, kan zich aanmelden. Ook een deel van een meerjarenplan kan worden aangemeld. Het gaat bij Kern met Pit om de directe woonomgeving: de buurt, de wijk, het dorp, relatief kleine kernen dus. Er kunnen hoogstens tweehonderd kernen meedoen. Staat een grote groep mensen achter een project, dan maakt dat een goede kans tot de leefbaarheidswedstrijd

toegelaten te worden. Een tweede selectie-criterium is: wat heeft de kern aan het project?

### *Zelf werken en samen werken*

Bewonersgroepen kiezen zelf een project, maken daarvoor een plan en voeren het uit. De uitvoering moet vallen in de twaalf maanden tussen 1 september 2007 en 31 augustus 2008.

Voor zover mogelijk, dopt iedere groep haar eigen boontjes. Zelfwerkzaamheid dus. Daadwerkelijke hulp en geldelijke ondersteuning van buiten hoeft echter niet consequent af te worden gewezen. Soms is zelfs professionele hulp noodzakelijk: gas en elektriciteit moeten bijvoorbeeld volgens de wet door erkende installateurs worden aangelegd.

In deze ronde Kern met Pit werkt KNHM samen met het ingenieursbedrijf ARCADIS. ARCADIS stelt haar expertise pro deo ter beschikking aan de groepen die participeren in Kern met Pit in de vorm van korte adviestrajecten. Hierbij valt te denken aan bijvoorbeeld ondersteuning bij het schrijven van een projectplan, het opstellen van een begroting of het berekenen van een constructie.

### *Geen wedstrijd zonder prijzen*

Er zijn vele soorten wedstrijden. Kern met Pit is er één waarbij het niet nodig is om iemand te verslaan. In feite gaat KNHM een weddenschap met bewonersgroepen aan. Hun inzet is de realisering van het project. De voorwaarde van KNHM is, dat het resultaat binnen de gestelde termijn gereed moet zijn. Is een bewonersgroep toegelaten en wordt het doel bereikt, dan ontvangt ze € 1000. Het dorp of de buurt verwerft bovendien het predikaat: 'Kern met Pit'. Er

zijn net zo veel prijzen als er geslaagde projecten zijn.

Tien groepen verdienen daar nog eens ... 1500 bovenop. Dit gebeurt omdat hun projecten opvallen door bijvoorbeeld moeilijkheidsgraad, originaliteit of sublieme organisatie.

Groepen die het werk niet op tijd af krijgen door veel tegenslag van buitenaf, ontvangen een aanmoedigingsprijs van €500.

### *Inschrijven*

Belangstellenden kunnen een handleiding met inschrijfformulier aanvragen bij: KNHM in Arnhem  
Postbus 33,  
6800 LE Arnhem

Bellen kan ook: 026 44 55 146  
of mailen: kmp@knhm.nl.

De handleiding en het inschrijfformulier zijn ook te downloaden via [www.knhm.nl](http://www.knhm.nl).  
Inschrijven is mogelijk tot 1 mei 2007.

<

# Via taalontmoeting naar

Elke week helpen honderden vrijwilligsters allochtone vrouwen hun Nederlands te verbeteren. Deze taalontmoetingen tussen vrouwen met verschillende culturele achtergronden, met als invalshoek de Nederlandse taalles thuis, vormen een beproefde methode voor inburgering en integratie. De formule krijgt een extra dimensie door niet te stoppen bij de taalverwerving maar deelneemsters ook te stimuleren naar verdere maatschappelijke participatie.

De positie van vrouwen uit etnische minderheden in Nederland is door de Commissie PaVEM (ook bekend als de commissie Máxima) nadrukkelijk onder de aandacht gebracht. Veel van deze vrouwen spreken de taal niet of nauwelijks, komen het huis niet uit en zijn economisch niet zelfstandig. Dat vertaalt zich ook naar lage percentages van vrouwen die vrijwillig betrokken zijn bij activiteiten anders dan betaald werk en het verrichten van zorgtaken (actief maatschappelijk participeren). Onderzoek<sup>1</sup> wijst uit dat vrouwen die wel op een of andere wijze deelnemen aan activiteiten of actief worden als vrijwilliger dit erg waarderen. Het geeft hen het gevoel nuttig te zijn en ze krijgen meer zelfvertrouwen. Het is goed voor hun zelfontplooiing en de sociale contacten en voorkomt dat ze te geïsoleerd leven. Ook wordt aangegeven dat het de kans op werk vergroot. Daarom krijgt de laatste tijd maatschappelijke participatie van deze doelgroep veel aandacht vanuit de het emancipatiebeleid. In dit artikel een rondgang langs enkele initiatieven en projecten waar het vertrekpunt informele taalontmoeting steeds vaker een vervolg krijgt in toeleiding naar vrijwilligerswerk en andere 'lichtere' participatievormen. Een

aantal concrete tips vanuit deze projecten is verzameld in bijgaand kader.

## Brug naar de buitenwereld

"Taalvrijwilligers zijn een brug tussen thuis en buiten" zei Janny Vellekoop op 8 december in Amsterdam tijdens de inspiratiedag Taalprojecten van het Oranje fonds. De Haagse Stichting Ontmoeting met Buitenlandse Vrouwen (OBV) waar ze directeur en medeoprichter van is, maakt deel uit van het Landelijk Netwerk

Thuislesorganisaties. Het OBV biedt aan buitenlandse vrouwen die over het algemeen geïsoleerd leven thuislessen en groepsactiviteiten. Aan het eind van de lesperiode wordt de lesneemster gestimuleerd deel te nemen aan activiteiten buitenshuis. Zij stroomt bijvoorbeeld door naar een reguliere cursus, een groepsactiviteit of vrijwilligerswerk.

Op de inspiratiedag lanceerde Vellekoop samen met prinses Máxima de vernieuwde website van het Netwerk ([www.taallesaanhuis.nl](http://www.taallesaanhuis.nl)). Het werk dat het OBV, maar ook VOP Utrecht, ABC Amsterdam, Gilde Samenspraak, LOV Rotterdam en andere bij het Netwerk aangesloten organisaties al jaren verrichten is niet onopgemerkt gebleven. Thuislesorganisaties zijn als goed voorbeeld genoemd in de Participatie Agenda 2010, een erfenis van de Commissie PaVEM, en kunnen rekenen op financiële steun van het Oranje Fonds.

## Diverse initiatieven

Behalve 'klassieke' thuislesorganisaties zijn er veel andere initiatieven waar taalontmoetingen gekoppeld zijn aan maatschappelijke participatie. Diverse organisaties constateren dat het geven van taalles onvoldoende is om de participatie van allochtone vrouwen met een taalachterstand duurzaam te vergroten. Zo kwamen er veel vrouwen die een inburgeringscursus hadden afgerond met de vraag voor nieuwe taallessen bij Linn den Hollander, werkzaam bij Cumulus Welzijn in Utrecht en de coördinator van het project 'Samen Voortburgeren'.<sup>2</sup> We kwamen op het idee deze vrouwen iets te bieden waarin zij voornamelijk het spreken

kunnen oefenen en leren hoe je de taal gebruikt in het dagelijks leven.<sup>3</sup> Andere voorbeeldprojecten zijn: 'Extra hulp bij de Nederlandse taal' van de Humanitas afdeling Groningen en 'Van Wonen naar Leven' van de Vrijwilligerscentrale Nijmegen. In al deze projecten is zowel de taal- als de maatschappelijke component aanwezig en hebben vrijwilligers, ondersteund door professionals, een begeleidende rol.

## Voldoende taalvrijwilligers

Organisaties en projecten hoeven meestal niet veel moeite te doen om voldoende taalvrijwilligers te vinden. Veel mensen willen zich graag op zo'n directe en persoonlijke manier inzetten voor hun medeburgers. Het is een kans om kennis te maken met vrouwen met een andere achtergrond en daadwerkelijk iets te doen aan de kloof allochtoon/autochtoon. "Ik vind dit vrijwilligerswerk leuk; ik ben het gaan doen omdat we veel van elkaar leren," geeft een vrijwilligster bij Cumulus Welzijn aan.

Taalvrijwilligers komen uit verschillende maatschappelijke milieus. Naast de 50-plussers van Gilde Samenspraak, zien we ook opvallend veel studenten. Zij vinden dit soort vrijwilligerswerk interessant vanwege de ontmoeting met mensen uit andere culturen. Aantrekkelijk voor studenten is ook de flexibiliteit; je maakt afspraken wanneer dat jou (en je maatje) goed uitkomt. Voor hoog opgeleide carrièremakers bieden taalontmoetingen een soort zingeving die ze in andere segmenten van het leven missen. Voor de vrijwilligsters is het soms moeilijk om het contact na verloop van tijd te beëindigen. Taalontmoetingen zijn immers meer dan het leren van de taal alleen, er ontstaat een vertrouwensrelatie. Het doorstromen van deelneemsters vanuit de taalontmoeting naar andere activiteiten biedt de taalvrijwilliger een mogelijkheid om de opgebouwde relatie op een meer bevredigende manier te beëindigen.

## Picknick in het park

"We praten over culturen, andere landen en soms over onze problemen. We gaan ook samen naar buiten. Zo zijn we een keer

# participatie



gaan picknicken in het park. Het is leuk geweest. Ik vind dat beter dan thuis zetten, mijn WegWijsVrouw heeft mij over de drempel naar buiten geholpen." zegt een Utrechtse 'voortburgeraar'. Na de afgeronde taal cursus zakte haar kennis van het Nederlands snel weg door gebrek aan contacten met Nederlanders. Nu volgt ze in een kleine groep taallessen van een vrijwilligster, een WegWijsVrouw. De WegWijsVrouw gaat ook met de vrouwen op pad, bijvoorbeeld naar een ziekenhuis, sportschool of groepsactiviteit, afhankelijk van de behoefte.

In Groningen kreeg een leerling uit Soedan een steuntje in de rug van haar taalmaatje bij het zoeken naar een passende activiteit.

Ze volgt een taal cursus en krijgt daarnaast bij Humanitas extra taalondersteuning van een vrijwilligster. Het was handig dat de vrijwilligster telefonisch het eerste contact met de vrijwilligersorganisatie legde. In dit geval betreft het vrijwilligerswerk in een zorgcentrum "Ik heb met de ouderen gesproken, koffie gedronken en geholpen bij het eten. Ik vond het erg leuk, het was mijn eerste echte kennismaking met Nederland. En voor de ouderen was het ook interessant dat ik uit Afrika kom, ze vroegen daar veel over." Deelname aan vrijwilligerswerk is echter niet voor elke vrouw vanzelfsprekend. Weinig opleiding of analfabetisme, geen eigen inkomen of een laag inkomen waarover de vrouw lang niet altijd zeggenschap

## Tips voor succesvolle individuele taalontmoetingen

- 1 Zorg dat je als organisatie lesmateriaal over de Nederlandse taal en de Nederlandse samenleving in huis hebt dat de vrijwilligers kunnen kopiëren en meenemen naar de taalontmoeting.
- 2 Koppel 'op maat' en niet willekeurig, regel de eerste ontmoeting bij de organisatie en bekijk of de maatjes bij elkaar passen.
- 3 Spreek af dat de individuele taalontmoeting bij de lesneemster thuis kan plaatsvinden, de gezinsituatie of gezondheidsproblemen kunnen dan niet in de weg staan.
- 4 Pols regelmatig bij de vrijwilligers hoe de taalontmoetingen verlopen.
- 5 Zorg voor kinderopvang, vooral op het moment dat de lesneemster doorstroomt naar vrijwilligerswerk of andere activiteiten.
- 6 Een extra trainingsaanbod voor de lesneemsters, zoals een empowerment-training of een training over vrijwilligerswerk, vergroot de kans op doorstroming naar vrijwilligerswerk of andere activiteiten.
- 7 Beëindig de relatie tussen de maatjes op een zorgvuldige manier en neem het traject van tevoren met hen door.
- 8 Werk met een volgsysteem om zicht te krijgen op de doorstroming van de lesneemsters.

heeft, taalachterstand, zorg voor kinderen, prioriteit bij betaald werk en andere individuele kenmerken bemoeilijken hun maatschappelijke participatie. Maar succes kan ook liggen in kleinere stappen naar integratie. In dat opzicht is er al veel winst te boeken met het doorbreken van het isolement, het vergroten van ontmoetingskansen, ontdekking van eigen capaciteiten, enige verwerving van de Nederlandse taal en kennis van de samenleving.

### Op weg naar vrijwilligerswerk

Maatschappelijke participatie is niet alleen afhankelijk van individuele achtergronden,



maar ook van ontvangende (vrijwilligers)organisaties, hun aantrekkelijkheid en toegankelijkheid voor nieuwe groepen vrijwilligers. Niet alle organisaties staan open om de vrouwen als vrijwilliger aan te nemen. "Vrijwilligerscoördinatoren zijn bijvoorbeeld huiverig omdat de vrouwen niet voldoende Nederlands spreken en stellen soms wel erg hoge eisen", merkt Carolien Soons, coördinator bij Humanitas Soons, coördinator bij Humanitas Soons. "De vrijwilliger die de vrouw begeleidt kan het makkelijker maken, door bijvoorbeeld mee te gaan naar het eerste gesprek bij de vrijwilligersorganisatie". Daarnaast is het nuttig als de vrijwilligerscentrale organisaties adviseert over het werken met allochtone vrijwilligers. Zo kunnen de ontvangende vrijwilligersorganisaties en instellingen in Nijmegen deelnemen aan informatiebijeenkomsten of gebruik maken van individuele begeleiding van de Vrijwilligerscentrale Nijmegen. Op deze

wijze krijgen zij ondersteuning bij het werken met vrijwilligers of deelnemers met een andere culturele achtergrond. Bovendien gaat een medewerker van de Vrijwilligerscentrale tijdens het eerste en tweede bezoek aan de organisatie mee.

#### *Extra impuls*

Een extra impuls voor het benutten van informele taalontmoetingen voor doorstroming naar verdere participatieactiviteiten en vrijwilligerswerk valt in de komende jaren te verwachten van het project 'Duizend en één Kracht' ([www.duizenden-eenkracht.nl](http://www.duizenden-eenkracht.nl)). Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft dit driejarig project in het leven geroepen als vervolg op de activiteiten van de Commissie PaVEM. Het project heeft als doel het bevorderen van participatie van allochtone vrouwen in en door vrijwillige inzet en hanteert hiervoor een tweeledige aanpak. Enerzijds het

activeren van allochtone vrouwen, anderzijds agendering en ondersteuning van interculturalisatie in vrijwilligersorganisaties met specifieke aandacht voor de doelgroep allochtone vrouwen. Behalve de vier landelijke vrijwilligersorganisaties, het Nederlandse Rode Kruis, Humanitas, VluchtelingenWerk en 't Gilde doen aan het project mee ook het Landelijk Overleg Minderheden (LOM), MOVISIE, kennis en advies voor maatschappelijke ontwikkeling en het Empowerment centre EVC. Het project gaat op 1 januari van start in zes gemeenten: Amsterdam, Rotterdam, Breda, Nijmegen, Utrecht en Den Haag. De coördinatie van deze deelprojecten is in handen van de lokale vrijwilligerscentrales.

11 Zie SCP publicatie *Sociale atlas van vrouwen uit etnische minderheden* (SCP, Den Haag, maart 2006)

# Buurtloket Maastricht

**Op 8 januari wordt in Maastricht in twee wijken een Buurtloket geopend. In het Buurtloket kan men terecht met alle mogelijke vragen die zich in het dagelijkse (sociale) leven kunnen voordoen en waarvoor hulp of advies van buitenaf nodig is. Zoals met vragen rondom de invoering van de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning).**

In het Buurtloket kunnen alle inwoners van Maastricht-west terecht voor onafhankelijke maatschappelijke hulp- en dienstverlening in de brede zin van het woord. Bijvoorbeeld wanneer men hulp nodig heeft bij het vinden van de juiste zorg, het verwerken van het verlies van een dierbare, zaken rondom echtscheiding, opvoedingsvragen, relatieproblemen, vragen over ouder worden of ouderen zorg. Maar ook bij het aanvragen van huur- en zorgtoeslag, bijzondere bijstand enzovoort, vragen rondom werk en schuldproblemen, belastingformulieren, het ordenen van de thuisadministratie, vragen over wonen, opleiding en scholing of over bijvoorbeeld remigratie en ondersteuning daarbij. En voor vragen over vrije-tijdsbesteding, vrijwilligerswerk, cursussen, enzovoort, enzovoort. Het Buurtloket is een initiatief van Trajekt, gebaseerd op de ervaringen in verschillende buurtinformatiecentra, dat zij samen met verschillende partners gaat vormgeven. Het gaat om een proef van een jaar, de evaluatie vindt eind 2007 plaats.

#### *Front- en back-office*

Deze brede vraagstelling kan Trajekt samen met haar partners op gebied van maatschappelijke hulp- en dienstverlening aan

omdat is gekozen voor een nieuwe manier van werken: met een front- en een back-office. Aan de balie (front-office) worden de vragen aangenomen en verder geanalyseerd en verhelderd. Indien mogelijk worden de vragen direct beantwoord of wordt hulpverlening gestart. Dit gaat in nauw en direct overleg met een brede back-office van algemeen maatschappelijk werkers, ouderenadviseurs, opvoedingsondersteuners, maar ook met vrijwilligers die bijvoorbeeld hulp bieden bij het invullen van formulieren. Van die back-office maken ook medewerkers van partners als de gemeente (Vervoer op Maat, maaltijdvoorziening, klapperproject), de Kredietbank, Woningcorporatie Servatius en MEE deel uit. Daarmee wordt vormgegeven aan ketenzorg. Op korte termijn zullen enkele partners ook spreekuren op de twee locaties gaan houden, later zullen andere partners volgen.

Zo blijft de vraag van de klant aan de balie uitgangspunt en wordt de hulp- en dienstverlening daar omheen gebouwd. Wel altijd met de achterliggende gedachte dat de zelfstandigheid van klanten voorop staat en dat juist die zelfstandigheid versterkt moet worden.

De dienstverlening van het Buurtloket gaat verder dan die van de huidige buurtinformatiecentra, omdat ook de hulpverlening (van Trajekt of van andere partners) direct, samenhangend en buurtgericht vanuit het Buurtloket georganiseerd kan worden. Indien nodig gaat het Buurtloket ook op huisbezoek.

#### *Samenwerking en groeimodel*

Het buurtloket is opgezet volgens een groeimodel. In samenwerking met de gemeente Maastricht en in overleg met samenwerkingspartners wordt de werkwijze verder ingevuld. In Mariaberg en Malberg wordt nu gestart met een basisvoorziening die in de loop 2007 zal worden uitgebreid,

ook naar de oostkant van Maastricht. In principe is het Buurtloket een portaal voor vele maatschappelijke hulp- en dienstverlening en de initiatiefnemers van het buurtloket hopen dan ook dat ander partners zich verder zullen aansluiten.

Zorgcoördinatie, hulpverlening, informatie en advies zijn speerpunten van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning; in het Buurtloket vindt de burger ze allemaal.

#### *Kort en bondig*

Het Buurtloket is nieuw omdat het de hulp en informatie meer buurtgericht en samenhangend maakt en omdat directe hulp georganiseerd kan worden.

Hoe moet dit loket nu gezien worden: is het nog een erbij? Nee, voor de burger in Maastricht geldt vanaf nu het volgende rijtje:

Bij het Gemeenteloket krijg je de (algemene) informatie en dienstverlening die de gemeente Maastricht kan bieden.

Bij het Buurtloket krijg je de hulp en het advies bij alle voorkomende maatschappelijke (zorg)vragen, onafhankelijk en vraaggericht.

Daarnaast zijn er telefoondiensten en loketten van de zorgaanbieders, zorgcentra, woningcorporaties en dergelijke zelf.

<

## Eerste internationale Moedercentra-conferentie

# Hoe willen we onze

Van 17 tot 20 november werd in Bratislava (Slowakije) de eerste internationale Moedercentra-conferentie gehouden. De conferentie vormde de afsluiting van een jaar lang durende campagne waarin vrouwen uit de hele wereld debatteerden over de vraag - en tevens titel van de conferentie: *hoe willen we onze kinderen opvoeden?*

### Kracht van vrouwen

Anita Rutgers vindt het wel jammer dat ze de enige vertegenwoordigers waren uit Nederland. "Maar we hadden ons voorgenoemen ons beste beentje voor te zetten bij de presentatie. Wat me het meest is bijgebleven van de conferentie is de contacten onderling. Elkaar inspireren en stimuleren. De kracht die vrouwen hebben, de vrouwen uit Afrika en uit Argentinië en hun verhalen. Onvoorstelbaar in wat voor situatie ze hun moedercentrum tot stand hebben gebracht. In Argentinië zetten de vrouwen hun kinderen af bij het MC om op de vuilnisbelt naar plastic te kunnen gaan zoeken. Of vrouwen uit Burundi die elke dag met de dreiging van genocide moeten leven. Het zijn maar een paar voorbeelden van de vele verhalen die een enorme indruk op me hebben gemaakt. Soms schaamde ik me voor de luxe omstandigheden waarin wij kunnen werken. Maar het was geweldig al die vrouwen te ontmoeten. Waar je ook vandaan komt en hoe verschillende we ook zijn, we hebben een heleboel gemeen met elkaar."

### Jonge moeders

Ook Lucille Tell was onder de indruk van de conferentie. "Alles was bovendien goed georganiseerd. We werden welkom geheten door een van de organisatrices en konden ook alvast kennismaken met de vrouwen uit Kenia die in hetzelfde hotel logeerden: 's Avonds waren we te gast in een moedercentrum in Bratislava, waar we met elkaar praatten over hoe zij zijn ontstaan en hoe zij werken. Vooral jonge moeders bezoeken de centra daar, omdat in Slowakije moeders drie jaar zwangerschapsverlof hebben'. In elk land zijn de omstandigheden anders en daar spelen de centra op in."

### Welkom

De deelnemers aan de conferentie werden onder andere welkom geheten door Monika Jaeckel, die het moedercentrum-concept indertijd heeft ontwikkeld. Ze vertelde hoe ze al zes jaar had toegeleefd naar dit moment. Zo lang is er namelijk al een internationaal netwerk, het was alleen niet

*"Onze deskundigheid over gezinsleven en opvoeden telt niet mee in ons onderwijsstelsel. Opvoeden wordt gezien als iets waarmee alleen hoog opgeleide professionals mee om kunnen gaan. Dat mag wel eens ontmythologiseerd worden!"*  
(Turkse deelnemster)

eerder gelukt om alle vrouwen bij elkaar te brengen. Dit internationale netwerk werd eind 2000 opgericht door een handjevol vrouwen, waaronder dus Monika Jaeckel. Ze zagen in hoe belangrijk het was dat overall ter wereld moedercentra ontstaan, zonder dat er een overheidsprogramma of een organisatie achter zit met geld en professionals. De beweging heeft zich werkelijk spontaan verspreid, door vrouwen die onderling van elkaar leren, een internationale zelforganisatie. Overall worden sociale cohesie en gemeenschapszin uitgehouden of zelfs vernietigd. De oorzaken daarvan verschillen van land tot land, maar het moedercentrumconcept blijkt in verschillende omstandigheden een antwoord te bieden. In de centra ontstaan hedendaagse vormen van familie- en gezinsstructuren, die gezinnen steunen in hun moeilijke taak van het opvoeden van de volgende generatie. Ze maken de buurten waar ze zijn een beetje zorgzamer en leefbaarder. Omdat dit overall zo is, zagen de oprichters van **mine** dat de vrouwen in de centra bezig waren universele antwoorden op universele vragen te formuleren. Daarom wilden ze met het netwerk een structuur maken om gedachten uit te wisselen, te leren van elkaar en vooral om vrouwen met oplossingen samen te brengen met vrouwen uit andere delen van de wereld waar vergelijkbare problemen spelen. Deze structuur kwam, na een aanloop van een jaar, met de conferentie voor het eerst werkelijk tot leven. In dat jaar werden in 22 landen debatten gehouden over dezelfde vragen. De vrouwen uit Ghana en Kameroen konden door visumproblemen niet naar Bratislava komen, zodat uiteindelijk 175 vrouwen uit 20 landen present waren om

De organisatie van de conferentie was in handen van de Unie van Slowaakse Moedercentra UMC, samen met het internationale **mine** (Mother Centers International Network for Empowerment). Moedercentra uit twintig verschillende landen uit de hele wereld waren voor de conferentie naar Bratislava gekomen. Het was de eerste keer dat zo'n diverse groep van vrouwen de kans had elkaar te ontmoeten, ervaringen uit te wisselen, van elkaar te leren en gemeenschappelijke campagnes en acties te bedenken (zoals *'Miles for Mothers'*, symbolische *de wereld rond*, zie verderop in dit artikel). Uit Nederland was het Platform Ouderkindcentra uit Nijmegen aanwezig. Voor deelnemers Anita Rutgers (gastvrouw bij Ouderkindcentrum Mengelmoes in Nijmegen), Jeannet Janssen Duyghuysen (Platform Ouderkindcentra), Lucille Tell (Ouderkindcentrum SamSam), Saskia van Summeren (OKC Paraplus) en Kelly Hoogerman (stagiaire pedagogiek) was de conferentie een ongelooflijke ervaring. "We voelen een niet meer weg te denken verbondenheid met sterke vrouwen over heel de wereld," aldus Jeannet Janssen Duyghuysen. "Onze ogen, oren en harten staan open en we willen graag onze ervaringen en bevindingen nog delen met de andere Moedercentra in Nederland."



# kinderen opvoeden?



de droom van een internationaal netwerk werkelijkheid te maken.

## Workshops

Op de eerste dag waren er, behalve welkomstwoorden, ook presentaties van de campagne resultaten en van elk van de deelnemende landen. De ervaringen van vrouwen uit bijvoorbeeld Honduras en Hongarije passeerden zo snel na elkaar de revue.

Op de tweede dag werden workshops gehouden, over onderwerpen als: erkenning van de plaats van Moedercentra in de verzorgingsstaat, de moedercentra als ouderschapsuniversiteit en de verschillen en overeenkomsten in opvoeden tussen de landen. Binnen de workshops werd levendig gedebatteerd in verschillende talen. Terwijl aan de ene kant van de groep van Engels naar Slowaaks naar Spaans werd vertaald, werd

aan de andere kant druk overlegd in het Pools, Duits of Frans. Elke groep verzorgde een presentatie van de workshop, waarbij goed gebruik gemaakt werd van het aanwezige creatieve talent; er waren mooie collages en stukjes theater. De bevindingen werden besproken met een panel van deskundigen.

Op de derde dag werd gewerkt aan een gezamenlijk beleidsstuk waarvan verderop in dit artikel een samenvatting wordt gegeven. Vrouwen uit Bosnië en Duitsland leidden die dag een workshop over het opstarten van moedercentra, speciaal voor de landen waar deze nog niet zijn. Daarnaast werd er gewerkt aan de toekomst, in werkgroepen met lobby- en pr-strategieën en het versterken van de internationale moederbeweging als thema. Ook deze workshops werden gepresenteerd aan en besproken met een panel, bestaande uit vooraansta-

de Slowaakse politici, waaronder de burgemeester van Bratislava.

## Opvoedingsdebat

Alle deelnemende groepen hadden zich bijna een jaar lang inhoudelijk op het thema van de conferentie voorbereid met discussiegroepen. Al in januari startten de vier Ouderkindcentra in Nijmegen met de vragenlijsten rond het opvoedingsdebat. In kleine groepen werd gediscussieerd over

*"In de campagne hebben we geleerd dat gezinnen meer erkenning nodig hebben. Opvoeden moet veel meer worden gewaardeerd. Onze kinderen zijn onze toekomst, ondersteun onze gezinnen!"*  
(Bij de presentatie van de Italiaanse Moedercentra)



Bratislava by night

*"In de Moedercentra krijgen we vaak te horen, waar zijn de vaders? Daar kan ik heel makkelijk een antwoord op geven. Ze zijn thuis, waar ze voor onze kinderen zorgen, zodat wij kunnen deelnemen aan deze conferentie."*

(Bulgaarse deelnemster)

*"In ons Moedercentra komen vrouwen samen om hun kinderen op te voeden, hier doen we hetzelfde dwars door grenzen en continenten heen."*

(Italiaanse deelnemster)

vragen en onderwerpen als: Wat vind jij een goede opvoeding? Op welke manier zijn moedercentra een unieke omgeving om kinderen op te voeden? Hoe betrek je vaders bij de opvoeding? Welke waarden wil je overbrengen op je kinderen? Welke kwaliteiten zijn belangrijk om kinderen op te voeden? Hoe kan je samenwerken met de kinderopvang en school? Wat is de invloed van ouders op onderwijs en kinderopvang? De mogelijk- en onmogelijkheden rond de condities voor opvoeding, et cetera. De verslagen werden vertaald in het Engels om met de andere deelnemende landen uit te kunnen wisselen en om bruikbaar te zijn op de conferentie. Dat viel niet altijd mee. "De rapportages van andere landen lezen er ook nog iets mee te doen was echt teveel gevraagd. Maar de gesprekken die we zelf in de Moedercentra voerden zijn allemaal zeer de moeite waard geweest," aldus Jeannet Janssen Duyghuysen. Als afsluiting van de opvoedingscampagne in Nederland, werd in september een groot opvoedingsdebat-ontbijt georganiseerd. Thema was natuurlijk 'Hoe willen we onze kinderen opvoeden?' Daarna volgde in november het internationale debat, waar een jaar lang naar toe was gewerkt.

#### Meedenken aan de toekomstplannen

Op de laatste dag van de conferentie werd nagedacht over de inhoudelijke en praktische samenwerking van de centra in de toekomst. Er werd gewerkt aan een beleidsstuk, maar ook aan praktische actieplannen om de beweging te versterken. Tijdens de workshop die ging over toekomstige campagnes werd een interessant idee gelanceerd: het wereldwijd vieren van Moederdag. Dit was met Moederdag 2006 ook al gedaan met de actiedag 'Move the Pram, Move the World'. Steden uit zeven Europese landen deden toen mee. In Nijmegen gebeurde dat onder de naam 'Buggyparade'. De actie was een goede, laagdrempelige manier om aandacht te vragen voor ouderlijke onderwerpen vinden de deelnemers. Nu werd gesuggereerd om ook landen van buiten Europa te betrekken in een soort wereldwijde estafette. Deze gezamenlijke viering van Moederdag zou *Miles for Mothers*, gaan heten. "Wanneer we dat doen op dezelfde tijd op de zaterdag voor moederdag in verschillende landen, kunnen we, dankzij de tijdzones, symbolisch de wereld rond lopen."

Een van de drijvende krachten achter de conferentie, Elena Bakosova van de Unie van



*"Als ik de anderen hoor zijn we allemaal hetzelfde en ik realiseer me dat we het over de hele wereld over dezelfde onderwerpen hebben!"*

(Jamaicaanse deelnemster)

Moedercentra in Slowakije nodigt namens de workshopdeelnemers alle vrouwen uit mee te denken over dit idee. "Mensen lopen een mijl met hun kinderen, in een buggy, in hun armen, in draagdoeken, het maakt niet uit, alles is goed. Het hele gebouwen hoeft maar een uur in beslag te nemen. We moeten een slogan hebben, een logo, en alles regelen. Daarom nodigen we alle vrouwen uit hun ervaringen en ideeën uit te wisselen." Geïnteresseerden kunnen mailen naar: elena@materskecentra.sk.

#### Policy Paper

Elke avond werd er druk genetwerkt en gebrainstormd. De Turkse en Nederlandse vrouwen willen een uitwisseling organiseren en met de Argentijnse vrouwen werd bedacht dat Prinses Maxima gevraagd zou moeten worden om beschermvrouwe te worden van het centrum daar. Deelnemers uit Jamaica, Kenia en Slowakije maakten muziek en kregen iedereen aan het dansen en zingen tot diep in de



nacht. Maar tegelijk werd er ook hard gewerkt aan inhoudelijke zaken. Aan het einde van de conferentie was een doorwrocht beleidsstuk klaar wat door een groot deel van de 176 deelnemers aan de conferentie werd ondertekend. Dit *International Mother Centre Policy Paper and Platform of Action* wordt vertaald naar het Slovaaks en aangeboden aan de echtgenote van president, die eerder de conferentie geopend had. Zij zal gevraagd worden om als ambassadrice van de moedercentrumbeweging, exemplaren van dit stuk aan te bieden aan andere *first ladies*, als ze met haar man op staatsbezoek gaat. Hieronder volgt een Nederlandse samenvatting van het stuk.

**Wij zijn moeders, we zijn deskundig en hebben onze krachten gebundeld voor een betere toekomst voor onszelf, en die van onze gezinnen.**

We zijn vrouwen van moedercentra uit 22 landen. We hebben een schat aan praktische ervaring die we bekender willen

*"Een hele creatieve conferentie, vol positieve en warme energie zoals alleen moeders uit de Moedercentra die kunnen uitstralen."* (Slovaakse deelnemster)

maken in het publieke debat en bij beleidsmakers.

We delen vaak dezelfde problemen en moeten onze kinderen vaak onder moeilijke omstandigheden opvoeden. We proberen zelf onze problemen op te lossen, en willen graag samenwerken en ondersteund worden door andere leden van de samenleving.

**Moedercentra zijn door de Verenigde Naties onderscheiden als 'best Practice' voor het stimuleren van welvarende gezinnen en gemeenschappen. Moedercentra en hun netwerken hebben politieke en financiële ondersteuning nodig.**

Moedercentra zijn een antwoord op het eroderen of wegvallen van traditionele sociale verbanden en netwerken voor mensen over de hele wereld.

Moedercentra zijn een veilig toevluchtsoord waar vrouwen kunnen leren van anderen, waar ze waarden kunnen delen en hun dromen en visioenen verwezenlijken. Wereldwijd strijden Moedercentra voor ondersteuning. We hebben onze verhalen gebundeld en de ondersteuning die we nodig hebben gedefinieerd.

**We hebben een missie**

Het Internationaal Netwerk van Moedercentra (**mine**) en al haar leden en

*"Een hele informatieve conferentie met veel empowerment"*  
(Oegandese deelnemster)

partners staan voor een wereld waarin het werk van moeders wordt gewaardeerd en ondersteund. We staan voor een wereld waar sociale cohesie en gemeenschapszin aan de basis staan van sociale en economische ontwikkeling. We staan voor een zorgzame samenleving. Als moeders zien we de noodzaak te investeren in een ecologische, economische en sociaal stabiele toekomst.

**We vinden het volgende beleid en de volgende maatregelen belangrijk:**

Het actieplatform bevat een lijst met beleidsaanbevelingen, maatregelen en concrete acties voor media, gemeenten, professionals en bedrijven. Daarvoor is hier te weinig ruimte, maar u kunt het stuk in zijn geheel downloaden van de mine website. (zie [www.mine.cc/?pg=7](http://www.mine.cc/?pg=7)) Achtergronden, thema's en andere informatie over de campagne en de conferentie vindt u op [www.mine.cc](http://www.mine.cc). De mine website is vooralsnog alleen in het Engels, Nederlandstalige informatie over de moedercentra in het vindt u op [www.moedercentrum.net](http://www.moedercentrum.net). Deze website is onlangs helemaal vernieuwd en het resultaat is prachtig. <

# Zekerheden en onzeker

**Dr. Vincent Smit is sinds december 2005 lector Grootstedelijke Ontwikkeling aan De Haagse Hogeschool. Op 24 november 2006 hield hij zijn intreedende *De onzekere stad*, waarbij hij inging op de ontwikkelingen in de grote steden van Nederland en op het nationale en lokale beleid. Hieronder volgt een verkorte versie van zijn rede.**

## Het lectoraat

De Haagse Hogeschool wil met haar lectoraten vorm geven aan haar ambitie te fungeren als kenniscentrum in de regio. De lector en de kenniskring, bestaande uit docenten en externe partners, verrichten hiervoor onderzoeksactiviteiten gericht op innovatie van onderwijs en beroep. In 2006 is daarvoor een onderzoek gestart in een aantal Haagse wijken, waarbij de aandacht uitgaat naar sociale, fysieke en economische veranderingen en de vraag hoe bewoners en instellingen daarmee omgaan.

In de steden liggen kansen en problemen. Kwesties van het woon- en leefklimaat, van ontplooiingsmogelijkheden, van sociale segregatie zijn aan de orde. Er is een grote drang in de samenleving naar meer keuzevrijheid en zelf regie kunnen voeren. Tegelijk is ook de drang naar zekerheid en geborgenheid manifester geworden. In dit spanningsveld wil het lectoraat werkzaam zijn

Onzekerheid hoort bij het leven en – omdat er veel mensen in de stad wonen – ook bij het stedelijk leven. Onzekerheden zullen niet minder worden en daarom is omgaan met onzekerheden een grote opgave: voor bewoners, voor overheid, voor maatschappelijke instellingen, voor marktpartijen. Eerst wil ik ingaan op de onzekerheden, om daarna de veranderingen in de stedelijke samenleving te bespreken. Waar kwesties zijn, is beleid en om deze reden zal ik iets zeggen over het gevoerde stedenbeleid en de dilemma's hierbij. Hierbij wil ik in het bijzonder ingaan op het stedelijk wonen. Dit leidt tot het formuleren van enkele voorwaarden voor de aanpak van de stedelijke problemen. En dit geeft op zijn beurt richting aan de prioriteiten van het lectoraat grootstedelijke ontwikkeling.

## Onzekerheid troef?

De wereld wordt steeds kleiner en de staat van het land zal sterker worden bepaald door ontwikkelingen van buitenaf. Inmiddels zijn ook de tegenstellingen in de wereld aanzienlijk aangescherpt. De opkomst van nieuwe Aziatische groei-economieën en de globalisering van de wereld-economie leiden tot kansen. Maar dit wordt door velen ook ervaren als een bron van onzekerheid over de werkgelegenheid. En de immigratie mag dan de laatste jaren in Nederland afgenomen zijn, dit geldt niet voor Europa als geheel. Veel zekerheden op materieel vlak zijn georganiseerd door arrangementen van de verzorgingsstaat. Maar veel van deze zijn in grondige verbouwing en dit legt een druk op het gevoel van zekerheid. Met het parool van de 'eigen verantwoordelijkheid' en 'marktwerking' worden mensen gevraagd eigen keuzen te maken.

Van de burger wordt nu 'actief burgerschap' verwacht, maar de burger wil niet altijd participeren, hij wil ook kopen op de woonboulevard en in een kuil op het strand liggen. Voor een scherp beeld van de ontwikkeling in de grootstedelijke samenleving is meer inzicht nodig in de onzekerheid, in de ambi-

ties en de agenda's van partijen in de stad. Het gaat mij hierbij vooral om te bezien wat de gedragseffecten van onzekerheid zijn. In de verhouding tussen alle partijen is veel niemandsland en alle partijen reageren hierop.

## Veranderingen in de stad

Nederland is een verstedelijkte samenleving. Het is een stadsstaat met geen enkele grote stad, maar met een conglomeraat van middelgrote steden. De stad heeft in zo'n dertig, veertig jaar een demografische verschuiving meegemaakt. De grote suburbanisatie in de jaren zestig, zeventig en tachtig en de grote instroom van migranten leidden tot grote verschillen in bevolkingssamenstelling tussen stad en ommeland. De multiculturele samenleving kan toegejuicht of verafschuwt worden, het is een feit in de stad.

Zo is de stad laboratorium van maatschappelijke verhoudingen, van vernieuwing en conflict. Maar het gaat niet overal goed met de stad, daarom moeten we kijken naar de kracht van de stad als stijgingskanaal voor haar inwoners. Het aantrekkelijke van de visie op de stad als emancipatiemachine is dat het potentieel in de stad wordt 'opgezicht' en verrijkt. Dit etiket moet de stad echter eerst wel verdienen. Het contrasteert met een pessimistische kijk op de stad waarin de stad wordt gezien als een verzamelaarsplaats van verkeerde groepen op verkeerde plaatsen.

En hoewel de gedragseffecten van onzekerheid in ogenschouw genomen moeten worden, wil ik evenzeer de bestaande kracht en de potentie van stadsbewoners om vooruit te komen als uitgangspunt nemen. Ik wil dus meer nauwkeurig in de stad te kijken, in de wijk, in de buurt bijvoorbeeld.

## Kijk op de wijk

Het oude wijkgevoel bestaat niet meer. Maar veel oude stadswijken lijden niet zozeer aan een 'eenzijdige bevolkingssamenstelling', als wel aan een gevarieerde samenstelling waardoor het voor de ene

# heden in de grote stad



bewoner niet altijd duidelijk is wat er van de andere verwacht kan worden. De woonomgeving is dan onvoorspelbaar en dit leidt tot onzekerheid en teruggetrokken gedrag. Het is dan ook niet zozeer individualisering, anonimisering en een tekort aan sociale cohesie dat het probleem is van veel stadswijken, maar de gevoelde onvoorspelbaarheid en onbeheersbaarheid. Wie meer precies de verbanden in de wijk onderzoekt, treft nog heel veel kleine verbanden van dagelijkse ondersteuning aan. Het probleem in de huidige bestuurlijke cultuur is echter dat er pas subsidies vrijkomen als in schrille bewoordingen en zwaar aangezet teksten problemen worden geschetst.

Dit is de eerste grofmazigheid. Een andere luidt 'plek stuurt kansen en gedrag', ruimtelijk determinisme dus. Het wonen in een wijk zou op zich zelf tot lagere kansen leiden: het 'buurteffect'. Maar dat de kansen van mensen stijgen door verplaatsing, door spreiding over de stad, is een erg gemakkelijke en ook wat naïeve gedachte. Evengoed als de wijk op zichzelf geen oorzaak is van maatschappelijke achterstelling, kunnen de factoren achter de maatschappelijke achterstelling niet of niet altijd op wijkniveau

gevonden worden. De wijk is meer vindplaats dan oorzaak van maatschappelijke problemen.

Het wijkniveau is wel een handig kader om de samenhang tussen maatschappelijke problemen en maatschappelijk gedrag te zien: hier komt alles bij elkaar: werkloosheid, scholingsachterstand, laag inkomen, schulden. En steeds duidelijker is dat zaken in samenhang gezien en aangepakt moeten worden: een verschuiving van wat heet sectoraal beleid naar gebiedsgericht beleid. Maar met alléén een kijk in de wijk wordt het echte probleem van het maatschappelijke perspectief van de bewoners op een betere toekomst onbenoemd. Er is dus ook een ruimere benadering nodig, waarin aandacht is voor stad en regio, voor maatschappelijke verdelingsprocessen: in het onderwijs, de arbeidsmarkt, de woningmarkt. Deze processen overstijgen het niveau van de wijk.

## Beter met beleid

Beleid gericht op de steden bestaat niet sinds gisteren. Het stadsvernieuwingbeleid van de jaren zeventig en tachtig is overgegaan in het stedelijk vernieuwingsbeleid. Het heeft vooral een fysieke agenda. De

sociale vernieuwing en het achterstandsgebiedenbeleid besloeg vooral sociale projecten op wijkniveau. Na 1994 is dit nader georganiseerd in het grotestedenbeleid voor inmiddels 31 gemeenten.

In de loop van de tijd zijn er onmiskenbaar accentverschuivingen geweest, maar grosso modo zijn er twee constanten te herkennen:

- \* de stad vergt rijksaandacht omdat er een nationaal belang in het geding is bij bloeiende, economisch sterke steden;
- \* ruimtelijke samenballing van maatschappelijk achtergestelden is een risico voor de samenleving.

Er is door de jaren heen zowel een op nationale economische groei georiënteerd denken geweest als een op bestrijding van ruimtelijke achterstanden gebaseerde filosofie. Het grotestedenbeleid is inclusief het gehele beleid niet anders dan een zoektocht geweest om de grillige werkelijkheid in steden en buurten van overheidswege, in samenwerking met andere partijen, te moeten treden.

## Dilemma's

Voorts heeft het beleid steeds moeite om kleine successen op de werkvloer, op wijkniveau een plaats te geven. Steeds zijn er diverse initiatieven geweest die praktisch waren en met kleine stappen het woon- en leefklimaat in de wijk op peil hielden of verbeterden. Die pasten niet altijd in het grote beleidsconcept.

Beleed ten aanzien van de steden woekert met onzekerheden omdat de stad en haar bevolking zich niet eenvoudig laat vangen in concepten en sturingsmechanismen. We zien tenminste drie dilemma's voorliggen:

- \* het dilemma tussen wat ik hier noem 'boven' en 'beneden';
- \* het dilemma tussen de hardware van de stad en de software van de stad;
- \* stad en sturing.

## 'Boven' en 'beneden'

Beleed gericht op 'boven' zet in op hoogwaardige voorzieningen ('topmilieus en

top-instellingen') en op een kapitaalcrachtige vraag in en om de stad. De internationale concurrentiepositie van de stad en een goede bereikbaarheid zijn in deze optiek van eminent belang. Aan de andere kant is er beleid gericht op 'beneden': de stad als verblijfplaats voor de zittende, deels arme bevolking, verbeteren van het woon- en leefklimaat, veiligheid, onderwijs, armoede-beleid.

Dit dilemma kan op drie wijzen worden bes- treden.

Men kan het *primaat leggen op het 'boven- beleid'* en redeneren dat alleen op deze wijze de positie van de arme stadsbevolking verbeterd kan worden. Deze stads gaat echter voorbij aan allerlei processen van verdringing die dan plaats vinden (goedkope huisvesting en bedrijfsruimte krimpt terwijl de groep die hierop aangewezen is, niet krimpt)

Een tweede optie is dat *beide werelden geheel los van elkaar staan*: het ene gebeurt, maar het andere ook. Draagvlak voor beleid bovenin ontbreekt beneden en andersom. Menselijk en financieel kapitaal uit de ene wereld wordt niet benut voor de andere wereld.

De derde optie is dat *beleid 'boven' wordt gevoerd door een strategie gericht op 'beneden'*: Een beleid gericht op het sterker maken van de stedelijke bevolking (sociale stijging) creëert ook de kansen op economische versterking van de stad: van 'beneden' naar 'boven'.

Mijn stelling is dat nog weinig in de programma's van steden de relatie gelegd wordt tussen het sociale stijgingsdenken van de stedelijke bevolking zelf ten behoeve van de economische versterking van de stad. Het staat vaak los van elkaar. Vaak wordt de hoop gevestigd op een niet nader aangeduide creatieve klasse, op het aantrekken van een kapitaalcrachtige bevolking van buiten. Maar benutten van het bestaande stedelijk potentieel - van allerlei etnische origine - is van groot belang voor de ontwikkeling van de stad. Dit laatste liever dus niet wegdenken, per ongeluk vergeten of naar buiten verplaatsen, maar het in de stad zelf laten groeien en bloeien.

#### *Hard- en software*

Het tweede dilemma gaat tussen de hardware en de software van de stad, tussen hard en zacht, vaak ook tussen fysiek en sociaal. Vanaf de start van de stedelijke vernieuwing is een ontroerend en wel wat naïef vertrouwen geweest dat met alle



fysieke goeds ook het sociale goeds vanzelf zou meeliften. Veel sociale projecten zijn in stads wijken achter de fysieke vernieuwing aangelopen.

Het was 'eerst fysiek, dan sociaal' en 'wij zijn de motor van sociale projecten'. De agenda van het sociale was een bonte lijst van sociale projecten, veelal kortlopend, subsidieafhankelijk, terwijl de fysieke agenda een langere termijnprogramma van investeringen van sociale en (soms) commerciële vastgoedbedrijven is.

Een zinvolle samenhang tussen fysieke en sociale investeringen vergt daarom dat het sociale méér aan de voorkant van vernieuwingsplannen gepositioneerd wordt, waardoor het meer stuurt dan volgt. Ook moet er in het sociale een veel sterkere meerjarigheid worden ontwikkeld: vaak is de horizon beperkt tot één of twee jaar. Nu een aantal diensten volgens de wetten van de markt moeten worden aanbesteed (in het kader van de nieuwe Wet Maatschappelijke Ondersteuning) wordt dit probleem niet minder.

#### *Stad en sturing*

Het derde dilemma betreft stad en sturing. We zijn in de tijd van netwerksturing, van horizontale afspraken beland: convenanten, prestatieafspraken.

Wenselijk is dat gemeenten het concept van de terugtrekkende overheid niet misbruiken om zich te verstoppen en van dirigisme vervallen in nihilisme. Ook mag van maatschappelijke instellingen gevraagd worden over hun eigen schutting en agenda heen te kijken en te investeren in langere termijn coalities met partners ('vitale coalities'). En er mag meer ruimte zijn voor pluriforme participatievormen van een veelvoud van gebruikers en bewonersgroepen.

Samenvattend: om de onvermijdelijke onze-

kerheid in het stedelijk beleid een plaats te geven, pleit ik bij deze drie dilemma's voor (1) het werken van 'beneden naar boven' -hanteer beleid voor sociale stijging in de stad (2) laat in de vernieuwingsagenda de sociale opgave (onderwijs, welzijn, zorg, leefbaarheid) meer leidend zijn en (3) hanteer een subtieler sturingsconcept dan de tweedeling of overheid of markt. Juist als je meer ruimte wil geven aan private initiatieven (markt, middenveld, burger) heb je een kaderstellende en steunende overheid nodig.

#### *Wonen in de stad*

De kwaliteit van het wonen in de stad heeft veel aandacht. De stad telt nu eenmaal veel woningen die in de hedendaagse normen matig van kwaliteit zijn. De vraag is nu wat het probleem precies is en welke oplossing het meest toereikend is.

Een populaire definitie van het probleem is dat -vanwege de woningsamenstelling- de verkeerde mensen in de stad zitten en dat vernieuwing van de woningvoorraad niet moet worden om een andere samenstelling van de bevolking te organiseren. Mijn definitie van het probleem werkt niet met het concept van een 'verkeerde bevolkingsamenstelling', maar stelt dat de stedelijke/regionale woningmarkt gespleten is in een duurder deel (appartementen in de stad, eengezinswoningen in VINEX en regio) en een armer deel (huur, meergezins, soms eengezins in de stadswijken). Deze tweedeling op de woningmarkt tussen kopen en huren wordt door de overheid zelf bevorderd, alle mooie woorden over keuzevrijheid ten spijt. Het aanjagen van de koopsector met de fiscale steun, de hypotheekrenteaftrek, heeft de deling sterk bevorderd. Het vervangen van de massieve en generieke fiscale steun aan alle eigenaar-bewoners

door een specifieke steun voor groepen die zwak staan op de woningmarkt, is één van de vereisten voor een goed werkende markt. Dit heeft ook betekenis voor de ruimtelijke verdeling van bevolkingsgroepen over de regio.

De deling in de stad leidt tot weinig doorstromingsmogelijkheden. De vernieuwing van de stad in het wonen zou daar om gericht moeten zijn op het aanleggen van extra sporten op de woonladder: aan de onderkant en in het midden van de stedelijke woningvoorraad. Daarbij gaat het probleem verder dan alleen de woning zelf. Het gehele woonmilieu (woonomgeving, voorzieningen) is aan de orde. Wat we zien is dat verval op het ene terrein dat op het andere aanjaagt. Voor wijkvernieuwing zijn dragers nodig met investeringskracht en met visie die verder gaat dan alleen het 'eigen' vastgoed. Inderdaad, woningcorporaties. Voor een effectieve aanpak van de stedelijke vernieuwing zijn we niet zozeer geholpen met snelle slooptaken maar met een betere werking van de woningmarkt en een daadkrachtige inzet van de woningcorporaties in de brede. De vermogenspositie van de woningcorporaties is goed. Wanneer de noodzaak toeneemt dat corporaties brede en maatschappelijke organisaties zijn op buurniveau, worden er ook brede investeringsprogramma's verwacht. Juist dan is het belangrijk dat de middelen van de sector aan deze brede opgave ten goede komen. En dan is het erg onhandig als (1) aan politieke kant aan afroming van deze middelen wordt gedacht (2) aan de kant van de corporatiesector geen doorbraak plaats vindt in de activering van de bestaande middelen. Een activering van het vermogen vergt een instrument van matching tussen taken en middelen over de gehele sector heen. Met een instrument van matching komen er grotere mogelijkheden tot investeringen in stadswijken. Een publiekrechtelijk arrangement van matching helpt de middelen los te maken en in te zetten voor investeringen in stadswijken.

Zo kunnen twee grote bronnen worden aangeboord: de fiscale steun (aan overheidskant), de activering van de vermogens van de woningcorporatie (aan de andere kant), het eerste voor versterking van de



vraagzijde (bewegingsruimte op de markt, kwaliteit), het tweede voor investeringen, voorinvesteringen en risicodemping. De kans op een breed investeringsprogramma van corporaties in stadswijken, zo belangrijk omdat er veel meer aan de hand is dan de woningkwaliteit, neemt hiermee toe.

#### *Hoe nu verder?*

Onzekerheden bestaan en zullen niet minder worden. Leren leven met onzekerheden zal het motto zijn. Maar intussen moeten stedelijke problemen wel aangepakt worden, omdat wegkijken maatschappelijk uiterst riskant is. De urgentie in de stadswijken is hoog: schooluitval, werkloosheid, veiligheid, woon- en leefklimaat. Wat helpt, is meer aandacht voor de volgende zaken:

*De definitie van het probleem en de analyse.* Dus de grofmazigheid van veel analyses voorbij en niet meer de onevenwichtige bevolkingssamenstelling' als hoofdpriem benoemen. Mensen zijn niet een probleem, sommige hebben een probleem. Schrijf niet buurtkenmerken aan individuen toe, denk ook niet dat als een buurt vooruitgaat, de bewoners ook wel vooruit zullen gaan. Er is meer. Nauwkeuriger en preciezer kijken waar iets wringt in de wijken en daar beleid op maken.

In verlengde hiervan: een *zorgvuldige communicatie*. Probleem groot en urgent voorstellen ('de vlam slaat in de pan') kan wel helpen voor politieke claims bij het ministerie van Financiën, maar er is een hoge bijkomende schade (imago, investeringsbereidheid) welke niet vergeten mag worden.

Ten derde, een *veel meer gerichte benutting van menskracht*. In de wijken zit veel dagelijkse kracht. Met nieuwe vormen van bewonersparticipatie kan ook veel beter de inbreng van de gevarieerde bevolking worden gemobiliseerd. Alleen zo kunnen we de

bestuurlijke en de institutionele logica die in veel beleidsplannen opgesloten ligt, voorbij komen. Belangrijk is wel dat er een infrastructuur is van ondersteuning van deze initiatieven. *Benutting van financieel kapitaal* is evident. In de budgetten van rijksoverheid en de vermogens van de woningcorporaties zitten voldoende mogelijkheden.

*Ruimte en stimulans voor woningcorporaties* om als brede maatschappelijk gedreven instellingen hun rol in de stedelijke vernieuwing te spelen. Het Rijk zal corporaties moeten pressen om actief te zijn en meer de vrije hand geven.

Het lectoraat Grootstedelijke Ontwikkeling wil in de Haagse wereld, in Haagse wijken, op zoek naar de bestaande krachten. We willen graag weten hoe bewoners en maatschappelijke instellingen veranderingen, gaande en komende, ervaren en hoe zij hun gedrag hierop afstemmen. Het gaat dus om de gedragseffecten van zekerheid en onzekerheid in de wijk. Omdat iedere wijk anders is, gaan we naar verschillende wijken en verwachten zo -bottom-up- te stuiten op een netwerk van initiatieven dat veel groter is dan een gouden gids van de wijk vermeld. Ons materiaal kan de algemene discussie in wetenschap en beleid verrijken en voeden. Zo kan de Hogeschool een partner zijn in de kennisinfrastructuur.

*Vincent Smit is, naast lector Grootstedelijke Ontwikkeling, een dag per week werkzaam bij de VROM-raad, adviesorgaan van regering en parlement over vraagstukken van duurzame leefomgeving. Daarnaast is hij onder andere hoofdredacteur van het Tijdschrift voor de Volkshuisvesting.*

*Voor reacties en de tekst van de gehele rede met literatuurlijst: v.j.m.smit@hhs.nl*

<

Het organiseren van de vraag in het publieke domein is een initiatief van Catrinus Egas (bureau AanZ, [www.aanz.org](http://www.aanz.org)). Partners in dit project zijn het LCO, het Verwey Jonker Instituut en X-S2. Het project is gericht op het in kaart brengen en ontsluiten van praktijkvormen. Verder willen we het inzicht vestigen dat een actieve vraagzijde alleen kan worden bereikt als er stevig wordt geïnvesteerd in het organiseren van de vraag. In MO verzorgen wij een vaste rubriek. Deze keer aandacht voor initiatieven van cliënten- en patiëntenorganisaties om de bevindingen van cliënten met re-integratiedienstverlening in kaart te brengen. Zij bieden daarmee weerwerk tegen de jubelverhalen van het kabinet, die re-integratie tot doel van de massale herkeuringen van arbeidsongeschikten heeft gemaakt. Eigen onderzoek levert politieke munitie op en een basis voor aanbevelingen voor de uitvoeringsorganisatie en re-integratiebedrijven. Verder aandacht voor de 'Tielse methode', een manier om burgerparticipatie vorm te geven. Tot slot de 'Wmo-soap' van de gemeente Lingewaard, onder de titel GSHS, Gedeelede Smart is Halve Smart, een originele manier om de praktijk van de Wmo onder de aandacht van de bevolking te brengen.

# Burgers aan zet in het

## Herbeoordelingsoperatie WAO-ers volledig mislukt Rapport wijst uit: goedgekeurde WAO'ers toch afgeschreven

**Goedgekeurde WAO'ers zijn toch afgeschreven, aldus het oordeel van 21 belangenorganisaties van arbeidsongeschikten. Het oordeel wordt volledig gesteund door de fractiewoordvoerders van PvdA, SP en GroenLinks. Dat bleek op 8 november tijdens een bijeenkomst met de Kamerleden. De politici kregen door Fini de Pauw, vicevoorzitter van de CG Raad, namens de belangenorganisaties het rapport *Herbeoordeling, re-integratie, Werk? Een praktijksignalement* aangeboden.**

Leo Hartveld, de nieuwe federatiebestuurder van de FNV, riep de politiek op een einde te maken aan het 'sociale drama' en terug te keren naar de normen van voor oktober 2004. "Hoeveel cijfers heeft Den Haag nog nodig om de werkelijkheid te erkennen," zo vroeg Hartveld zich af. "Er worden WAO'ers de arbeidsmarkt opgestuurd die te ziek zijn om te werken en die geen werkgever wil hebben."

### *De werkelijkheid van arbeidsongeschikten*

Vooraf naar aanleiding van de eenmalige herbeoordelingen zien veel arbeidsongeschikten zich geplaatst voor de noodzaak zich te oriënteren op een re-integratietraject en werk. De overheid en UWV benadrukken dat deze herbeoordelingsoperatie niet is bedoeld om te bezuinigen op uitkeringen maar om arbeidsongeschikten weer aan het werk te krijgen. Uit de officiële cijfers blijkt dat dit maar in beperkte mate is gelukt. Cliëntenorganisaties hebben dat al voorspeld en maken zich dan ook zorgen. Waar gaat het mis en wat kan beter in het re-integratiebeleid? Om daar beter zicht op te krijgen zijn cliëntenorganisaties te rade gegaan bij hun achterban. Ruim 73 procent van de respondenten die vanaf oktober 2004 zijn herbeoordeeld, had een volledige uitkering. Daarvan is meer dan de helft die uitkering helemaal kwijtgeraakt

(<15procent). Uit de respons, maar ook uit andere onderzoeken, blijkt dat juist deze herbeoordeelden in veel gevallen blijven zitten met onbegrip en verontwaardiging. Zij ervaren vaak veel meer beperkingen en gezondheidsklachten dan door UWV wordt aangegeven. Zij moeten bovendien de grootste mentale omslag maken van volledig arbeidsongeschikt naar beschikbaarheid voor werk en re-integratieactiviteiten.

### *Het realiteitsgehalte van de schatting*

Een aantal cliënten dat al een dienstverband had en minder arbeidsongeschikt is verklaard, meldt dat zij hun arbeidsmogelijkheden al volledig benutten bij hun werkgever. Het is mogelijk dat hun arbeidsprestatie niet naar waarde wordt beloond in een hoger salaris, maar er kan ook sprake zijn van een verschil tussen de schatting bij de herbeoordeling en de arbeidsmogelijkheden in de praktijk. Signalen van cliënten duiden daar op. Zij melden dat de verzekeringsarts en de arbeidsdeskundige, ondanks een volledige goedkeuring, van mening zijn dat ze geen kans maken op de arbeidsmarkt. Ook melden cliënten dat ze door re-integratiebedrijven worden geweigerd omdat die inschatten dat een traject niet tot resultaat zal leiden. Daarnaast hebben veel cliënten een andere inschatting van hun arbeidsmogelijkheden dan uit de herbeoordeling blijkt. Zo is er een groot verschil tussen de schatting van UWV van de betrokkene zelf over het aantal uren dat gewerkt kan worden. Opvallend is verder dat veel respondenten wijzen op de sterk wisselende belastbaarheid, ook uitgedrukt in uren. Uit dit en vorige onderzoeken is gebleken dat veel cliënten vinden dat die wisselende belastbaarheid te weinig tot uitdrukking komt in de beoordeling, terwijl die wel grote, praktische gevolgen heeft in het kader van arbeid.





deze respondenten geeft aan dat er niet met de werkgever kan worden gepraat over welke vorm van re-integratie dan ook. Nog eens 16,7 procent meldt dat er wel over kan worden gepraat maar dat er geen mogelijkheden zijn bij de eigen werkgever.

#### *Resultaat van de re-integratie*

Slechts 11 procent van de respondenten geeft aan weer of meer aan het werk te zijn gekomen. Daar tegenover staat dat bijna 90 procent van de respondenten aangeeft (nog) geen werk te hebben. Er is op dit punt vrijwel geen verschil tussen respondenten die op eigen initiatief een

re-integratietraject zijn ingegaan en respondenten die dat deden als gevolg van een lager arbeidsongeschiktheidspercentage na de herbeoordeling.

Bij deze cijfers moet worden aangetekend dat bijna de helft van de respondenten minder dan een jaar geleden werd herbeoordeeld.

De respondenten die weer aan het werk zijn, hebben in de helft van de gevallen een vast dienstverband. (Maar daarvan had 17 procent al een vast dienstverband). Voor de andere helft gaat het om tijdelijke dienstverbanden of uitzendwerk.

#### *Verlies van werk*

Het hebben van werk is geen garantie voor het behoud daarvan. Dat geldt voor tijdelijke dienstverbanden en uitzendwerk, maar ook voor mensen die het werk toch niet kunnen volhouden of van wie de gezondheidsklachten toenemen.

Uit eerder uitgevoerde Astri-onderzoeken<sup>1</sup> blijkt dat 11 procent van de groep die al aan het werk was voor aanvang van het re-integratietraject, na 8 maanden het werk is kwijtgeraakt. Uit de dienstverbandenregistratie van UWV blijkt bovendien het volgende:

*Na 6 maanden is ongeveer 12 procent van de arbeidsongeschikten die na afloop van een re-integratie zijn geplaatst, hun werk weer kwijt. Dat percentage is na 3,5 jaar opgelopen tot ruim 30 procent.*

*Ongeveer 25 procent van de arbeidsongeschikten die na afloop van een re-integratietraject niet konden worden geplaatst, slagen er na een half jaar in toch aan het werk te komen. Dat percentage loopt na drie jaar op tot ongeveer 30 procent, maar daarbij moet worden aangetekend dat zij 60 procent van de tijd zonder werk zitten. Kennelijk gaat het vrijwel steeds om kortdurende contracten en/of uitzendwerk.*

#### *Geen passend werk; nazorg is belangrijk*

12 procent van de respondenten, die (weer) aan het werk zijn, vindt de huidige functie niet passend. Opvallend is dat (de overige) 88 procent de huidige functie vooral ziet als

#### **IRO**

Ruim 20 procent van de respondenten heeft zichzelf met een IRO aangemeld bij een re-integratiebedrijf. Het toepassen van een IRO wordt vaak gezien als een betere invulling van re-integratiedienstverlening. Uit ervaring, onder andere opgedaan tijdens de experimenten met het persoonsgebonden re-integratiebudget (prb), is bekend dat de meeste cliënten behoefte hebben aan begeleiding bij deze vorm van eigen regie en beheer. Dat is echter niet vanzelfsprekend beschikbaar. Bijna 80 procent heeft geen begeleiding gehad.

#### *De dienstverlening van het re-integratiebedrijf*

Cliënten met een IRO zullen overwegend zelf hun keuze bepalen voor een bepaald re-integratiebedrijf. Voor cliënten die door UWV of hun werkgever worden aangemeld is dat niet vanzelfsprekend, ook al wordt steeds meer waarde gehecht aan individueel maatwerk. Het blijkt dat in ruim driekwart van de gevallen de cliënt geen invloed heeft gehad op de keuze van het re-integratiebedrijf. Bij een streven naar individueel maatwerk is dat dus een punt van aandacht.

Een kleine tweederde van de respondenten vindt dat ze serieus genomen worden door het re-integratiebedrijf. Ruim de helft heeft ook invloed gehad op het re-integratietraject. Het waarderingscijfer ligt gemiddeld tussen 5 en 7. Respondenten die zichzelf met een IRO hadden aangemeld bij een re-integratiebedrijf zijn meer tevreden over de dienstverlening dan respondenten die door UWV waren aangemeld.

#### *Scholing*

Opvallend is het grote verschil tussen de geboden dienstverlening en dat wat men zelf wenselijk acht. De veel geboden sollicitatietraining wordt minder op prijs geteld. Er is echter grote behoefte aan vormen van om- en bijscholing, terwijl dat niet of nauwelijks wordt geboden.

Beter perspectief vanuit een bestaand dienstverband?

20 procent van de respondenten werkte al naast de uitkering voor aanvang van het re-integratietraject. De kansen op meer werk blijken tegen te vallen voor deze groep. Bijna de helft van

opstap naar een andere passende functie. Omdat het niet bekend is of ze er in zullen slagen zo'n passende functie te vinden, verdient dat gegeven speciale aandacht in de nazorg van een re-integratietraject. Dat zegt ook iets over de definitie van een 'geslaagde re-integratie'. Naar het oordeel van cliëntenorganisaties kan daarvan niet worden gesproken als een cliënt niet duurzaam in een passende functie

werkzaam is. Een re-integratietraject kan dan ook niet worden afgesloten voordat die situatie is gerealiseerd.

#### Vertrouwen in de toekomst?

Slechts een kwart van alle respondenten heeft er vertrouwen in aan het werk te komen of te blijven. De helft heeft daar geen vertrouwen in op basis van de eigen gezondheid en een kwart vanwege de positie op de arbeidsmarkt.

Specifiek kijkend naar de groep herbeoordeelden die werd afgeschat van 80/100 procent naar <15 procent is het beeld veel somberder. Hoewel nog 16,5 procent zegt vertrouwen te hebben geeft 80 procent aan geen vertrouwen te hebben vanwege gezondheidsproblemen.

Voor het gehele rapport: zie [www.aanz.org](http://www.aanz.org)

11 Astri: "Herbeoordeeld ... en dan?", april 2006

## GSHS, Gedeelde Smart is Halve Smart

**De gemeente Lingewaard informeert haar inwoners met een Wmo-soap over alle veranderingen door de invoering van de Wmo**

De andere drie schieten in de lach. Daar komt de aap uit de mouw. Dorien heeft last van het feit dat ze even niet alles onder controle heeft. Bijna in koor vullen ze haar aan: "De Wmo vraagt zich af wat mensen nog wel kunnen in plaats van niet meer kunnen. In het Wmo-loket zitten specialisten die de tijd nemen om de totale situatie van mensen te bekijken en om samen tot passende oplossingen te komen." Moeder Dorien is verbijsterd. "Hoe weten jullie dat allemaal?" "Dat hebben we geleerd uit die rare soapserie die wekenlang in de krant heeft gestaan. Daar werd het allemaal haarfijn uit de doeken gedaan."

De gemeente Lingewaard heeft een niet-conventionele manier gevonden om haar inwoners te informeren over de veranderingen door de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) op 1 januari 2007. Inwoners kunnen in hun huis-aan-huisblad wekelijks de belevenissen van de familie De Vries volgen, vader, moeder, twee volwassen kinderen, twee opa's en een oma. Onder de soaptitel: GSHS, Gedeelde Smart is Halve Smart. De soap speelt zich af in de periode na de invoering van de Wmo, in de nabije toekomst dus.

Voor meer informatie: [www.lingewaard.nl](http://www.lingewaard.nl)

## De Tielse Methode - Burgerparticipatie

**In Tiel was de stemgerechtigde leeftijd in 2002 lager dan in de rest van Nederland. Vanaf 12 jaar mocht iedereen zijn of haar stem uitbrengen. Waarop? Op projectvoorstellen van medebewoners om hun gemeente te verbeteren. Inmiddels leven we in 2006 en krijgt Tiel een nieuwe 'avontuurlijke speeltuin', heeft het buurthuis in het dorp Zennewijnen een nieuw dak, is Tiel een Centrum voor Duurzaamheid rijker en krijgt het winkelgebied een kunstwerk.**

Hoe doen ze dat in Tiel? De gemeenteraad besloot van een flinke financiële meevaller \_ 4,5 miljoen te besteden aan projecten in de gemeente Tiel. Projecten die werden aangedragen door de bewoners van de gemeente. Vervolgens mochten alle bewoners van 12 jaar en ouder hun stem uitbrengen en werden de winnende voorstellen uitgevoerd onder leiding van de indieners zelf. Burgerparticipatie in optima forma.

#### Schat aan informatie

Even belangrijk als de tastbare resultaten, is de schat aan informatie die de gemeente heeft verworven. De Tielse methode is een uniek experiment waarbij veel drempels zijn genomen voordat eindresultaten werden bereikt. Er zijn nu drie publicaties verschenen over 'De Tielse Methode', Successen en missers, kansen en valkuilen komen hierin uitgebreid aan de orde.

Meer informatie: U kunt de drie publicaties 'De Tielse Methode', 'Het Stadspanel' en 'De Stadsvisie' opvragen bij de gemeente Tiel bij mw. G. van Eldik, telefoon 0344 637371 of [gveldik@tiel.nl](mailto:gveldik@tiel.nl)





# Vakconferentie opbouwwerk 2006

## *Tussen markt en staat ligt de straat*

Naar aanleiding van de uitkomsten van de evaluatie van de vakconferenties van de laatste jaren, was de conferentie dit jaar anders van opzet. Met een minder zwaar plenair programma in de ochtend en meer mogelijkheid tot interactie en netwerken in de middag. Ook dit jaar was er weer een thema gekozen als uitgangspunt dat het hele speelveld van het opbouwwerk markeert: *Tussen markt en staat ligt de straat...* Doordat het accent lag op de veelvormigheid van de opbouwwerkpraktijk hadden de conferentie-deelnemers meer keuzes en meer kans op actieve samenspraak.

Nadat dagvoorzitter *Bert Middel* de conferentie had geopend, zou *Frans Kusters* de uitkomsten van de jaarlijkse quick scan presenteren. Vanwege het beperkte aantal inzendingen besloot hij in plaats van een quickscan deze inzendingen uit de opbouwwerkpraktijk integraal te presenteren. Aansluitend daarop gaf *dr. Marijke Steenberg*, Raad van Bestuur van het nieuwe instituut dat het gevolg is van een fusie waarbij ook het LCO is betrokken, uitleg over de achtergrond van deze fusie. Ook schetste ze een beeld van de missie en prioriteiten van het nieuwe instituut, en, voor de aanwezige opbouwwerkers niet onbelangrijk, de betekenis hiervan voor het opbouwwerk.

*Reint Meijer* verving de afwezige LCO-directeur *Wil van de Leur* met zijn gesproken column *Tussen markt en staat ligt de straat*, waarna *Talja Blokland* het spreekgestoelte betrad. In haar inleiding ging ze onder meer in op de relatie tussen functiemenging en wijken, het sociale veiligheidsvraagstuk en opbouwwerk. Ook kon ze de aanwezigen meedelen dat er eindelijk hard onderzoeksmateriaal begint te komen om haar theoretische ideeën te ondersteunen.

Na een gevarieerde lunch konden de deelnemers in de middagsessie meedoen aan twee zaalworkshops. In de workshop *Opbouwwerk en sociale veiligheid* werd, onder leiding van *Reint Meijer* en politiecommissaris *Wim Kanis*, het fenomeen 'koppels' en de benodigde randvoorwaarden om deze succesvol te laten opereren, besproken. In de workshop *Producten - en dienstencatalogus* onder leiding van *Jaap Draaisma* kwam de vraag aan de orde of het werken met omschreven dienstverlening en producten in de praktijk aansluit bij 'de Essenties van het Opbouwwerk'. Tegelijkertijd presenteerden op de *pleinworkshop* in de foyer vijf opbouwwerkinstellingen onder begeleiding van een kakofonie van geluid hun diverse projecten. Na een korte pauze vond er een wisseling plaats en konden de deelnemers uit de zalen naar het presentatieplein.

Vierdejaarsstudenten van de Haagse Hogeschool, de Hoge School Leeuwarden en de Hogeschool Utrecht beoordeelden de presentaties op inhoud en aansprekendheid, en op presentatie.

## BERT MIDDEL

burgemeester van Smallingerland

*Allereerst stond Bert Middel uitvoerig stil bij de verdiensten van de afwezige Wil van de Leur bij de Vakconferentie. Hij haalde herinneringen op aan de vele ontmoetingen die hij met hem had waaruit volgens Bert iedere keer weer bleek dat Wil een man van de praktijk is. Ook nu weer zichtbaar via het motto van de conferentie: Tussen markt en staat ligt de straat. Waar anders dan over de uitvoering van het opbouwwerk kan het dan gaan vandaag, zo vroeg hij zich af?*

*Volgens Bert is er een herontdekking en revitalisering van het werk aan de gang. 'Wat tegenwoordig het 'bevorderen van participatie' heet, is in feite het tegengaan van achterstelling. Er zal altijd behoefte zijn aan opbouwwerk, maar het is er niet altijd als je het 'hardst nodig hebt.' 'Als het 't meest nodig is in de samenleving, is er teveel wegbezuinigd. Als het goed gaat, is er veel van.'*

*Volgens Bert heeft het opbouwwerk een grote broer nodig. Net zoals de zorg veel prestige ontleent aan de banden met medische stand, zou het opbouwwerk ook een beschermer moeten zien te vinden. Ondanks het feit dat 'we' (nog?) geen grote broer hebben, moeten we het hoofd niet laten hangen. Opbouwwerkers moeten meer zelfbewustzijn tonen.*

# Ogen op St

**Opbouwwerkers weten dat je niet veilig voelen in je buurt een belangrijke negatieve invloed heeft op leefbaarheid en woontevredenheid. Zij kennen, vooral in de grote steden, de verhalen over de buurt van vroeger, toen iedereen elkaar kende en men, om met Jane Jacobs (1961) te spreken, 'zijn ogen op straat gericht had'.**

Niet alleen bewoners, maar ook de eigenaar van het spreekwoordelijke winkeltje op de hoek die zelf achter of boven de winkel woonde, of de schoolmeester die een woning in de buurt had vervulden een functie -ook in de rest van hun leven-, een rol als sleutelpersonen in het uitoefenen van vanzelfsprekende sociale controle. Zo draagt de collectieve herinnering tenminste over. Ook buurtbewoners zouden meer gericht zijn geweest op elkaar. Er zou geen sprake zijn geweest van anonimiteit. Mensen zouden meer vanzelfsprekend elkaars norm overschrijdend gedrag binnen de perken hebben gehouden door verantwoordelijkheid voor hun woonomgeving te nemen. In de hoogtijdagen van de buurtcohesie -al weet niemand precies wanneer dat was- kenden mensen elkaar, kwamen zij voor elkaar op, en hielden zo hun buurten leefbaar. In kleinere kernen doen zich andere problemen voor, maar ook daar betreffen bewoners de afnemende sociale controle wanneer niet iedereen meer iedereen kent, en er steeds meer 'import' in de omgeving komt wonen. Nu de roep om eigen verantwoordelijkheid van burgers over de hele linie toeneemt, is de roep om herstel van sociale samenhang in buurten, en de opdracht van opbouwwerkers om daaraan een bijdrage te leve-

ren, groot, zo constateert ook de VROM-raad recentelijk (2006: 66), onder meer om de veronderstelling dat buurten met meer samenhang meer informele sociale controle hebben, en daarom veiliger zijn.

### *Nostalgie en mythen*

Natuurlijk zijn zulke beelden niet vrij van nostalgie - zij onderscheiden zich daarin niet van andere herinneringen. Vormen zulke beelden echter de inzet voor een verloren geachte situatie die we zouden moeten 'herstellen', dan is de nostalgie in deze beelden niet het grootste probleem. Om projecten en initiatieven die gericht zijn op het versterken van veiligheidsgevoelens in een buurt door verbeterde sociale controle effectief te kunnen laten zijn, zijn zulke beelden vooral te weinig precies in de veronderstellingen van hoe 'ogen op straat' leidt tot meer sociale controle; en sociale controle tot minder criminaliteit, en dus tot meer subjectief beleefde veiligheid. Hoewel de these van ogen op straat dus aantrekkelijk is -en bijvoorbeeld mede voeding geeft aan pleitbezorgers van multifunctionele inrichting van naoorlogse wijken die worden vernieuwd (niet wonen, wonen, wonen, en ergens centrale voorzieningen, maar menging van wonen en voorzieningen op kleinere schaal)-, trekt een aantal tegenvoorbeelden de oorzakelijke verbanden van de stelling in twijfel. Ik loop twee tegenvoorbeelden langs, om vervolgens de vraag te stellen of de these van ogen op straat dus maar weer naar het land der mythen moet worden verwezen. Mythen zijn immers als juist aanvaarde, maar niet op feiten berustende voorstellingen van zaken. Ik concludeer het tegendeel, maar geef wel een aantal andere observaties mee over veiligheidsbeleving. Vervolgens neem ik U mee naar twee Rotterdamse wijken, Pendrecht en Tussendijken. Met een grove schets van enkele eerste bevindingen uit lopend onderzoek in deze buurten, laat ik zien dat

Vakconferentie 2006





de beoordeling van veiligheid van bewoners inderdaad verschilt als hun inschatting van de sociale controle in de openbare ruimte varieert. Tevens laat ik zien dat dit verschil niet zonder meer kan worden toegeschreven aan buurtcohesie, in de zin van stevige lokale netwerken met anderen dan familieleden.

#### Tegenvoorbeelden

*Voorbeeld 1: Wonen onder criminelen maar je toch niet onveilig voelen*

Voor wie alleen beroepsmatig met achterstand te maken heeft, zijn de meesten van ons geneigd om criminaliteit te zien als iets wat mensen in anonieme situaties overkomt, al wijzen de slachtofferstatistiek op precies het tegendeel. We zijn dan geneigd om bijvoorbeeld te denken dat een buurt met veel geweldsmisdrijven wel een onveilige buurt moet zijn. Ook buiten de directe privé-sfeer echter, zijn slachtoffers en daders van geweldsmisdrijven geregeld met elkaar verbonden. Amerikaanse voorbeelden zijn meestal extremer dan wat we uit Nederland kennen, omdat de situatie in achterstandswijken, zoals de buurt 'the G' waar ik enkele jaren onderzoek deed, er extremer is. Dat neemt niet weg dat extre-

me voorbeelden wel functioneel kunnen zijn als hulpmiddel voor het aanscherpen van onze beelden en ideeën. Zo'n extreem voorbeeld is het verhaal van Lisa, alleenstaande moeder van twee jonge kinderen die bij haar moeder inwoonde toen ze haar verloor. Lisa, een jonge African American vrouw van de G, had ruzie met een leeftijdgenote die ze al jaren kende. Sommigen zeiden dat het om een uit de hand gelopen roddel over een vriendje ging, anderen zeiden dat de ruzie draaide om een mislukte business deal in de informele economie van drugs, waarin Lisa bij tijd en wijlen actief was. Het conflict liep hoog op. Lisa's moeder kwam naar buiten om de twee vechtende meiden uiteen te halen (sociale controle!), er was ineens een mes, en Lisa's moeder stierf aan de steekwonden. Ware het niet dat Lisa de 'G' verliet nadat de corporatie had bedreigd haar het huis uit te zetten om een andere reden, dan had ze na enkele jaren vrijwel naast de vrouw gewoond die haar moeder om het leven bracht. Toch voelden mensen in de G zich in hun eigen buurt, waarin moord en doodslag gemiddeld eens per jaar plaatsvond, in het algemeen *veilig*er dan in andere buurten in hun stad. De verklaring daarvoor is

niet dat er sociale controle plaatsvond – het uitoefenen van sociale controle als in het geval van Lisa's moeder was eerder iets waarvan je je maar beter kon onthouden – maar dat men een *precieze inschatting* kon maken van wanneer men voor wie op zijn hoede moest zijn, en waarom. De kleine schaal van de buurt, de inrichting van de openbare ruimte met binnenterreinen met een zekere overzichtelijkheid, en de mogelijkheden van individuele bewoners om hun 'ogen op straat' te houden zonder zich met hun buurt te bemoeien gaf hen – naast informele netwerken –, de mogelijkheid zich een vrij precies beeld te vormen van wie er wel en niet te vertrouwen was, en vooral ook welke situaties veilig of onveilig waren. Zij kenden, met andere woorden, in hun eigen buurt de *codes van de straat* (Anderson 1999), en hoewel hun buurt objectief bepaald onveilig was, voelden zij zich er meer op hun gemak dan in buurten die ze slecht kenden. Vooral overigens in *betere* buurten waar zij als arme zwarte bewoners voor van alles verantwoordelijk konden worden gehouden. Ogen op straat hoeft, kortom, niet tot sociale controle te leiden, maar kan ook direct invloed hebben op beleving van vei-

ligheid. Onveiligheid treedt dan eerst op wanneer men de codes niet kent, ongeacht de mate van sociale controle. Extreme situaties zijn vooral als denkhulpjes interessant: klaarblijkelijk is het mogelijk in de directe omgeving van daders te wonen, bekend te zijn met wat zij op hun kerfstok hebben, en je er niet onveiliger door te voelen. Wat van buitenaf een statistiek is, - bijvoorbeeld het aantal geweldsdelicten in een buurt dat dan als 'objectief' gegeven in menig monitor wordt meegewogen - is binnen de doorleefde context van een buurt soms een ander verhaal. De moeder van Lisa gaat de statistieken in als 'door geweld om het leven gebracht'. Haar verhaal gaat de buurt door als dat van een moeder die zich tenminste nog met haar dochter bemoeide.

*Voorbeeld 2: Straatcriminaliteit gaat waar de mensen gaan*

Intuïtief zijn we misschien geneigd de these van ogen op straat te onderschrijven, vooral op het punt van drukke plekken, zoals winkelstraten. Immers, waar veel mensen zijn hebben veel mensen hun ogen op straat, en bestaat dus de mogelijkheid dat zij zich, als we in de problemen komen, zullen bijstaan. Maar zelden zien we drukke winkelstraten als 'enge plekken'. Anonieme en grootschalig ingerichte stedelijke omgevingen zouden door te weinig sociale controle criminaliteit oproepen (vgl. Musterd, Ostendorf en Deurloo, 2004: 163). Bovendien nemen we veel te makkelijk aan dat achterstandswijken haarden van criminaliteit zijn met hun arme, veelal allochtone bevolking. Veel minder, zo stellen de geograaf Musterd en zijn collega's, 'wordt gewezen op de relatie tussen criminaliteit en bezoekers' zodat juist plekken waar de gelegenheid bestaat voor criminaliteit omdat er genoeg potentiële slachtoffers te vinden zijn, het minst veilig zijn. En dat zijn tegelijk precies de plekken waar sprake is van gemengd gebruik, waar wonen met andere functies wordt gecombineerd. Criminaliteit in steden is vooral verbonden met de gelegenheden die centrale stadsdelen daarvoor bieden. In onderzoek van Bontje en Ostendorf (geciteerd in Musterd et al. 2004) bleek voorts dat variatie in cri-

minele incidenten per hectare in Amsterdam voor zo'n 77 procent verklaard kon worden door vier variabelen: het aantal horecabedrijven per hectare, het aantal detailhandelaren per hectare, het aantal overige bedrijven per hectare en het aantal vestigers in de buurtbevolking. Kortom: in tegenstelling tot de sympathieke gedachte dat een gemengde wijk een veiliger wijk is, moge het misschien voor velen om andere redenen een aangename wijk zijn, maar de kans op criminaliteit ligt er aanmerkelijk hoger. Wie zo af en toe nog wel eens een roman van Dickens openslaat, zal het opvallend dat de moderne stad zich daarin niet van eerdere perioden onderscheidt.

Deze twee voorbeelden geven vooral aan dat er in de these van ogen op straat die vanzelf tot sociale controle leiden, en sociale controle die vanzelf criminaliteit terugdringt, terwijl criminaliteitsafname weer direct tot grotere veiligheidsgevoelens zou leiden, nogal wat valt af te dingen. Vooral omdat de oorzakelijke verbanden die de redenering legt wel logisch klinken, maar daarmee nog niet juist zijn. Is de these van Jacobs daarmee een mythe, die we ook in het vak van opbouwwerkers koesteren, omdat we immers vaak uit zijn op het bekend maken van mensen met elkaar in de hoop dat er daarmee iets van 'dat oude' weer terugkomt?

*Is de these 'ogen op straat' een mythe? Kanttekeningen*

Zouden we de these van ogen op straat en sociale controle zo snel terzijde schuiven, dan gaan we een stap te ver. De these is te simpel, en opmerkelijk genoeg al decennia oud, maar weinig diepgravend onderzocht. In die zin heeft de these van ogen op straat mythische proporties. En zulke simplificaties lijken handig, maar ze zijn het niet. Vooral als ze tot uitgangspunt van onze werkpraktijk of het beleid gaan dienen, of de insteek worden voor allerlei buurtprojecten, dreigen we onszelf in de voet te schieten wanneer we aan bepaalde redeneringen vasthouden alleen omdat ze praktisch en hanteerbaar zijn. Alleen als we goed hebben nagedacht over wat precies wat beïnvloedt, en onder welke voorwaar-

den, kunnen we beleid en praktische projecten zo insteken dat we kansen op succes maximaliseren. De these van 'ogen op straat' is dus op zichzelf geen mythe, maar de oorzaak-gevolg relatie die erin ligt is te simpel om onder meer de volgende drie redenen.

Ten eerste is er te weinig goed onderzoek dat de relatie tussen ogen op straat en ervaring van veiligheid direct vaststelt. Mensen worden het al niet eens over wat precies veiligheid is. Het begrip sociale veiligheid is in het veranderend politiek klimaat van de afgelopen jaren steeds meer gelijkgesteld aan de afwezigheid van gedragingen die hinder, overlast of gevoelens van onbehagen opleveren (Bijleveld en Van de Bunt 2003). Inmiddels horen daarbij ook het rondslingeren van afval, bedelen, wildplassen en andere signalen van verloederende van de openbare ruimte bij.

Ten tweede wordt de these van ogen op straat teveel verbonden met veiligheid in de zin van het ontbreken van criminaliteit, en te weinig in termen van 'je thuis voelen'. Terwijl ogen op straat, een mate van bekend zijn met elkaar - ook met de mensen met 'afwijkend gedrag' - een gevoel van vertrouwde en 'thuis zijn' kan geven, kan men zo'n gevoel ook hebben in een wijk die in criminaliteitsstatistiek onveilig is of blijft. Daar staat tegenover dat je onveilig voelen ook zo een uitdrukking kan zijn van algemene onzekerheid over de loop van het leven, bijvoorbeeld omdat de uitkering dreigt te worden gekort, men een baan verliest, of ziet dat de kinderen permanent tegen discriminatie op de arbeidsmarkt aanlopen (vgl. Body-Gendrot 2000). Zulke bestaanonzekerheid kan zich vertalen of verbinden met onbehagen over de directe omgeving en de buurt, maar staat er niet aan gelijk. Dergelijke dieper liggende onzekerheden worden door meer ogen op straat, zelfs als dat tot sociale controle en zo tot minder criminaliteit zou leiden, niet weggenomen.

Ten derde is het de vraag of je ogen op straat hebben ook leidt tot ingrijpen, en dus tot het daadwerkelijk uitoefenen van regulerend gedrag, nog een geheel andere kwestie. Oscar Newman (die eveneens

reeds decennia geleden in zijn veelbesproken boek *Defensible Space* ervan uitging dat een specifieke inrichting van de openbare ruimte veiligheid kon bevorderen omdat mensen *zien* wat er gebeurt), noemde tevens vier sociale voorwaarden – veel meer op het terrein van opbouwwerkers – waaraan zou moeten zijn voldaan, wilden mensen tot sociale controle overgaan:

- de mate waarin mensen een gevoel hadden van 'eigendomsrecht' en gewend waren dit af te dwingen;
- de mate waarin mensen het gevoel hadden dat het te corrigeren gedrag binnen hun 'invloedsfeer' viel;
- de mate waarin mensen zich met het slachtoffer van criminaliteit konden identificeren;
- en tenslotte de mate waarin mensen meenden dat zij effectief de loop van gebeurtenissen konden beïnvloeden.

Kwalificaties van de these van ogen op straat en sociale controle zijn dus nodig. We moeten dieper ingaan op de vraag, wat bepaalt of mensen tot sociale controle overgaan en, minstens zo belangrijk, van *anderen* verwachten dat zij dat doen. Dat laatste is immers vanzelfsprekend van belang voor de mate waarin zij zich in een sociale omgeving veilig voelen. Dat wordt uiteindelijk niet bepaald door de stevig-

heid van een lokaal netwerk van duurzame relaties – of het ontbreken daarvan – maar door korte contacten in de openbare ruimte. Het gaat, met andere woorden, bij leefbaarheid primair om weven aan samenlevingen, niet om knopen (Blokland 2006).

#### *Pendrecht en Tussendijken:*

*eerste observaties uit twee empirische studies* Dankzij een subsidie van het ministerie van VROM heb ik binnen de Leerstoel de afgelopen paar maanden eindelijk het thema van korte contacten in daadwerkelijk onderzoek verder kunnen uitwerken. Daartoe hebben we een project opgezet waarin we in twee relatief veilige en twee relatief onveilige wijken in Rotterdam, waarvan twee vooroorlogse wijken en twee naoorlogse wijken, de ervaring van sociale veiligheid en vertrouwen in de openbare ruimte onderzoeken. In eerste instantie hebben we daarvoor inventariserende enquêtes afgenomen van ruim een half uur elk met honderd willekeurige bewoners in en rond winkels en scholen, gelegen in subbuurten in Pendrecht, Hillesluis, Lombardijen en Tussendijken. Momenteel zijn we een volgende fase van dit onderzoek ingegaan, waarin we steeds met twintig van deze honderd mensen veel verder in open interviews doorpraten. Over

Pendrecht en Tussendijken kan ik hier al wat zeggen.

De gemeente Rotterdam meet de veiligheid van Rotterdamse wijken met de Veiligheidsmonitor. Deze bestaat uit een groot aantal vragenlijsten en databestanden die tot een index worden gecombineerd. In die index komt Pendrecht in 2005 als relatief onveilig uit de bus, terwijl Tussendijken relatief veilig is. Vragen we bewoners van beide buurten echter zomaar om een rapportcijfer voor de veiligheid van hun buurt, zoals we in een steekproef van tweehonderd bewoners deden, dan geven ze nauwelijks afwijkende cijfers. Onveiligheidsgevoelens laten zich, en dat weet elke opbouwwerker al lang, dus niet in een dimensie uitdrukken. Maar als we naar *andere* vragen kijken die we mensen eveneens stelden, dan tekent zich een patroon af: in Pendrecht is men systematisch negatiever over de *inschatting* van sociale controle door medebewoners, winkeliers en onderwijzers dan in Tussendijken. Het gebruik van de winkelvoorzieningen in beide wijken ontloopt elkaar echter nauwelijks, en de algemene woontevredenheid of mate van ervaren overlast, slachtofferchap, enzovoorts evenmin. Ook de percentages mensen die nooit bekenden tegenkomen op straat, nooit bij burens over de



Tabel 1: Enkele observaties uit Tussendijken en Pendrecht

**Samenvatting vragenlijst item**

Gem. rapportcijfer veiligheid in de buurt

- Stel, jongeren rond 15 jaar blowen op de winkelstraat. Wat doen winkeliers? % 'niets'
- Stel, een oude mevrouw zakt in elkaar op de winkelstraat. Wat doen voorbijgangers? % 'niets'
- Stel, iemand trekt Uw tas uit Uw handen. Wat doen voorbijgangers? % 'niets'
- Stel, een onbekende spreekt U aan op straat. Hoe reageert U? % **altijd afwijzend**
- Stel, jongeren spuiten graffiti of vernielen. Zeggen omwonenden er wat van? % **Nee**
- Stel, U wordt bedreigd op straat. Helpen omwonenden dan? % **Nee**
- Stel er wordt bij U ingebroken. Bellen omwonenden de politie? % **Nee**
- % '(zeer) ontevreden met woonomgeving'
- % 'geen vrienden in de buurt'
- % '(vrijwel) nooit' bij burens over de vloer
- % 'dagelijks / wekelijks praatje met vage bekenden in de buurt'
- % '(vrijwel) nooit' bekenden tegenkomen op winkelstraat
- % 'altijd' bekenden tegenkomen op winkelstraat
- % 'bekend gezicht voor winkeliers'
- % 'praatje maken met onbekenden' op winkelstraat

Pendrecht	Tussendijken
6.46	6.54
49%	31%
13%	6%
44%	31%
11%	1%
24%	10%
14%	7%
9%	6%
16%	13%
40%	38%
61%	
40%	36%
17%	15%
22%	25%
51%	59%
30%	27%

vloer komen of geen vrienden in de buurt hebben, verschillen bijna niet (zie tabel 1). Kortom, deze bevindingen geven aan dat *vertrouwen in sociale controle van anderen in de openbare ruimte* in de twee buurten verschild. Of mensen de aanwezigheid van de ogen op straat van winkeliers, onderwijzers en elkaar dus als sociale controle ervaart die maakt dat ze zich in hun buurt meer op hun gemak voelen, is dus afhankelijk niet van of er ogen op straat zijn als zodanig, maar van de specifieke wijze waarop mensen die ogen op straat beleven. In de volgende fase van dit lopend onderzoek gaan we daarop dieper in, en op de resultaten daarvan zal ik tegen die tijd zeker terugkomen.

**Ter afsluiting**

Traditiegetrouw hebben opbouwwerkers ingezet op het verstevigen van buurtcohesie door het stimuleren en ondersteunen van duurzame relaties in sociale netwerken. Het aardige van de these van 'ogen op straat' is, dat opbouwwerkers het zich met hun traditionele, maar onmogelijke taakstelling te moeilijk maken – voor zover hun doelstellingen althans op het terrein van leefbaarheid liggen. Immers, terwijl interne samenhang binnen netwerken wel afhangt

van sociale controle, is de kern van zulke sociale controle -namelijk de reputatie van de betrokkene in een netwerk- naar binnen gericht. Sociale controle *binnen* een netwerk in een buurt vertaalt zich allerminst vanzelf naar sociale controle op het gedrag van mensen die *geen* deel uitmaken van dat netwerk. Niet voor niets blijken buurten waarin behoorlijk sterke gemeenschappen bestaan *niet* de buurten te zijn waarbinnen de sociale controle het sterkst is. Deze veronderstelling van de noodzaak van duurzame relaties ligt niet ingebakken in de these dat betrokkenheid bij de straat, een betrokkenheid met vele gezichten, tot sociale controle leidt en sociale controle criminaliteit tegengaat en zo weer veiligheidsbeleving positief beïnvloedt – niet van de mensen die zelf betrokken zijn, maar ook van anderen die op die betrokkenheid rekenen. Het idee dat men buurtcohesie, in de zin van duurzame lokale netwerken in de huidige tijd, nog kan bevorderen anders dan voor de overblijfselen van 'peer groups' -die uiterst lokaal, en uiterst uitsluitend (Blokland 2005) georiënteerd zijn- zouden we eigenlijk maar eens moeten laten varen. In plaats daarvan zouden we ons bij samenlevingsopbouw op *straat* misschien nog wel eens nadrukke-

lijker met die *straat* als *openbare ruimte* moeten gaan bezighouden: ofwel, niet met de vraag hoe we duurzame samenhang tussen mensen of groepen mensen kunnen bevorderen, maar hoe we kunnen bijdragen aan kwalitatief als goed gewaardeerde korte interacties in de openbare ruimte.

**Referenties**

Anderson, E. (1999) Codes of the street. Chicago: Chicago U. Press  
 Blokland, Talja (2005) Goeie burens houden zich op d'r eigen: Sociale relaties in de grote stad. Den Haag: Gradus Hendriks Stichting.  
 Body-Gendrot, S. (2000) The social control of cities. London: Blackwells.  
 Bijleveld, C. en H. van den Bunt (2003) De grens van onveiligheid. Dies-Lezing Vrije Universiteit  
 Jacobs, Jane (1961) The death and life of the great American cities. London: Penguin  
 Musterd, S, W. Ostendorf & R. Deurloo (2004) Stedelijke context en onveiligheid: Gelegenheid en criminaliteit. B&M< vol. 31, nr. 3, pp. 163-172  
 Newman, Oscar (1973) Defensible Space. New York: Basic Books  
 VROM-raad (2006) Stad en Stijging. <



# Het nieuwe landelijk Kennisinstituut Maatschappelijke Inzet

Op 1 januari 2007 gaat het nieuwe nationale kenniscentrum van start, resultaat van een fusie tussen zes landelijke organisaties op maatschappelijk terrein, waaronder het Landelijk Centrum Opbouwwerk dat dan tegelijkertijd ophoudt te bestaan. Dr. Marijke Steenbergen, voorzitter van de Raad van Bestuur van het nieuwe instituut schets in deze inleiding missie en opzet en beleidsprioriteiten. Ook gaat zij in op de betekenis hiervan voor de samenlevingsopbouw, 'civil society' en het werkveld en de beroepsgroep opbouwwerk.

Mijn naam is Marijke Steenbergen. Ik ben bestuurder van CIVIQ, landelijk kennisinstituut op het terrein van vrijwillige inzet dat is gevestigd in Utrecht. Ik neem aan dat een aantal van u ons kent. Ik ben ook sinds deze zomer voorlopig bestuurder van het nieuwe Kennisinstituut Maatschappelijke Inzet (KiMI\*). Een nieuw instituut dat op 1 januari aanstaande van start zal gaan. Mij is gevraagd om hier iets meer te vertellen over dat nieuwe instituut. Dit vooral omdat het uw zo bekende Landelijk Centrum Opbouwwerk hierin op zal gaan. En zelfs in de ogen van sommigen; wordt 'opgeslokt'. Ik hoop dit beeld – dat begrijpt u – te kunnen nuanceren.



Ik ben dan ook blij met de uitnodiging van Wil van de Leur, directeur LCO, om op deze vakconferentie te mogen spreken.

Ik heb mijn inleiding als volgt opgebouwd:

1. Achtergrond; Waarom een fusie?
2. Missie van KiMI\*
3. Werkterrein en ambities
4. Financiering en klanten
5. Opbouwwerk in relatie tot KiMI\*.

## 1. Achtergrond

De fusie heeft in oorsprong het karakter van een 'moetje'. Het ministerie van VWS

heeft al enige jaren geleden aangekondigd dat versnippering van de landelijke infrastructuur tegengegaan moet worden. VWS heeft vervolgens een aantal instituten die zij deels subsidieert aangezegd dat zij met elkaar één voordeur moeten creëren, anders zou de subsidie worden stopgezet. Hoe die éne voordeur eruit zou moeten zien werd open gelaten. Vervolgens is er veel vergaderd. Ik zal u niet lastig vallen met varianten, wisselende partners et cetera. Maar uiteindelijk is medio 2005 door de organisaties CIVIQ, TransAct, NIZW, X-S2, LCO en het

Kenniscentrum Homo- en Lesbisch Emancipatiebeleid overeengekomen dat zij met elkaar het KiMI\* gaan oprichten. KiMI\* is onze werktitel; de echte naam wordt begin volgende week bekend gemaakt (MOVISIE, red.).

## 2. Missie

Op 1 januari aanstaande gaan we van start. Als missie is vastgesteld: Het KiMI\* is het kennisinstituut dat zich ten doel stelt de participatie en de zelfredzaamheid van burgers te bevorderen. Daartoe ondersteunt zij burgerinitiatieven, vrijwilligersorganisaties en professionele organisaties. Het KiMI\* ondersteunt met andere woorden de organisaties en initiatieven die de participatie en zelfredzaamheid van burgers bevorderen.

De primaire doelgroep bestaat uit de intermediairs op het terrein van welzijn, zorg en sociale veiligheid. Dus:

- \* de buurtwerker die de sociale samenhang in de wijk wil versterken;
- \* de thuishulp die samen met de vrijwillige bezoekdienst een eenzame bejaarde verzorgt;
- \* de hulpverlener bij huiselijk geweld. Hen willen wij ondersteunen, zodat zij op hun beurt burgers zo goed mogelijk kunnen ondersteunen. De uiteindelijke doelgroep, ofwel profijtgroep, vormen de burgers.

## 3. Werkterrein en ambities

Ons werkterrein is primair gekoppeld aan de Wmo. Het KiMI\* is de kennisorganisatie als het gaat om de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Deze wet bedeeft – zoals u weet – het lokale niveau belangrijke nieuwe verantwoordelijkheden toe. Gemeenten moeten de zelfredzaamheid en participatie van burgers gaan stimuleren – en vangnetten organiseren waar dat burgers zelf niet lukt. Het KiMI\* zal vanuit haar publieke taak de lokale actoren (gemeenten, instellingen, burgers, bedrijven, vrijwilligersorganisaties) in de Wmo met kracht ondersteunen. Zodat de maatschappelijke doeleinden zoals verwoord in de Wmo werkelijk-

heid kunnen gaan worden. Ook wil zij door middel van monitoring en evaluatie een vinger aan de pols houden, zodat over enige tijd duidelijk bestaat over de vraag of de Wmo ook echt werkt.

## Programmalijnen

De activiteiten van KiMI\* zijn geordend in zeven (meerjaren) programma's. Deze vormen het referentiekader waarbinnen prioriteiten en jaarplannen worden geformuleerd. Natuurlijk krijgt de prioritering van activiteiten binnen de programmalijnen vorm in samenspraak met relevante partijen in het werkveld. Er zijn vijf thematische programma's en twee algemene programma's. De keuze voor de vijf thematische vloeit deels voort uit de onderscheiden prestatievelen van de Wmo. De andere twee programmalijnen hebben een meer algemene insteek.

### Verticale programmalijnen:

#### Leefbaarheid en sociale samenhang;

De activiteiten binnen dit programma beogen de leefbaarheid van steden en dorpen te bevorderen. Actief burgerschap bij het verbeteren van het leefklimaat staat centraal.

#### Versterking vrijwillige inzet;

De activiteiten binnen dit programma zijn gericht op het stimuleren van de vrijwillige inzet en het ondersteunen van vrijwilligersorganisaties.

#### Informeel zorg;

In dit programma ligt het accent op de versterking en ontwikkeling van organisaties en verbanden in de sfeer van vrijwillige zorg en mantelzorg die mensen met een zorgbehoefte ondersteunen.

#### Hulpverlening en activering;

Dit programma richt zich op het ondersteunen van (semi)professionals en hun organisaties bij het leveren van kwalitatief hoogwaardige, op elkaar afgestemde en passende hulp- en dienstverlening. *Aanpak huiselijk en seksueel geweld;* Dit programma richt zich op het verbeteren van preventie, signalering en hulpverlening inzake huiselijk en seksueel geweld.

## Algemene programmalijnen:

### Kennisstromen;

Dit programma focust op de kennisuitwisseling en –deling met en tussen partijen in het veld.

### Kwaliteit van interventies, organisaties en beleid;

Dit programma richt zich, zoals de titel al zegt, op het bevorderen van de kwaliteit van interventies en dienstverlening, lokale beleidsvoering en de wijze van organiseren.

### Werkwijze en ambities

Kennis maken doe je samen!

De bundeling van expertise binnen KiMI\* maakt het mogelijk om lokale sociale vraagstukken aan te pakken en de *intermediairs op het terrein van welzijn, zorg en sociale veiligheid, kwalitatief goed, effectief en efficiënt te bedienen.*

Of het nu gaat om preventie van seksueel geweld, het aanpakken van discriminatie en uitsluiting van bepaalde groepen burgers, het tegengaan van verloedering van wijken, het terugdringen van sociale onveiligheidsgevoelens of het organiseren van informele zorg: steeds is die interventiemix nodig van civil society (ouders, familie, vrienden, religieuze organisaties, steunnetwerken van buurtbewoners, vrijwilligers, mantelzorgers, zelforganisaties) en georganiseerde professionaliteit.

Dit vraagt natuurlijk ook om coproducties met onder andere gebruikers, andere kennisinstellingen, lokale overheden, professionals en welzijnsinstellingen die een rol spelen in het sociale domein.

Ons adagium is: *Kennis maken doe je SAMEN!!*

Het KiMI\* is partner van het lokaal, regionaal en nationaal niveau. Als instituut dat draait op en rond kennis betekent dat vooral: een intermediair zijn van alle kennis en ervaring die elders al voorhanden is, of nieuwe kennis samen tot stand brengen. Het KiMI\* is dus geen 'centralistisch' instituut. Kennis is immers een publiek bezit, en de publieke agenda die het KiMI\* zal dienen vraagt om openheid, toe-

gankelijkheid en vrijgevigheid van het KiMI\* zelf.

#### *Partners op meerdere schaalniveaus*

Het KiMI\* genereert en biedt haar expertise aan op verschillende schaalniveaus (deelgemeentelijk, gemeentelijk, regionaal, provinciaal, landelijk en internationaal). Inzet is daarbij steeds om dat in samenwerking te doen met de relevante partijen op elk van die schaalniveaus. Dat wil zeggen dat steeds inhoudelijke allianties gezocht zullen worden met de vrijwillige en professionele en de traditionele en nieuwe organisaties op het brede veld van maatschappelijke zorg en ondersteuning.

Uitdaging daarbij is om tot een goede en stimulerende taakverdeling te komen tussen het landelijk, provinciaal en lokaal niveau. Wie doet wat in het werkveld? Het KiMI\* ziet met name de Centra voor Maatschappelijke Ontwikkeling op provinciaal niveau als belangrijke samenwerkingspartner. Maar ook op lokaal niveau zijn ondersteuningsstructuren op specifieke aandachtsvelden in het leven geroepen, zoals steunpunten mantelzorg en vrijwilligerswerk.

#### *Er echt toe doen*

Het is de ambitie van het KiMI\* om met haar kennisactiviteiten daadwerkelijk een bijdrage te leveren aan het oplossen of verzachten van sociale kwesties. Of het nu gaat om preventie van seksueel geweld, het aanpakken van discriminatie en uitsluiting van bepaalde groepen burgers, het tegengaan van verloederding van wijken, het organiseren van informele zorg of het bewerkstelligen van een respectvolle houding.

#### **4. Financiering en klanten**

Het KiMI\* wil zich de komende jaren ontwikkelen tot een gewaardeerde, gezaghebbende en leidende kennisorganisatie met een publieke en private kant. We zijn een zogenoemde hybride organisatie, een mix van financiering. De vaste subsidie van VWS zullen we inzetten om de ons toebedeelde publieke kennisfunctie op het terrein van de



Wmo, de maatschappelijke inzet en het sociaal beleid zo goed mogelijk uit te oefenen.

Daarnaast zal het KiMI\* ook andere geldstromen genereren via geacquireerde projecten en zodoende opereren als kennisonderneming die producten en diensten op marktconforme basis levert aan diverse opdrachtgevers.

De financieringsmix zal gaan veranderen

#### **5. Opbouwwerk en KiMI\***

Het nieuwe kennisinstituut investeert ook in het opbouwwerk (veld) en in ruimere zin in samenlevingsopbouw en 'civil society'.

Het meerjarenplan en dus ook het werkprogramma 2007 voor het Ministerie van VWS laten daarover geen misverstand bestaan.

Wij gaan door met het organiseren en ondersteunen van deze vakconferentie, het vakblad, het hoogleraarschap, de internationale samenwerking etc. En ondersteuning aan praktijk-kennissetwerken op specifieke issues, zoals op het terrein van wonen en sociale veiligheid.

De Wmo-uitdaging is immers met name ook een uitdaging aan het opbouwwerk. Deze wet legt meer verantwoordelijkheid

bij mensen, burgers zelf.

Specifieke opbouwexpertise zoals die rond zelforganisatie van mensen, de ontwikkeling van en support aan sociale netwerken; het 'verbinden' van mensen en hulpbronnen; en het uitvinden; van nieuwe sociale arrangementen winnen enorm aan belang.

Het is niet voor niets dat de Raad voor Maatschappelijke ontwikkeling in haar onlangs uitgebrachte advies over de WMO, drie scenario's schetst en dat in twee daarvan het opbouwwerk een cruciale actor is.

Kortom het opbouwwerk krijgt bij KiMI\* alle ruimte

Kom ik bij mijn afsluiting!

Dames en heren, ik hoop dat u iets meer zicht heeft op de missie en ambities van KiMI\*. En duidelijk gemaakt te hebben dat wij ook vanuit KiMI\* het opbouwwerk in Nederland zullen blijven ondersteunen. Verder wens ik u natuurlijk nog een inspirerende vakconferentie toe. En dank ik u voor uw aandacht.

\* De nieuwe naam van KiMI is MOVISIE <

# Quick scan: Met inspirerende voorbeelden

**BON-bestuurder Frans Kusters had tijdens de vakconferentie de uitkomsten willen presenteren van een quick scan naar 'de kleine grote initiatieven waar opbouwwerkers trots op zijn'. Het werden echter geen 'duizend dingen die bloeien in het opbouwwerk', wél een aantal inspirerende voorbeelden uit de opbouwwerkpraktijk.**

Mijn naam is Frans Kusters en ik ben als opbouwwerker/leidinggevende werkzaam bij Trajekt, een brede welzijnsinstelling in Maastricht. Sinds kort ben ik bestuurslid van de Beroepsvereniging Opbouwwerkers Nederland (BON) en in die hoedanigheid mag ik nu op de jaarlijkse vakconferentie een paar dingen zeggen.

Het is immers inmiddels zo'n beetje een goede traditie van de BON om voor de jaarlijkse vakconferentie een quick scan te houden waarin de opbouwwerkers gevraagd wordt een oordeel te geven over een (actuele) kwestie uit de beroepspraktijk. Vaak ging het daarbij om trends en ontwikkelingen die al dan niet belemmerend (zouden kunnen) zijn voor de beroepspraktijk. In 2006 wilden we het eens anders doen. Van de opbouwwerkers wilden we kleine grote initiatieven weten waar we trots op zijn. Van de 'duizend bloemen die bloeien' in het opbouwwerk, de 'staalkaart' van het kleurrijke en creatieve opbouwwerk tot de 'tompoezen die een list hebben verzonnen'. Dagvoorzitter Bert Middel gaf het in zijn inleiding al aan: de opbouwwerkers in Nederland mogen trots zijn op hun presta-

ties, hun presentie in buurten en het werken met vaak moeilijke doelgroepen. En trots bent u, zo is gebleken op de uitgezette Quick scan 2006, met als motto 'Hot wheels van het opbouwwerk. Van motor achter samenlevingsopbouw tot het belangrijke duwtje in de rug.' Uit alle macht hebben we binnen het bestuur moeten werken om tot de verwerking te komen van ... zes inzendingen.

In het begeleidend schrijven bij de quick scan schreef de BON hoopvol: "Wanneer voldoende vakgenoten aan de quick scan meewerken, ontstaat in hoofdlijn een helder inzicht hoe divers het opbouwwerk is in Nederland." U begrijpt dat we dat niet waar kunnen maken. Met trots presenteer ik namens de BON nu toch de inzendingen en zal daar een korte toelichting bij geven. Ondanks de oproep van vanmorgen van een aantal van mijn collega's om dat in het Maastrichts te doen, zal ik u dát besparen.

#### *Samenspraak*

Martha Brouwer, werkzaam in het wijkopbouwwerk vanuit een brede welzijnsinstelling in Amsterdam Oost/Watergraafsmeer brengt het project Samenspraak in. Een project waarbij Nederlands- en anderstaligen met elkaar in contact gebracht worden om te conserveren over alledaagse dingen. De anderstalige leert het Nederlands, de Nederlandstalige leert over de andere culturen. In het afgelopen jaar deden zeventig koppels (!) mee aan het project dat door de informele en persoonlijke opzet van het contact, een wezenlijke bijdrage levert aan de maatschappelijke integratie van nieuwkomers. Het opbouwwerk vernam van het aansprekende project Samenspraak via het Gilde, deed onderzoek naar mogelijke behoeftes en voerde het uit nadat die behoefte in ruimte mate aanwezig bleek. Het project wordt uitgevoerd met een vijf-

tal vrijwilligers die de intake doen en op basis daarvan tot een goede match proberen te komen. Na twee maanden wordt telefonisch geïnformeerd naar de stand van zaken en in principe spreken de koppels elkaar gedurende een jaar een keer per week.

#### *Kunsthondenproject*

Van een heel andere orde, maar óók uit Amsterdam, is het Kunsthondenproject. In de Van der Pekbuurt in Amsterdam Noord heeft opbouwwerker Barnhoon, werkzaam in een opbouwwerkinstelling, gezocht naar een komische confrontatie in het gebruik van de openbare ruimte. De overal aanwezige overlast van hondenpoep was hier aanleiding om in workshops onder leiding van een kunstenaar samen met bewoners kunsthonden- en drollen te maken en te plaatsen. De actie, gericht op de grote groep hondenbezitters, is naast komisch ook doeltreffend en spraakmakend. Een unieke manier in de benadering van overlast kortom.

#### *'Ofmaken in de banne'*

Projectmatig opbouwwerk, vanuit een opbouwwerkinstelling, óók in Amsterdam Noord. Daar komt de inzending 'Ofmaken in de banne' vandaan, ingestuurd door opbouwwerkers Cyriel Thomas en Silvia Kukulius. Uitgangspunt is een buurt met veel sub-buurtjes, waar nog veel actieve bewoners zijn, maar waar ook veel nieuwe gezinnen zijn komen wonen en de gemeenschappelijke tuinen verwaarloosd zijn. De eerste tekenen van anonimiseren en verpaupering zijn aanwezig. Het opbouwwerk neemt het initiatief om met nog actieve bewoners aan een hof een activiteit (feest, barbecue, circus door kinderen uit de buurt) te organiseren. Huis-aan-huis worden door een team van bewo-



ners, huismeesters, jongeren, jongerenwerker, opbouwwerkers en buurtconciërges uitnodigingen overhandigd aan de bewoners, en wordt hen gevraagd mee te doen. Tijdens de activiteit wordt de bewoners gevraagd een gastenboek in te vullen en hun mening over de buurt en de activiteit te geven. Later stellen ze samen een hofetiquette vast. "Dat zijn bij voorkeur geen strenge regels. Het moeten regels zijn die iedereen aanspreken en iedereen ook vindt dat je je daaraan moet houden. Niet voor maar samen met bewoners is het credo."

#### *JOIN (Jong en Oud Interactief)*

Uit Maastricht stuurt opbouwwerker Jo Deckers (Trajekt) informatie over het project JOIN (Jong en Oud Interactief). Een oorspronkelijk in het Limburgse Brunssum ontwikkelde methode om de tolerantie tussen jong en oud in de buurt te bevorderen door actief met elkaar in gesprek te gaan en gezamenlijke activiteiten te ontplooiën. De aanleiding voor inzetten van JOIN in de Maastrichtse buurt Mariaberg lag in de geconstateerde kloof tussen jong en oud in de buurt, de negatieve etiketten die als gevolg van overlastsituaties over en weer geplakt werden en de toename van agressie en onverdraagzaamheid. In het project, zo geeft Deckers aan, zijn tal van instrumenten ingezet om de communicatie op gang te brengen en de toename van agressie van oudere buurtbewoners in kringgesprekken in een in de buurt gelegen school voor Voortgezet Speciaal Onderwijs, tot recreatieve activiteiten voor jong en oud samen (tafelvoetbal- en dartoenoel) tot

een door jongeren voor ouderen verzorgd diner en een fotoproject in en over de buurt wat resulteerde in een tentoonstelling in het Buurtcentrum, maar óók – erg belangrijk als positieve impuls voor de buurt – gedurende een aantal weken in een van de gemeentelijke stadskantoren met een uitgebreide publieksfunctie. Jo Deckers – die in het project nauw samenwerkte met de collega jongerenwerkster en het buurtplatform – is met recht trots op de resultaten van JOIN. De uitgebreide informatie die hij meestuurdte getuigt van een dynamisch project in een dynamische buurt.

#### *'Sjiek en sjoen, samen doen'*

En, ook uit Maastricht, ingezonden door opbouwwerkster Mimi Hilven (Trajekt) het project 'Sjiek en sjoen, samen doen'. Zo heb ik met 'sjiek en sjoen' (Chic en mooi, als vrie vertaling) toch nog enige Maastrichtse woorden kunnen inbrengen deze ochtend. Vanuit ergernis over troep in de openbare ruimte, en de verpaupering die men daarbij constateerde, is door het opbouwwerk in nauwe contacten met buurtbewoners gewerkt aan het besef dat je niet alleen de gemeente aansprakelijk kunt stellen voor het opruimen. Buurtbewoners zijn geactiveerd om samen met kinderen zwerfvuil in de openbare ruimte in de eigen buurt op te ruimen. Gemeente en woningstichting zijn betrokken en leveren de materialen, buurtplatform zorgt voor een bedankje en een leuke activiteit voor de opruimers. Ergernis omzetten in actie, via gesprekken aan huis en op straat kenmerkt de hier

gebruikte methodiek. De opbouwwerkster: "Ergernis is omgebogen in actie, en de voorbeeldfunctie werkt hier en daar al. Mensen spreken elkaar aan over het reilen en zeilen in de buurt!"

#### *Noordelijke netwerken van het opbouwwerk*

Tenslotte een bijdrage van Folkert Bouma die aangeeft: "Waar ik trots op ben zijn de Noordelijke netwerken van het opbouwwerk." Hij noemt daarbij de Noordelijke Opbouwwerk Kring (NOK), de Kwaliteitsimpuls Opbouwwerk Noord Nederland en het Netwerk Opbouwwerk en Platteland, waarbij het gaat om belangenbehartiging, deskundigheidsbevordering en de promotie van het platteland. In al zijn ongestructureerdheid ('dus niet onnodig overleggen') zijn deze overleggen een dynamische en organisch gebeuren, waarbij de 'trots' vooral is dat alle drie de netwerken door de opbouwwerkers zelf geïnitieerd zijn en onderhouden worden, zonder dat er sprake is van concurrentie et cetera.

Namens de BON wil ik de inzenders bedanken. Het waren geen 'duizend bloemen die bloeien' maar wél inspirerende voorbeelden uit de opbouwwerkpraktijk, waar het opbouwwerk en deze opbouwwerkers met recht trots op mogen zijn. Mag het voor u allen een uitdaging zijn. Namens de BON wens ik u een inspirerende vakconferentie toe.

<

# Tussen markt en

Tussen markt en staat ligt de straat - en daarop is het opbouwwerk paraat! Na de afgelopen verkiezingsstrijd mag een 'onliner' als deze geen bezwaar zijn. De politiek weet ons weer te vinden als het op 'weven aan samenleven' aankomt. Men heeft het opbouwwerk in het kader van de Wmo hard nodig om de bewoners te activeren tot zorgzame buurtbewoners waar hulpbehoevenden niet tevergeefs een beroep op zullen doen.

Wouter Bos gaf in het programma Buitenhof van afgelopen zondag ruitertlijk toe dat de politiek te lichtvaardig heeft gedacht over de problemen in de achterstandswijken en -buurten. Professionals moeten weer in de wijk en achter de voordeur komen!

Onlangs gaf ik een training aan de opbouwwerkers in Assen. Een hoge ambtenaar van de gemeente, daarbij aanwezig, drukte de opbouwwerkers op het hart vooral te beseffen dat de politiek het opbouwwerk hoog in het vaandel heeft staan. Dat had ik wel eens anders gehoord! Zo gaat het dus gelukkig steeds vaker op gemeentelijk niveau, maar hoe zit het landelijk?

Eerst even een terugblik in de geschiedenis: Vijfendertig jaar geleden heb ik van nabij meegemaakt dat de eerste Werkplaats Opbouwwerk in Nederland, de WONN, in de drie noordelijke provincies werd opgericht. Later zouden er nog drie volgen (WESON in Deventer, WOZON in Sittard en WOZH in Dordrecht). Dat was in een tijd dat het opbouwwerk als professe nog in de kinderschoenen stond. We baseerden ons nog sterk op Amerikaanse literatuur en het enige boek in het Nederlands was 'Opbouwwerk' van Jo Boer, directeur van de Stichting Opbouw Drenthe.

Er was voorheen ook al wel sprake van opbouwwerk, maar dat waren vooral activiteiten die in het kader van wat we Sociale Planning noemen, werden uitgevoerd. Deze werden voornamelijk uitgevoerd door de Provinciale Opbouworganen en de Stedelijke Raden voor Overleg en Advies. Aan de andere kant van het spectrum, veel lager in status, maar dichterbij de burger was er 'outreaching' buurtthuiswerk vanuit accommodaties, dat zich nog nauwelijks had losgemaakt van de eigen zuil. Zelf ben ik ook als buurtwerker begonnen, direct gekoppeld aan een dorpsshuis. Vanuit beide tradities heeft het opbouwwerk zoals we dat nu kennen, zich ontwikkeld maar vooral vanuit het buurtthuiswerk. En de status werd daardoor natuurlijk wel wat minder, want u kent allemaal het

gezegde: "Hoe dichterbij de straat, hoe lager je staat."

De werkplaatsen opbouwwerk zijn inmiddels al lang weer opgeheven en samen met het (landelijk werkende) Platform Opbouwwerk in 1993 opgegaan in het Landelijk Centrum Opbouwwerk. Nu staan we voor het feit dat ook het LCO er in 2007 niet meer is, dit is dan opgegaan in het Kennisinstituut Maatschappelijke Inzet (nieuwe naam: MOVISIE, red.). Daarmee is de laatste, specifiek op het opbouwwerk gerichte instelling, die het lokale overstijgt in dit land opgeheven.

Moeten we daar rouwig om zijn? Dat hangt af vanuit welk gezichtspunt je hier naar kijkt: Vijfendertig jaar geleden hadden we een sterke bovenlokale infrastructuur en een nog onvolgroeide professe. Buiten de steden vaak eenmansposten en professionals zonder een gerichte vakopleiding. Nu hebben we een volwassen professe, lokaal stevig ingebed in grote professionele geleide welzijnsorganisaties. En in de grote steden nog steeds eveneens stevige, professionele, maar specifieke opbouwwerkinstellingen.

En als we het over de markt hebben: naar kwalitatief goed opbouwwerk is vraag en dat zal eerder toe- dan afnemen. Zeker nu naast gemeenten ook woningcorporaties met vaak grote financiële budgetten (eindelijk) werk gaan maken van het taakveld Leefbaarheid. Is het dus oké zo, en is een sterke lokale praktijk het belangrijkste resultaat van vijfendertig jaar investeren het beroep? Is het beroep synoniem aan de praktijk?

Opmerkelijk is dat die vraag in 1980 ook al werd gesteld vanuit het Engelse opbouwwerk. Toen verscheen het boek 'The making of community work' van David N. Thomas,

# staat ...

waarin hij de 'state of the art' van het opbouwwerk beschrijft. Volgens hem is opbouwwerk meer dan alleen de beroepspraktijk, datgene dat werkers doen via hun interventies gericht op mensen en organisaties. Wil je het opbouwwerk als professie serieus nemen dan moet je de volgende zaken er bij betrekken en als één geheel zien.

Opbouwwerk bestaat uit:

- de werkpraktijk
- faciliteiten ten behoeve van een adequate beroepsopleiding
- onderzoeksfaciliteiten en -producten gericht op het beroep
- vakliteratuur
- voortdurend evoluerende waarden, theorieën en concepties
- professionele organisatievormen b.v. de beroepsvereniging
- managers, sponsors, subsidiënten en relevante regelgeving.

Als we nu vanuit dit lijstje kijken naar de volwaardigheid van professioneel opbouwwerk dan kunnen we het volgende vaststellen:

- De opleidingsinstellingen hebben het een tijd moeilijk gehad, maar de hogescholen hebben nu weer meer belangstelling voor opbouwwerk. We hebben vanuit het KIONN, het platform van grote noordelijke instellingen, jaarlijks overleg met een aantal hogescholen. Daaruit is gebleken dat allen overwegen om opbouwwerk minstens als een minor in het programma op te nemen.
- Als het gaat om (fundamenteel) onderzoek beschikken we over de leerstoel Wetenschappelijke Grondslagen van het Opbouwwerk die is gesticht door de Dr. Gradus Hendriksstichting en nu door professor Talja Blokland wordt bekleed.
- Als het gaat om vakliteratuur kunnen we onder meer bogen op de reeks





Opbouwteksten van de Dr. Gradus Hendriksstichting met onder andere de handboeken, geproduceerd voor en samen met de beroepsgroep, onder redactie van Dr. Harry Broekman als standaardwerken.

- Als het om de grondslagen gaat hebben we de LCO-publicatie 'Opbouwwerk in Essentie' die onlangs is voltooid onder auspiciën van het College van Toezicht en in samenwerking met de Beroeps Organisatie Opbouwwerkers (BON).
- Qua beroepsorganisaties hebben we de BON met een afdeling in het Noorden (de NOK) en de BOA in Amsterdam, het al genoemde KIONN en het netwerk platte-landsopbouwwerk in Noord Nederland.
- Als we kijken naar de inbedding in wet- en regelgeving moeten we vaststellen dat daaraan nog het nodige ontbreekt. Maar er is nu een 'joint venture' met de beroepsverenigingen van het Algemeen Maatschappelijk Werk en de jeugdzorg in de maak, die daar de nodige invloed op uit wil oefenen.

Gaan we nu weer terug naar de vraag: wat raken we kwijt als het LCO opgaat in het KiMI\*?

Dat verlies hoeft niet groot te zijn. Het opbouwwerk in Nederland is een volwas-

sen werksort en kan ook binnen het KiMI\* heel goed gedijen, mits er aan een paar voorwaarden wordt voldaan:

Binnen het KiMI\* moet het opbouwwerk een eigen aanspreekpunt krijgen. Voor zover ik kan zien is dat het geval, getuige de manier waarop het werk binnen het KiMI\* wordt georganiseerd. Binnen de programmatisch Leefbaarheid en Sociale Samenhang zal het opbouwwerk een eigen cluster gaan vormen. De zes elementen die Thomas noemt en die een onlosmakelijk onderdeel uitmaken van de professionele praktijk zullen in samenhang onderhouden en doorontwikkeld worden.

Daar heeft het KiMI\* ook belang bij: samenlevingsopbouw in brede zin speelt door in alle activiteiten van het KiMI\*. Het verleden heeft geleerd dat veel werkers in aanpalende werksorten methoden en technieken lenen bij het opbouwwerk. Het is handig en verstandig om die kennis zichtbaar in huis te hebben.

Dit staat los van hetgeen het KiMI\*, als instituut voor lokale instellingen zal gaan betekenen. In principe bieden de opbouwwerkinstellingen alle ruimte voor de KiMI\*-medewerkers om al werkende weg in contact te treden met de straat. Daarvoor zullen de aloude LCO-werkprincipes echter, in

de vorm van op lokaal niveau opererende samenwerkingsverbanden, in samenwerking met de beroepsgroep ter plaatse, nadrukkelijk een plaats moeten krijgen binnen het KiMI\*-instrumentarium. Het is van wezenlijk belang dat aan de driedelige LCO-missie van transfer, innovatie en kwaliteitsontwikkeling van het opbouwwerk binnen het KiMI\* verder gestalte kan worden gegeven.

Volgens mijn informatie zijn daarvoor per 1 januari aanstaande, adequate en hoopgevende condities gecreëerd. Zo is de bestaande LCO-missie, die van cruciale betekenis is voor het werkveld succesvol geïmporteerd in de missie van het KiMI\*. Na een korte wanordelijke periode van verhuizing, ergens begin 2007, zullen we ervoor zorgen dat u ons als vanouds kunt vinden op onze nieuwe locatie in Utrecht.

Ik wil mijn column afsluiten met het citaat dat David Thomas in zijn boek ontleent aan een naamgenoot, Dylan Thomas:

*Do not go gentle in that good night  
Rage, rage against the dying of the light  
Tot volgend jaar!*

\*De nieuwe naam van KiMI is MOVISIE <



# Opbouwwerk en sociale veiligheid



Opbouwwerk en sociale veiligheid met als gedeeld uitgangspunt en oogmerk 'sociale veiligheid en sociale zelfwerkzaamheid' is het onderwerp van deze workshop. Er zijn in de achterliggende jaren in verschillende wijken in het hele land veel praktijkervaringen opgedaan en er is proefondervindelijke expertise opgebouwd via de inzet van een 'koppel' politieagent en opbouwwerker.

De workshops stonden onder leiding van Reint Meijer (LCO) en Wim Kanis, commissaris van politie en plv. chef District Midden van de politie IJsselland (Zwolle, Dalfsen, Ommen en Hardenberg).

Ten behoeve van de discussie hadden de workshopleiders een aantal Methodische Kwesties geformuleerd. Wim Kanis deed de aftrap met

#### **Methodische Kwestie nr. 1:**

*Werken aan veiligheid middels sociale zelfredzaamheid veronderstelt dat de opbouwwerker en de wijkagent vrije ruimte hebben om in te spelen op hetgeen voor bewoners in het hier en nu belangrijk is. Opbouwwerk valt nu onder de beleidsgestuurde contractfinanciering, waarin producten worden afgesproken. De politie sluit prestatiecontracten af met de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken. Dus lijkt die vrije ruimte onder druk te komen te staan. Hoe gaan we hier mee om?*

Volgens Kanis is het in Gelderland op dit moment zo, dat de politie alleen maar noodzakelijke noodhulp diensten biedt. Er is geen tijd meer voor samenwerking met 'anderen'. In Maastricht wordt veel extra inzet gepleegd op drugscriminaliteit, dus daar is ook geen vrije ruimte meer te bespeuren.

Wim Kanis stelt dat dit met name een financiële kwestie is: wie betaalt, bepaalt.

Ook is er vaak een strijd tussen de hoofdofficier, de korpschef en de burgemeester over wat de meest geëigende tijdsbesteding is voor de politie in die gemeente. Meer tijd uittrekken voor de wijk is vaak een probleem, terwijl het doorgaans toch een belangrijke preventieve meerwaarde oplevert. Als zich problemen voordoen in een wijk is dat vaak het gevolg van een 'verbroken' verbinding met de wijk. Als de politie samen met het opbouwwerk op straat loopt, kunnen zij hun gezicht tonen. De politie moet een keuze maken in welke wijk zij wel en niet aanwezig zullen zijn. Opbouwwerkers en politieagenten kunnen samen tijd besparen door samenwerking. Er zijn ook opbouwwerk instellingen die de tijd die het kost om gezamenlijk op te trekken niet willen investeren, zoals bijvoorbeeld in Nijmegen. Opbouwwerkers en politieagenten kunnen ook zelf bepalen hoe zij tijd vrijspelen. Het levert altijd wel iets positiefs op.

Volgens een opbouwwerker uit Hilversum moet de opbouwwerker vrije ruimte verdienen door er een goede invulling aan te geven. Volgens hem kunnen alleen goede opbouwwerkers dat.

Vanuit de zaal wordt opgemerkt dat er in Assen teams zijn gevormd van opbouwwerkers, maatschappelijk werkers en politieagenten. Die teams gaan samen de wijk in. Vanuit Amsterdam wordt geconstateerd dat de politie beter moet leren communi-



ceren. Zo deed zich bijvoorbeeld in Watergraafsmeer voor, dat de politieagent langere tijd afwezig was en dat dat feit niet vooraf werd gecommuniceerd naar de wijkbewoners. Het is echter voor de wijkbewoners van cruciaal belang om te weten of er een agent door de wijk loopt dan wel vervangen wordt door een andere agent. Die professionals hebben een gezicht in de wijk, (onaangekondigde) afwezigheid kan verwarring zaaien in de wijk.

Volgens Kanis zie je dat vaker gebeuren. Hij wijst het aan de interne gerichtheid van de politie op hun kerntaken. Dat blijkt volgens hem ook uit de onhandigheid van de politie richting pers.

Hij meldt dat in Zwolle wel in de prestatie contracten van de politie is opgenomen hoeveel tijd zij moeten besteden en aan welke wijken. Maar volgens hem is de politie er nog niet aan gewend en werkt het dus nog niet goed. Er wordt vanuit de zaal gevraagd hoe die vrije ruimte eventueel zou kunnen worden ingevuld en of je daar de bewoners ook bij kunt betrekken. Volgens Kanis zou de politie bijvoorbeeld wijkscans kunnen maken die aansluiten bij de wijkinformatie die door andere instellingen (gemeente, welzijnsinstellingen etc.) wordt verzameld.

Volgens Reint Meijer wordt de politie minder zichtbaar op straat vanwege de con-

centratie op hun kerntaken. Vanuit de zaal wordt ingebracht dat in Amsterdam ketenafspraken bestaan tussen de diverse instellingen die in de wijk actief zijn, waarbij de politie vaak de meest onbetrouwbare partner is. Als het goed gaat werkt het bijzonder goed, maar de prestatie afspraken waar de politie zich aan te houden heeft hebben op veel plaatsen roet in het eten gegooid. Volgens Wim Kanis is de politie ook een hulpdienst, die het korte termijnwerk op zich neemt. Dat is volgens hem ook een belangrijke taak, maar helaas gaat daar nu teveel aandacht naar uit. Als je bijvoorbeeld de rellen in Genemuiden tijdens de koninginnenacht in ogenschouw neemt was daar sprake van een dieperliggende oorzaak, namelijk het verlies van contact tussen gemeentebestuur en wijk. Om de crisis te kunnen oplossen moet je gedurende langere tijd in de gelegenheid zijn om aandacht te kunnen geven aan een dergelijk gebied.

Volgens de zaal is continuïteit erg belangrijk in de samenwerking tussen politie en opbouwwerk. Als de politie afhaakt vindt er ook geen informatie uitwisseling meer plaats en dat bemoeilijkt het werk. Vanuit Capelle a/d IJssel komt het commentaar dat het ook van groot belang is om de rollen van de professionals goed af te bakenen. Politiefunctionarissen en opbouwwerkers kunnen in de beleving van veel politieagenten elkaars werk opei-

sen indien de afbakening niet goed is geregeld. Verder heeft de politie tegenwoordig een nieuwe kerntaak ten aanzien van jongeren. De invulling van deze taak moet nog groeien, de politie moet daar nog de nodige ervaring mee opdoen.

Vanuit de ervaringen met het werk van de koppels is wel gebleken dat je uniformen moet inzetten als het effect heeft. Te pas en te onpas geuniformeerden inschakelen heeft geen nut. Politieagenten en opbouwwerkers moeten zich sterk bewust zijn van de verschillende professionele rollen die zij vervullen, vanuit dat bewustzijn kunnen zij een goed samenspel ontwikkelen.

#### **Methodische Kwestie 2:**

*Het gedachtegoed van sociale zelfreguleerbaarheid doet een beroep op het zelfregulerend vermogen van gemeenschappen. De WMO doet daarop ook een beroep. Maar als er steeds meer bewoners met een fysieke of sociale beperking in de wijk komen wonen en bovendien de relatie tussen autochtone en allochtone bewoners zich dreigt te verharderen, is het dan wel reëel om zoveel van de zelfreguleerbaarheid van de bewoners te vergen? Moeten we dan niet toe naar wat ook wel "bemoeizorg" wordt genoemd, waarbij dwang en drang niet worden geschuwd?*

Reint Meijer stelt aan het publiek de vraag of bemoeizorg in het opbouwwerk toeneemt. Volgens één van de aanwezigen is normeren wel een kerntaak binnen het opbouwwerk. Maar er worden buurten 'opgegeven' waar de problematiek te groot is. Bijvoorbeeld de Utrechtse Fruitbuurt, waar veel wietplantages zijn. Daar worden pedofielen aangevallen en bewoners van buitenlandse afkomst weggetreiterd. Daar wordt niet veel aan gedaan. Volgens deze opbouwwerker is deze buurt te zelfregulerend, daar komen de instanties niet meer tussenbeide. Verder zijn er verschillende aanwezigen die bemoeizorg meer vinden thuishoren in de hulpverlening, niet zozeer binnen het opbouwwerk.

Volgens Geni Horstink (één van de eerste opbouwwerkers die in een koppel hebben



gewerk) is een koppel wel in staat een vorm van bemoeizorg te verlenen. Een opbouwwerker uit Nijmegen geeft aan juist meer tijd te kunnen besteden aan activiteiten in de buurt omdat de politie en de zorg samen de bemoeizorg 'doen'. Het opbouwwerk heeft hier een signalerende en verwijzende taak.

In Amersfoort coördineert het opbouwwerk de zorg. Er bestaan diverse hulpverleningsnetwerken, onder andere voor jongeren en 55-plussers. Dit zijn allemaal multi-professionele teams die door opbouwwerkers worden voorgezeten. Ouderenzorg en thuiszorg waren altijd moeilijk te betrekken op de wijk. Nu met de komst van de WMO kan thuiszorg een belangrijk instrument worden ter signalering van problemen in de wijk. Ook kan de thuiszorg een belangrijke signalerende functie vervullen ten aanzien van de rest van de hulpverlening. Volgens Wim Kanis moet je sociaal-psychische problematiek laten oplossen door de individueel gerichte hulpverlening. Je kunt als opbouwwerker wel bewonersgroepen beter leren omgaan met diversiteit. Mensen missen de vaardigheid of betrokkenheid om verantwoordelijkheid te nemen in moeilijke situaties. Vaak missen ze ook het gezag. Dan moet de politie dat doen, maar voorwaarde hiervoor is dat politiemensen hier meer gevoel voor moeten krijgen.

Vanuit Amsterdam-Noord wordt opgemerkt dat er daar zogenaamde no-go-areas bestaan waar ook de politie niet meer komt. Wim Kanis vindt dat volkomen onacceptabel. Volgens hem is het een belangrijke taak voor politieagenten om grenzen te stellen, en niet teveel mee te gaan in wat bewoners willen. Er moet in voorkomende gevallen dus ingegrepen worden en de politie moet helder zijn in waar de grens ligt tussen acceptabel en onacceptabel gedrag. ('wij zijn niet bang voor klachten'). Volgens Geni Horstink hebben bewoners behoefte aan grenzen en de handhaving ervan. Opbouwwerkers kunnen het proces van grenzen stellen en bewaken begeleiden door het vertrouwen van de bewoners te stimuleren in het proces.

Kanis vertelt over een Oud en Nieuw-viering in Zwolle waar het vorig jaar fout ging. Maar er is lering uitgetrokken, ditmaal wordt er gewerkt aan een plan gezamenlijk met de bewoners. Als een burger een kwaadwillende mede-bewoner aanspreekt over de overlast die hij veroorzaakt en er wordt niet geluisterd, grijpt de politie in. Volgens hem werkt dat uitstekend. Het is belangrijk om mensen te leren hoe ze met afspraken om moeten gaan. Om ook mensen hier in op te voeren is er een Jeugdraad opgericht. Iedere groep of wijk vergt een andere aanpak, er bestaat veelal een andere cultuur rondom afspraken.

Volgens commissaris Kanis zouden politieagenten meer moeten investeren in sociale ervaringen, zoals hij dit zelf via vrijwilligerswerk voor het Vluchtelingenwerk heeft gedaan. Als een wijkagent in zijn vrije tijd betrokken raakt bij positieve sociale activiteiten, heeft dat een belangrijke meerwaarde in de wijze waarop hij als professional kan functioneren in de wijk.

# Oefenen met producten- en

**Gemeenten, maar ook andere subsidiënten en financiers, werken meer en meer met contractfinanciering waarin omschreven dienstverleningen en producten centraal staan. Daarom gaan instellingen er in toenemende mate toe over ook opbouwwerk in een 'format' te gieten. In deze workshop komt de vraag aan de orde of dit in de praktijk aansluit bij 'de Essenties van Opbouwwerk' en of dit wel kan en moet.**

Workshopleider Jaap Draaisma schets de aanleiding voor de pogingen van het lokale welzijnswerk om de opbouwwerkactiviteiten in producten en dienstboeken te presenteren. Mede door de invoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) wordt er steeds meer met aanbestedingen gewerkt. In de thuiszorg is men daar al langer aan gewend, in de welzijnssector nog niet. Het aanbesteden zal in 2007 stapsgewijs worden doorgevoerd, en met ingang van 1 januari 2008 overal zijn ingevoerd. Gemeenten hebben tot op zekere hoogte de vrijheid om voor bepaalde werkzaamheden van het welzijnswerk uitzonderingen te maken en niet met offertes en aanbestedingen te werken. Zo zouden bepaalde samenlevingsopbouwactiviteiten er buiten kunnen blijven omdat die niet per offerte/aanbesteding te vangen zijn. Jaap Draaisma is van mening dat het hoe dan ook van belang is dat het opbouwwerk zichzelf helder kan presenteren via consistente producten- en dienstboeken. In de workshop wordt materiaal uitgedeeld om

te oefenen met het formuleren van opbouwwerkproducten en -diensten. Hierbij wordt uitgegaan van het schema uit het opbouwwerkcahier 'Opbouwwerk 2006-2010, een kansenschets'.

- Taken in samenlevingsopbouw
- Rol van de opbouwwerker
- Waarden en kwaliteit van de opbouwwerker
- Taken van de opbouwwerker
- Instrumenten en methoden.

Dat schema beoogt de essentie van het professioneel opbouwwerk in beeld te brengen. Het is een hulpmiddel om de te leveren diensten te expliciteren en daarmee de concurrentiepositie van het opbouwwerk te versterken. De deelnemers van de workshop vullen in groepjes het schema in aan de hand van een drietal voorbeelden van opbouwwerkactiviteiten: het opzetten en organiseren van een activerende enquête, meedoen aan het opzetten van een buurtpost, het werven van externe bestuursleden voor een vrijwilligers initiatief.

#### Vaartouw nemen

In de discussie naar aanleiding van de oefening met het invullen van het schema blijkt dat er nog veel begripsverwarring is. Het moet duidelijk zijn dat een producten- en dienstboek wat anders is dan het opstellen van een offerte of het formuleren en meten van bepaalde resultaten bij de uitvoering van een project. Ook in de voorbeelden die uit verschillende gemeente worden gepresenteerd blijkt dat er nog weinig eenduidigheid is. Geconcludeerd wordt dat het van belang is het formuleren van de essenties van het opbouwwerk niet over te laten aan de opdrachtgevers/gemeenten, maar zelf als welzijnswerk/opbouwwerkinstelling het voortouw te nemen en zelf met heldere producten- en diensten omschrijvingen te komen.

Welzijnsorganisatie Trajekt in Maastricht heeft goede ervaringen met een door hen zelf ontworpen format voor een dienstboek met een modulair systeem waarin werkzaamheden en resultaten van het opbouwwerk voor de klanten/opdrachtgevers worden gepresenteerd.

#### Dienstenboek

In Den Helder is geconstateerd dat er behoefte is aan kwalitatief hoogstaand opbouwwerk. Er is ook geconstateerd dat dit meer vraagt van beleidsmedewerkers en opbouwwerkers dan voorheen. Daarom is er in het afgelopen jaar intensief samengewerkt tussen de gemeente Den Helder en het opbouwwerkteam van de WMD. Beleidsmedewerkers gaan betere opdrachten verlenen aan het opbouwwerk en het opbouwwerk gaat betere diensten aanbieden aan de gemeente. Een deelresultaat hiervan is het omschrijven van de diensten van het opbouwwerk. De formulering van de diensten is in Den Helder gebaseerd op de begrippenlijst beroepsprofiel opbouwwerk (1990). Het is de bedoeling dat dit dienstboek gehanteerd kan worden voor overleg tussen de gemeente en de instelling over uit te voeren opdrachten. De ervaring in Den Helder leert dat de gekozen formulering in de praktijk klopt. Het biedt ruimte voor opbouwwerk en beleidsmedewerkers. Van beide partijen vraagt het nauwkeurigheid en kennis van zowel de wederzijdse vakgebieden als maatschappelijke ontwikkelingen. 'Even een dingetje doen' is niet genoeg. De diensten zijn niet blijvend. Afhankelijk van de vraag en behoefte worden zij aangepast. De diensten zijn nog niet getoetst bij andere opdrachtgevers dan de gemeente Den Helder.

#### Spiegel

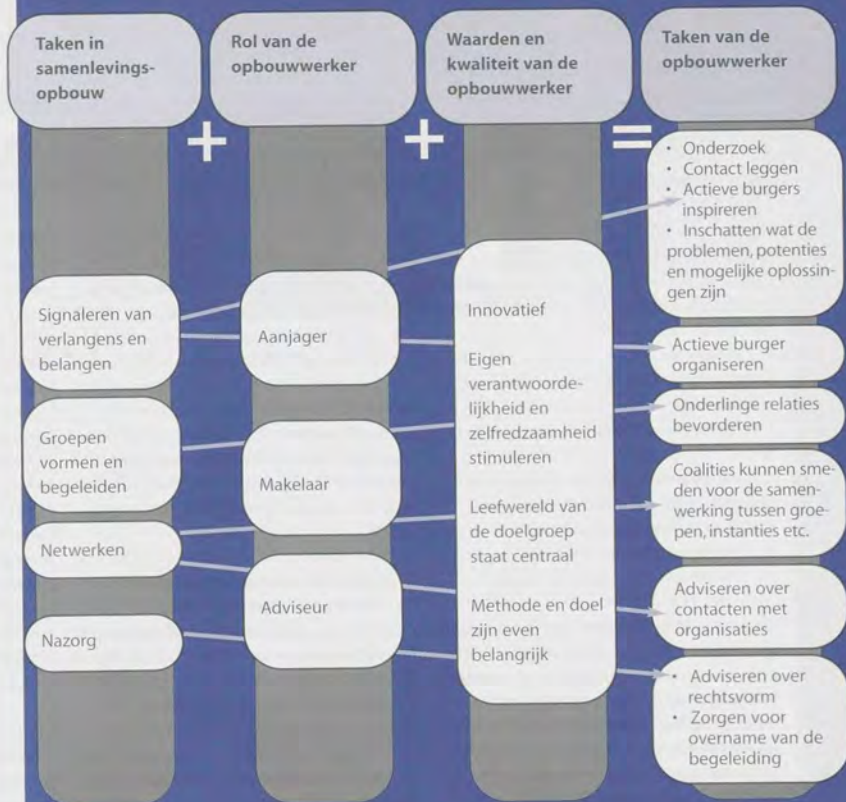
Bijzonder van dit voorbeeld is dat de gemeente Den Helder een participatiemedewerker met opbouwwerkervaring in

# dienstencatalogus

dienst heeft genomen die de relatie gemeente – opbouwwerk verder moest uitwerken. Voordeel voor het opbouwwerk was dat er ruimte is gecreëerd om te experimenteren met vernieuwing. Voordeel voor de gemeente is geweest dat er zicht is gekomen op de werkwijze van het opbouwwerk. Zowel het opbouwwerk als de beleidsmedewerkers van de gemeente is een spiegel voorgehouden. er is meer transparantie in de verhouding opbouwwerk - gemeente ontstaan, een betere vertrouwensrelatie en meer transparantie. Verschillende deelnemers van de workshop benadrukken nogmaals dat gewaakt moet worden voor een te grote afhankelijkheid van de gemeente en dat de opbouwwerkinstellingen zelf hun eigen professionele ruimte, hun eigen professionele handelen, scherp moeten bewaken. Sommigen zijn van mening dat via producten - en dienstenboeken de ruimte voor innovatie wordt dichtgetimmerd, maar ook deze ruimte kan worden vastgelegd vinden anderen.

## Conclusie

Algemene eindconclusie is dat het van groot belang is om op landelijk niveau tot een goede uitwisseling van kennis en informatie over de lokale producten - en dienstenboeken te komen. Dit zou moeten worden gekoppeld aan een periodieke evaluatie van de lokale ervaringen met het de producten - en dienstenboeken en de betekenis ervan voor de kwaliteit van het opbouwwerk. <



Uit: Opbouwwerk 2006-2010, een kansenschets

## Pleinpraktijken

# Van Maastricht tot Drenthe en

Tijdens de pleinworkshop presenteerden vijf opbouwinstellingen een aantal projecten. Een jury bestaande uit vierdejaarsstudenten van de Haagse Hogeschool, de Hoge School Leeuwarden en de Hogeschool Utrecht beoordeelde de presentaties op inhoud en aansprekendheid. De eerste prijs was volgens de jury voor het Geschiedenisproject van het Haagse BOOG. De prijs voor de beste presentatie ging naar Amsterdam Noord met 'Battle in Noord'.



Vakconferentie 2006

Deelnemende instellingen en projecten:  
Trajekt Maastricht: *Geraniums in Maastricht* (Impuls Wijckerpoort)  
Welzijn Midden Drenthe, Beilen: *Ouderen onder dak*  
SONOR, Rotterdam: *Madraști el Hilwa (mijn zoete school)*  
Amsterdam Noord, Amsterdam: *Battle in Noord*  
Stichting Rijnstad, Arnhem: *Wijkplatform en bewonersgroep spil in participatie*  
BOOG, Den Haag: *Buurtfonds voor Schevenings Vissenbuurt en Geschiedenisproject/Haagse Schatkist*

Onder een kakofonie van geluid startte het eerste deel van deze experimentele, simultane plein-workshops. Prachtige dvd's en luid aanprijzende 'presentatoren' zorgden voor zoveel geluid dat in de tweede sessie de microfonen toch maar dicht gingen. Een klein minpuntje voor een verder aansprekende manier van presenteren. Al was het

een beetje wennen om van project naar project te 'shoppen'. Ze gaven echter wel een mooi beeld van de gevarieerde lokale opbouwpraktijk.

De instellingen hadden hun best gedaan hun project zo ludiek mogelijk te presenteren, met beeld, veel geluid, rollenspelen en levendige discussies, inspirerend geleid door een medewerker. Vooraf was de instellingen gevraagd hun project te presenteren aan de hand van een dilemma of stelling, en te zorgen voor samenspraak en discussie.

### **Geschiedenisproject/Haagse Schatkist**

Het Geschiedenisproject van BOOG had volgens de jury een aantrekkelijke presentatie, iedereen kon goed meedoen en vrijblijvend instappen of weer opstappen. Maar vooral vonden de studenten het project inhoudelijk vernieuwend, omdat het alle partijen in een wijk, ouderen zowel als jongeren, betreft op een gemeenschappelijke deler: de geschiedenis van de wijk.

Iedereen wat oudere buurt heeft namelijk zijn eigen geschiedenis, mensen die er wonen hebben vaak verhalen over het verleden van hun buurt. Deze verhalen kunnen een bindende factor zijn tussen buurtbewoners, zo bleek vorig jaar toen BOOG met het thema 'buren' voor het eerst 'de week van de geschiedenis' organiseerde (zie ook MO 208, maart 2006). De Week van de Geschiedenis is een landelijke campagne van stichting Anno, een organisatie die zich bezighoudt met de Nederlandse geschiedenis. Thema dit jaar was 'geloof en bijgeloof'. De organisatoren benaderden instellingen, werkten plannen uit, zochten sponsors en vroegen subsidies aan. Ze vroegen bewoners en organisaties in het stadsdeel om verhalen over de wijk te leveren. Tijdens de week van de geschiedenis werd in de bibliotheek Laakkwartier een avond georganiseerd met tafelsprekken over de relatie tussen diverse godsdiensten en met een spel over godsdiensten.

# en van Arnhem tot Rotterdam

Op de Pleinworkshop presenteerde het project zich met een geschiedenisquiz die is gemaakt voor en door kinderen. Een dergelijke quiz moet dus wel in de eigen wijk worden ingezet. Met voor en tegen kaartjes konden de Pleinbezoekers deelnemen aan de quiz.

Ook deelnemers vonden dat het project een goed middel was om bewoners met elkaar in contact te laten komen.

Vanaf begin november is ook het project Haagse Schatkist gestart ([www.haagse.schatkist.nl](http://www.haagse.schatkist.nl)), een project waarbij zoveel mogelijk verhalen, de schatten, van bewoners zichtbaar moeten worden. De projectopzet uit de wijk Laak, en de daarbij horende samenwerking tussen de bibliotheek en BOOG, krijgt tijdens het project ook gestalte in andere wijken. De verhalen zullen worden bewaard op een website. Het project moet resulteren in verhalen uit de wijk; kennisoverdracht over elkaar, de wijk, stad of thema; begrip en verbinding; en een digitaal spel.

## Battle in Noord

De winnaar van de presentatieprijs, Amsterdam Noord met de 'Battle in Noord', had volgens de jury een goede presentatie: een leuk en informatief filmpje (de dvd 'Battle in Noord'), gevolgd door een rollenspel. De jury vond het een toegankelijke presentatie, met medewerkers die 'inhoudelijk goed en enthousiast' waren. Battle in Noord heeft als doel jongeren uit hun isolement te halen en hen de kans te geven talenten te ontdekken en verder uit te bouwen. In 2005 werd daarvoor in de wijk Nieuwendam Noord in Amsterdam Noord een talentenjacht gehouden onder tieners. Deze talentenjacht is ook herhaald in 2006. In kringgesprekken op de Amstelmeerschouwen en bij de inloop in Jongeren centrum Scorpio gaven jongeren aan waar ze goed in zijn, wat ze leuk vinden en wie talent heeft. In diverse master-



Cyriel Thomas  
Amsterdam-Noord,  
Battle in Noord met  
de prijs voor de beste  
presentatie

Randy Jonker en Amar  
Mohabir (Stichting Bong,  
Haschledenproject) met  
de prijs voor het meest  
aansprekende project

classes konden jongeren daarna op bijzondere locaties de fijne kneepjes leren van masters die op hun gebied tot de top van Nederland behoren. In trendy club Jimmy Woo gaf Eszteca (de hiphopper in Nederland) streetdance; in een kerkje uit de Gouden Eeuw gaf Rogier Komproe (onder andere bekend van de musical Aida) toneel en muziek, in het nieuwe kooklokaal van het Bredero College gaf Pierre Wind kookles. Op straat werd een voetclinic gehouden door Jermaine Vanenburg (neef van Gerald Vanenburg), op school werd door Ivo de Wijs (zelf Nieuwendammer) gedicht en getekend, en Thom Harinck gaf in zijn bekende sportschool kickboxen. De 'Masters' wezen op het einde van de masterclass het grootste talent aan in die categorie. Dat talent mocht zich in een clip

presenteren op allerlei bijzondere locaties: Deen, van de voetbalklas mag zijn truc met de bal op de middenstip van de Arena laten zien; Sarah zit achter de vleugel op het podium van het Concertgebouw; Ahmed signeert zijn dichtbundel bij Boekhandel Atheneum; Cema mag haar droomgerecht maken in de keuken van toprestaurant Fifteen en streetdanseres Shani staat op het podium van Carré. Op basis van die clips wees de jury met burgemeester Job Cohen, Monique van ZOOOP en Yes-R tijdens de finale op 6 juni vorig jaar de winnaar aan. In opdracht van Opbouwwerk Noord is dit hele proces opgenomen op de dvd 'The Battle'. Dit materiaal was zo bijzonder dat de Battle in Noord vorig jaar is uitgezonden in het programma Zapp op Nederland 3.



Presentatie Trajekt uit Maastricht



gaan deelnemen aan het platform. Een heel andere situatie dus, met veel gunstiger perspectieven voor een positieve afloop. ([www.trajekt.nl/trajekt-deelprojecten/Impuls-Wijkkerpoort](http://www.trajekt.nl/trajekt-deelprojecten/Impuls-Wijkkerpoort))

#### Ouderen onder Dak

Ingeklemd tussen video's, dia's en microfoenen werden bij de workshop Ouderen onder Dak volop ideeën uitgewisseld en gediscussieerd over de manier waarop in Midden Drenthe bewoners, welzijn, woningcorporatie en gemeente met elkaar werkafspraken proberen te maken. Twee vertegenwoordigers van het Dorpenoverleg en van de projectgroep Ouderen onder Dak gaven met Welzijn Midden-Drenthe uitleg over hun werkwijze. Het project Ouderen onder Dak is een initiatief van het Dorpenoverleg Midden-Drenthe, een koepel van twintig dorpsbelangenverenigingen in de gemeente Midden-Drenthe. Naast belangenbehartiging ontwikkelt het Dorpenoverleg nieuwe projecten op basis van door bewoners gesignaleerde knelpunten. Zo bleken er veel ouderen in de kleine kernen te willen blijven wonen, terwijl de woonvoorzieningen voor senioren zich concentreren in de grotere kernen.

Uitgangspunt van Ouderen onder Dak is een levensloopbestendig dorp, met dusdanige woonmogelijkheden en voorzieningen dat ouderen zo lang mogelijk in de kleine kernen kunnen blijven wonen. Het project diende als illustratie voor de manier waarop daarin een belangrijke rol is weggelegd voor bewoners. Zij zijn degenen die

Inmiddels is de Battle In Noord een traditie aan het worden en geeft een wijk vol achterstanden positieve energie! ([www.opbouwwerk-noord.nl](http://www.opbouwwerk-noord.nl))

#### Geraniums in Maastricht

De medewerkers van Trajekt uit Maastricht begroetten de Pleinbezoekers al bij binnenkomst met rollen van bewoners uit de drie delen (Noord, Zuid, Midden) van de wijk Wijkkerpoort in Maastricht. Een smalle, zeer langgerekte wijk die wordt begrensd door de A2 en het spoor. Hoewel het officieel één wijk is, bestaat ze in de praktijk uit drie delen, met Noord als de 'probleemwijk' waar in vergelijking met de twee andere delen meer allochtonen wonen, meer huurhuizen zijn en meer hoogbouw is, en waar het opleidingsniveau en gemiddeld inkomen lager zijn en de criminaliteit hoger is. Door een op handen zijn ondertunneling van de A2 gebeurt er eigenlijk niets tot weinig meer aan onderhoud in de wijk. Uit frustratie zijn de bewoners van Noord uit het buurtkader, gesprekspartner van de gemeente, gestapt. Trajekt deed verwoede pogingen nieuwe bewoners te mobiliseren, maar capabele en bereidwillige bewoners lijken niet te vinden. De opbouwwerkers nodigen de deelnemers uit mee te denken over manieren om de bewoners achter de geranium vandaan te krijgen. Want de leef-

baarheid van de wijk holt achteruit terwijl de ondertunneling nog wel even op zich zal laten wachten. Welke kansen zien hun collega's? Een situatie die wellicht ook zo kan spelen in ander buurten, wijken en steden van het land, zo denken de medewerkers van Trajekt. Overigens is de situatie inmiddels enigszins ten goede gekeerd: een Impulsteam ging voor een tweede keer van deur tot deur, dit keer met meer succes, want de bezoeken resulteerden in allerlei buurtactiviteiten in Noord. Trajekt koos er bewust voor op de achtergrond te blijven en de eer van het succes aan de bewoners te laten. Zo ontstonden uiteindelijk twee comités die aangaven vervolgvactiteiten te gaan aanpakken, gericht op heel Noord. Bewoners raakten zo meer betrokken bij bestaande buurtbijeekkomsten. Geld dat voortkomt uit de nieuwe activiteiten vloeit terug naar de bestaande. Zo dienen de nieuwe door bewoners georganiseerde activiteiten een tweeledig doel: meer bewoners actief én activiteiten blijven doorgang kunnen vinden. Het zittende buurtkader vroeg uiteindelijk deze nieuwe organisatoren deel uit te gaan maken van hun organisatie. Doordat de uitnodiging niet van Trajekt kwam, maar van actieve buurtbewoners, is de verwachting dat ook buurtbewoners uit Noord weer





Presentatie Buurtfonds van Boog uit Den Haag

hun verwachtingen kunnen ventileren: niet de bewoners als gesprekspartner, maar de bewoners als spil in het overleg met begeleiding en ondersteuning van welzijn. Niet praten over, maar met de burger.

In 2005 is door het Verwey-Jonker Instituut een landelijk bronnenonderzoek uitgevoerd naar de woon- en leefsituatie van ouderen in kleine kernen. Op locatie hebben interviews plaats gevonden met senioren én met organisaties in het dorp en in de gemeente die iets voor ouderen kunnen betekenen. De resultaten van het rapport zijn per dorp vertaald naar actiepunten. Een van die actiepunten is de intentieverklaring met werkafspraken tussen Dorpenoverleg, woningbouwvereniging, Stichting Welzijn Ouderen, Welzijn Midden-Drenthe en gemeente. In 2006 vond een werkconferentie plaats, waarbij alle partijen de opdracht hadden concreet te benoemen wie wat gaat doen om de leef- en woonsituatie van ouderen te versterken.

De actiepunten hebben in de diverse kleine kernen inmiddels geleid tot allerlei activiteiten. Zo heeft de woningbouwvereniging verouderde huurwoningen gerenoveerd tot seniorenwoningen; is in overleg met Welzijn Midden Drenthe en het Drenthe College de 'buurtacademie' (cursussen in de eigen kern) in verschillende dorpen van start gegaan; is met steun van Steunpunt Mantelzorg iedere zes weken een mantelzorgersbijeenkomst; hebben lokale sportverenigingen Nordic Walking voor ouderen opgezet; wordt er gewerkt aan een loket waar ouderen een of twee ochtenden in de week terecht kunnen met vragen; en hebben sommige dorpen een speciale ouderenpagina in de dorpskrant. [www.welzijnmiddendrenthe.nl](http://www.welzijnmiddendrenthe.nl)

#### Buurtfonds

In 2004 richtten buurtbewoners van de Haagse Vissenbuurt met ondersteuning van BOOG het 'Buurtfonds Vissenbuurt' op. Met woningcorporatie Vestia Den Haag Scheveningen, die huurders van de

Vissenbuurt meer wil betrekken bij het beheer van de woonomgeving, spraken zij af dat huurders kunnen sparen voor het buurtfonds. De woningcorporatie stort iedere maand €4,50 in het fonds voor iedere huurder die zich heeft aangemeld als deelnemer. Dit geld houdt Vestia van de huur af, het kost de bewoners dus geen geld. Deelname is niet verplicht, maar het buurtfonds heeft er wel belang bij dat zoveel mogelijk mensen meedoen, want het geld wordt gebruikt om allerlei dingen in de buurt te realiseren.

Doel van het buurtfonds is de leefbaarheid en het woongenot in de Vissenbuurt te verbeteren, bewoners te organiseren, onderlinge contacten tussen bewoners te bevorderen; en overleg tot stand te brengen tussen bewoners, woningcorporatie en instellingen zodat gezamenlijk maatregelen en initiatieven genomen kunnen worden. Op 1 januari 2004 begon Vestia met sparen in het buurtfonds. De aanloop begon nog een jaar eerder, toen in de wijk symbolisch een wijkaandeel werd onthuld. In eerste instantie deden 84 bewoners mee. Zij waren zo enthousiast dat velen zelf reclame gingen maken voor het fonds.

Inmiddels telt het fonds 180 aandeelhouders en stortte ook de gemeente een bedrag.

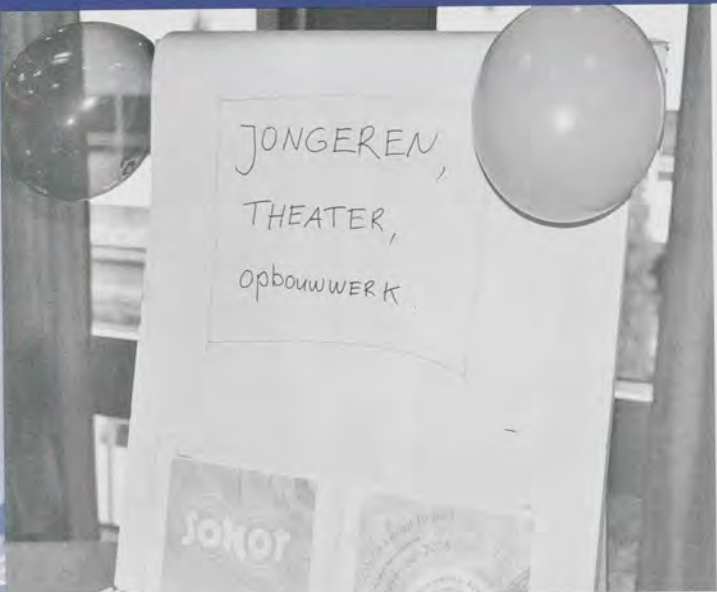
Rond het fonds is een werkgroep van bewoners actief. Zij bedenken voorstellen voor de buurt die met het geld van het fonds uitgevoerd kunnen worden. Voor de woningcorporatie is die werkgroep een belangrijke gesprekspartner voor overleg over ontwikkelingen in de buurt. Eerste resultaat van het buurtfonds is het opknappen van verwaarloosde binnentuinen. Op de feestelijke opening, waarbij zo'n tweehonderd buurtbewoners en kinderen aanwezig waren, werden alweer nieuwe ideeën gepresenteerd die gerealiseerd kunnen worden met geld uit het Buurtfonds. [www.boog.nl](http://www.boog.nl)

#### Madrasti el Hilwa (mijn zoete school)

In het theaterstuk Madrasti el Hilwa spelen Marokkaanse meiden scènes over hoe zij de basisschool hebben ervaren. Aan de hand van thema's als het schoolkamp, het sinterklaasfeest, het kringgesprek en een



Presentatie van Madrast el Hilwa, van SONOR uit Rotterdam



spreekbeurt leggen de meisjes de onmacht van hun ouders bloot en laten ze zien welke overlevingsstrategieën ze hebben ontwikkeld. SONOR gebruikt deze voorstelling als voorbeeld tijdens de pleinwork-shop en presenteerde zich met de dvd en aan de hand van drie stellingen:

- \* Kun je een goede opbouwwerker zijn zonder iets met jongeren te doen
- \* Mogen jongeren liegen/Jongeren moeten soms liegen (op de dvd is te zien hoe meisjes thuis soms de waarheid niet vertellen om toch aan schoolactiviteiten te kunnen meedoen).
- \* Kun je theater in je eigen werkpraktijk toepassen.

Het theaterproject Madrast el Hilwa van SONOR is gericht op het bevorderen van de communicatie tussen (Marokkaanse) ouders en school. Hiervoor had SONOR het Bureau des Arts sans Frontières (BAF) ingeschakeld, dat gespecialiseerd is in buurt- en wijk-theater. Zo konden jongeren uit Het Oude Noorden in Rotterdam samen met een professioneel scenarioschrijver en regisseur twee theaterproducties ontwikkelen die verschillende keren zijn opgevoerd. Van deze uitvoeringen zijn dvd's gemaakt die samen met een door SONOR ontwikkelde

methodiek- weer gebruikt worden om de dialoog op gang te brengen. Beide methodieken werken langs twee sporen;

- \* Werken aan emancipatie (bewustwording van eigen mogelijkheden, oppakken eigen verantwoordelijkheid door zelf verantwoordelijk te zijn voor het tot stand komen van een theaterproductie, trainen van vaardigheden die daarvoor nodig zijn).
- \* Stimuleren van de dialoog door filmfragmenten aanleiding te laten zijn voor gesprek tussen jongeren onderling, ouders en leerkrachten/leraren.

Het theaterproject bestaat uit drie delen. Eerst wordt het stuk bekeken met ouders, vervolgens met docenten en dan met groepjes ouders en docenten samen. Een gespreksleider inventariseert de gevoelens van de aanwezigen over wat ze hebben gezien en beantwoorden over een van de scènes vragen als: Is deze scène herkenbaar? Wat vind je ervan? Komt dit voor? Wat vind je van het handelen van de leraar, ouder en/of leerling? Wat roept het bij je op? Wat is de oorzaak van gebrekkige communicatie tussen ouders en school? Hoe

zou je het zelf doen? Vervolgens wordt plenair verder gesproken over wat ouders en leraren moeten/kunnen doen om de communicatie te verbeteren, en hoe je de luisterbereidheid, en - vaardigheid en de openheid in de communicatie vergroot. Dit leidt tot allerlei discussies over verschillen in opvatting. Tot slot kijkt de hele groep of de oplossingen die men voorstelt, zijn uit te voeren. Wat kan snel, wat kost meer tijd, wie kan wat doen. De communicatie wordt zo geopend en zet scholen aan tot nadenken waar zij staan.

SONOR ontwikkelde in totaal vier van dergelijke producties die erop zijn gericht de zelfstandigheid van jongeren te vergroten. Jongeren worden getraind in sociale vaardigheden die nodig zijn voor hun verdere sociale leven en hun toekomstig arbeidsproces. Een grotere zelfstandigheid schept meer kansen om zelf richting te geven aan het eigen leven. Het werken naar een concreet eindresultaat stimuleert hen om bijvoorbeeld hun school af te maken of zelfstandig een activiteit op te pakken.

[www.sonor.nl](http://www.sonor.nl)



### *Wijkplatform en bewonersgroep spil in bewoners participatie*

De wijk Klarendal in Arnhem is er stapje voor stapje op vooruit gegaan. Er is de afgelopen jaren onmiskenbaar veel verbeterd, zowel in fysiek als in sociaal opzicht. De financiële injecties van gemeentelijke en landelijke overheid en de daaruit voortvloeiende projecten alléén hadden echter nooit geleid tot het onomkeerbare proces dat in werking is gezet. Dat is vooral te danken aan de methode die Klarendal hanteert, met de Bewonersgroep en het Wijkplatform als spil in bewonersparticipatie. Tijdens de presentatie gaven wijkmanager en opbouwwerker een heldere uitleg over deze manier van werken.

De bewonersgroep bestaat uit vijftien zeer betrokken wijkbewoners, die het als haar taak ziet wensen, ideeën en andere geluiden uit de Klarendalse samenleving breed onder de aandacht te brengen. Ze neemt daarom over allerhande zaken die in de wijk spelen standpunten in, waarbij ze streeft naar consensus. Daarover doet de groep verslag in het Wijkplatform.

Omdat het Wijkplatform nauwe relaties onderhoudt met onder andere gemeentelijke instanties, weet de Bewonersgroep dat

haar boodschap via deze weg op (gemeentelijk) beleidsniveau terecht komt, en boodschappen via dezelfde route hun weg terug kunnen vinden. Bewoners in de groep zitten er weliswaar op persoonlijke titel, maar hun samenstelling vormt een redelijke afspiegeling van de wijk op sociaal en demografisch gebied. Ze realiseren zich dat ze er niet zitten voor het belang van hun eigen voordeur, maar voor de sfeer in de eigen buurt. Ze worden bovendien gevoed door verschillende bronnen in de wijk, zoals groepjes bewoners, informatie uit de wijkwinkel, informele netwerkjes en dergelijk. In de praktijk werkt dit naar tevredenheid.

Het Wijkplatform is een overlegorgaan op wijkniveau, ingesteld door de gemeente Arnhem. In het belang van de wijk werken hierin wijkbewoners samen met professionals met een directe relatie tot het werk of beheer in de wijk: politie, wonen, stadsbeheer, onderwijs, et cetera. Het Wijkplatform brengt tevens advies uit aan bijvoorbeeld het college van B&W en instellingen als wooncorporaties, Rijnstad, Swoa en scholen.

Het Wijkplatform is geen vertegenwoordiging van de wijk. Om de invloed bewo-

ners op het Wijkplatform als adviesorgaan te versterken, heeft Klarendal daarom bewust gekozen voor een Bewonersgroep die de wijk wél vertegenwoordigt en advies uitbrengt aan het Wijkplatform. Door haar werkwijze, haar samenstelling en haar input is de Bewonersgroep als het ware het raadplegend orgaan voor het Wijkplatform.

Het Wijkplatform onderhoudt rechtstreekse contacten met en brengt advies uit aan: de Arnhemse gemeenteraad, college van B&W, diverse stuurgroepen, de drie Klarendalse Tafels, gemeentelijke diensten, et cetera. Wijkplatform Klarendal staat niet onder of boven externe relaties, maar ernaast. Dit om de lijn naar de relaties zo kort mogelijk en de dialoog zo zuiver mogelijk te kunnen voeren.

Vanuit het standpunt dat een gemeente die een Wijkplatform installeert die ook dient te gebruiken en te raadplegen, meent Klarendal met de beschreven methode de inbreng van bewoners op een goede wijze te hebben gewaarborgd naar gemeente en andere relaties.

<

stimio

De schakel in uw

# communicatieketen

## Een ideaal communicatie-concept

De communicatie-keten telt vele schakels. U heeft ideeën nodig en teksten, vormgeving, drukwerk, een congres, een videofilm of een Internet-site om die ideeën werkelijkheid te laten worden. Daarbij schakelt u specialisten in, zoals vormgevers, tekstschrijvers, drukkers, communicatie-adviseurs enz.

Maak daarbij gebruik van een beproefd concept. Bij u om de hoek, bij wijze van spreken. Eén adres, waar u met al uw wensen en vragen rond communicatie terecht kunt. Of het nu gaat om advisering of uitvoering, om kleine of grote projecten, om één dienst of product of een combinatie van meerdere diensten en producten. Aan u de keuze:

- teksten/interviews voor folders, brochures, tijdschriften en videoproducties
- advisering & uitvoering interne en externe communicatie
- coaching van pr-medewerkers
- beleidsadviesing & -implementatie, informatievoorziening & monitoring
- organisatie van conferenties & congressen
- samenstelling & productie van videofilms
- vormgeving, dtp & drukwerk

## Flexibiliteit, kwaliteit, snelheid en creativiteit

Stimio bewijst al 15 jaar een uitstekende partner te zijn als het gaat om flexibiliteit, kwaliteit, snelheid en creativiteit. Bovendien beschikken wij door onze duurzame relaties met opdrachtgevers in de non profit-sector over de nodige ervaring en deskundigheid op beleids-terreinen als welzijn, gezondheidszorg, arbeidsmarktbeleid, minderhedenbeleid en onderwijs.

Wij werk(t)en voor o.a.: de ministeries van VWS, Binnenlandse Zaken en Onderwijs & Wetenschappen, Arbeidsvoorziening Nederland, het Landelijk Centrum Opbouwwerk, JMW, de FIOM, de NP/CF, de NOT, Nederlands Politiemuseum, Compaq Nederland, SAP enz.

Geïnteresseerd in een vrijblijvende kennismaking?

Bel ons voor toezending van onze bureau-brochure  
of voor het maken van een afspraak.

stimio

CONSULTANTS DRUKWERK & DESIGN BV

communicatie- & beleidsadviesing  
informatievoorziening & monitoring  
tekstschrijven & journalistieke producties  
management conferenties & symposia  
audio-visuele producties  
vormgeving & dtp  
drukwerk



HSA001000196  
211  
Tijdschriften MO

Stephensonstraat 7  
4004 JA Tiel  
Tel 0344 - 673485  
Fax 0344 - 673486